

รายงานวิจัยท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการกระบวนการจัด “งานศพสีเขียว” เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา บ้านเล่า หมู่ 2, 10, 13 และหมู่ 14
ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

โดย

พระมหาสังคม ช่างเหล็ก และคณะ
พฤศจิกายน 2562

สัญญาเลขที่ RDG61E0044

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการกระบวนการจัด “งานศพสีเขียว” เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม

กรณีศึกษา หมู่ 2, 10, 13 และ 14

ตำบลบ้านเล่า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

คณะผู้วิจัย

1. พระมหาสังคม	ช่างเหล็ก	หัวหน้าโครงการ
2. นายราชัญ	ฐานสมบูรณ์	นักวิจัย
3. นายบำรุง	กุลนาฝาย	นักวิจัย
4. นายทองล้วน	จันทร์มา	นักวิจัย
5. นายพรหมจันทร์	ชนะหาญ	นักวิจัย
6. นางแจ่ม	อ้อทอง	นักวิจัย
7. นางพรพิช	วรเทพนันท์กิจ	นักวิจัย
8. นางประไพ	ฐานวิสัย	นักวิจัย
9. นางผ่องศรี	ฐานวิเศษ	นักวิจัย
10. นางวิจิตรา	พงษ์พานิช	นักวิจัย
11. นางชนิดาภา	ทองสมบัติ	นักวิจัย
12. นางดวงใจ	วรรณพงษ์	นักวิจัย
13. นางสาววิญญา	อาจองค์	นักวิจัย
14. นางทองหลอม	ชนะपाल	นักวิจัย
15. นางพนิดา	คำจันทร์	นักวิจัย
16. นางศิลทาน	ผลเต็ม	นักวิจัย
17. นางสาวหนึ่งฤทัย	ฐานวิเศษ	นักวิจัย
18. นางขวัญเรือน	บุษราคัม	ผู้บันทึกกิจกรรม

สนับสนุนโดย

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวน การยอมรับ สถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ แก้ไขปัญหา สรุปผลการทำงาน และ หาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นให้ “คน”ใน ชุมชนเข้าร่วมในการบวนการวิจัยตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่าง เป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันจะทำให้ชุมชนได้ เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการ แก้ปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์”

เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของ ชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) ซึ่งเป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน มีทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการ สหกรณ์ ข้าราชการ หรือ กลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญ คือ ประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มี การวางแผนการทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำ มีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้ กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่น นั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงเป็น งานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัว คนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึก วิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่ กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่ สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียน รายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึง สถานการณ์ปัญหาดังกล่าว จึงได้ปรับปรุงรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่าย ต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษา และรูปแบบที่เป็น วิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของ กระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ นักวิจัย มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย

ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหา หรือ กิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node กับ นักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไป ค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม หรือต่อไปนี้จะเรียกว่า “งานบุญเฮือนดี” โดยการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้น ทีมวิจัยจำเป็นต้องผ่านการเรียนรู้ และดำเนินการต่าง ๆ มากมาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคง ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานศพในปัจจุบันให้กลายมาเป็นการจัดงานบุญเฮือนดี ที่โน้มนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นการรอบในการดำเนินการ การเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการมาร่วมงานศพ ว่า มาเพื่อขอโศกกรรมต่อผู้ที่จากไป มาเพื่อให้กำลังใจครอบครัวของคนตาย มาเพื่ออุทิศบุญหรือความดีให้กับคนตาย และมาเพื่อปลงธรรมสังเวช มิใช่มาเพื่อแสวงหาความสุขจากการดื่ม กินและการเล่นการพนัน การแปลบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานศพ ได้ฟังและเข้าใจถึงความจริงของสังขารที่ว่าเกิดมาแล้วก็ต้องพบกับความแก่ ความเจ็บ และความตาย โดยมีศพเป็นตัวอย่างที่ย่อมเห็นเฉพาะหน้า แต่ถ้าผู้ฟังพอจะรู้คำแปลอยู่บ้าง ก็จะเข้าใจความหมายได้ลึกซึ้งดีขึ้น หรือแม้กระทั่งการตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการสร้างขยะในงานศพทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ไม่อาจจะประสบความสำเร็จได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ พระสงฆ์และสามเณรทุกรูป คณะกรรมการวัดอัมพา บ้านเล่า พ่อชาวแม่ขาว ผู้ทรงคุณวุฒิ ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงศ์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ปรึกษา ทีมพี่เลี้ยง นักวิจัย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่ สมาชิกอบต. ทั้ง 4 หมู่ และที่ขาดเสียมิได้ต้องขอบพระคุณ คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัย และนวัตกรรม (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนด้วยดีเสมอมา ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ทำให้โครงการวิจัยในครั้งนี้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินงานโครงการวิจัยนี้จะนำไปสู่การรักษา สืบสาน ต่อยอด ประเพณีการจัดงานศพอันดีงาม เพื่อให้เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

ทีมวิจัย

พฤศจิกายน 2562

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “กระบวนการจัดงานศพสีเขียว เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม ทัศนศึกษา บ้านเล่า หมู่ 2 10 13 และ 14 ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ” เกิดขึ้นได้เนื่องจากการจัดงานศพ ในตำบลบ้านเล่าในอดีตเมื่อประมาณ 60 - 50 ปี จะเก็บศพไว้นานไม่ได้ กล่าวคือ เมื่อมีคนตายบรรดาญาติพี่น้องและคนในชุมชนจะช่วยกันนำโลงบรรจุศพทันทีและจะจัดงานศพได้ไม่เกิน 2 คืน การจัดงานจะเรียบง่ายและไม่แจกการ์ด มีแต่ชาวบ้านจะช่วยบอกต่อกันไป ปัจจุบันที่วัดอัมพา บ้านเล่า การจัดงานฌาปนกิจปีละไม่ต่ำกว่า 20 ศพ จากการใช้บริการของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ บางเดือนมีถึง 4-5 ศพ มีความพยายามของชุมชนที่จะให้มีการพัฒนาการจัดงานศพให้มีคุณค่ามากขึ้น แต่ดูเหมือนว่า จะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังจัดงานศพตามประเพณีปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งมีการดื่มเหล้า เล่นการพนันในงานศพ การจัดงานศพส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มักจะมีค่าใช้จ่ายในการจัดงานเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก แม้แต่คนที่มีรายได้น้อยก็มีค่าใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า 60,000.-บาท การจัดงานศพ ถ้าเจ้าภาพมีเพื่อน ญาติ และเป็นที่รู้จักของคนในสังคมมาก คนก็จะมาร่วมงานมาก ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ขยะก็จะมากตามไปด้วย

คนทุกวันนี้ขาดธรรมะหล่อเลี้ยงจิตใจขาดความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพ อย่างแท้จริง สังคมทุกวันนี้ตั้งแต่เด็กจนไปถึงผู้ใหญ่ดื่มเบียร์ดื่มเหล้ากันมากทั้งๆที่ก็เป็นชาวพุทธ

การสวดอภิธรรม เป็นประเพณีการจัดงานศพที่ชาวพุทธได้รักษาประเพณีมาอย่างยาวนาน แม้การฟังพระสวดอภิธรรมจะไม่เข้าใจในเนื้อหา แต่เป็นการให้เกียรติกับเจ้าภาพ คนจำพวกหนึ่งที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไปที่มีพวกมิจฉาชีพมาหากินกับงานศพ ขาดความรู้ ความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพอย่างแท้จริง

เพื่อแก้ไขปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ โครงการ “กระบวนการจัดงานศพสีเขียว เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมฯ” จึงเริ่มต้นขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เพื่อศึกษากระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้เริ่มต้นขึ้นจากการรวมพลคนรักบ้านเล่าที่มีความคิดเหมือนกัน มีความต้องการที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงในชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น จึงเริ่มต้นด้วยการประชุม กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบ ค้นหาปัญหาและผลกระทบ การแตกกรอบประเด็นปัญหา ออกแบบเครื่องมือการหาข้อมูล เตรียมความพร้อมเพื่อลงพื้นที่ โดยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงาน ออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นขั้นตอนการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล โดยเก็บข้อมูลทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 บ้านเล่า หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง และหมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ วิธีการเก็บข้อมูล เริ่มด้วยการสนทนากลุ่ม โดยใช้ชุดคำถาม การใช้แบบสอบถาม และการ

สัมภาษณ์รายบุคคล หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย และร่วมกันหาแนวทางในการลดปัญหาต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งในระยษะนี้ถือได้ว่าเป็นระยะที่ “ทำไปเรียนรู้ไป”

ระยะที่ 2 เป็นระยะปฏิบัติการ มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยมีการออกไปศึกษาดูงานจากชุมชนอื่น ๆ ด้วยกัน 2 ครั้ง เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบระหว่างชุมชนอื่น ๆ กับชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ได้มีการนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้นบนพื้นฐานความคาดหวังของชุมชน หลังจากนั้นมีการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดงานศพแบบดั้งเดิมผสมผสานกับรูปแบบปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งของชุมชนและโครงการฯ และมีการจัดเวทีใหญ่เพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างเต็มรูปแบบ ขอมติจากที่ประชุม และทำพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) ยอมรับในรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ต่อไป และยังได้มีโอกาสนำรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” ไปใช้ในงานศพของชาวบ้านทั้งในชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง นั่นคือ หมู่ 9 บ้านหนองแขว

การวิจัยโครงการนี้ทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน โดยเฉพาะข้อมูลด้านที่เป็นปัญหา และผลกระทบที่เกิดจากการจัดงานศพแบบทั่วไปในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการจัดงานศพ ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาขยะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ และกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาดังนี้

- สวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) เพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานได้เข้าใจในคำสอน
- เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดเลี้ยงอาหารเป็นอาหารจานเดียว จ้างเหมาอาหารเป็นหม้อ ๆ จัดชุดของว่าง แทนการเลี้ยงอาหารมือหนัก อย่างใดอย่างหนึ่ง
- จัดเครื่องดื่มที่มีส่วนประกอบด้วยแอลกอฮอล์ และรับรองด้วยน้ำดื่มสะอาด หรือน้ำสมุนไพร
- เปลี่ยนจากการเช่าโรงศพ โลงเย็น มาใช้บริการจากทางวัด
- เปลี่ยนจากการเช่าเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ มาใช้บริการจากทางวัด
- ลดการจ้างเหมาผู้ประกอบอาหาร เป็นการช่วยเหลือกันและกันจากคนในชุมชน
- เปลี่ยนรูปแบบการเป็นเจ้าภาพร่วมการสวดพระอภิธรรมศพ
- จัดรับพวงหรีดที่มีส่วนประกอบจากโฟม โดยขอเปลี่ยนเป็นพวงหรีดที่เป็นสิ่งของที่สามารรถนำไปใช้ประโยชน์ได้
- จัดเตรียมถังคัดแยกขยะไว้ตามจุดต่าง ๆ ในงานทั้งที่บ้านและวัด
- จัดการโปรยทาน (เหรียญโปรยทาน)
- เปลี่ยนการแจกดอกไม้จันทน์ระหว่างพิธีทางศาสนา เป็น เตรียมไว้ตรงเชิงบันไดทางขึ้นเมรุ เพื่อให้ผู้มาร่วมงานหยิบด้วยตัวเองตอนทำพิธีประชุมเพลิง
- ประดับตกแต่งสถานที่ทั้งบ้านและวัดแบบเรียบง่ายและใช้วัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ได้
- มีจิตอาสาช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ เช่น จัดสถานที่ ตกแต่งเมรุ มรรคทายก สับห่อหรีอ พิธีกร จัดระเบียบการจราจร ฯลฯ

โครงการวิจัยนี้ทำให้เกิด

- งานบุญเฮือนดี แทน งานศพแบบทั่วไป

- จิตอาสางานบุญเฮือนดี
- กองทุนงานบุญเฮือนดี
- การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- อาชีพเสริม เช่น พิธีกร รับทำของชำร่วย รับทำดอกไม้จันทน์

คำนำ

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ประกอบด้วย หมู่.2, 10, 13 และ หมู่.14 เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมายาวนานเกือบ 200 ปี บ้านเล่าถือเป็นบ้านของนักปราชญ์บัณฑิตมาแต่โบราณ มีสำเนียงที่พูดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไม่เหมือนภาษาอีสานทั่วไปในถิ่นอื่น ๆ มีการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่สม่ำเสมอ

คนอีสานในสมัยก่อน ไม่มีกติกาว่าต้องแต่งชุดดำเพื่อไปร่วมงานศพ ไม่ได้กำหนดให้งานศพเป็นงานของความทุกข์โศก แต่เป็นงานของความรื่นเริงสว่างไสว ทั้งทางโลกและทางธรรม

ในทางโลก การร่วมงานเพื่อลดทอนความทุกข์และความเศร้าของญาติพี่น้องผู้ตาย จึงมักมีการละเล่นต่าง ๆ มาเป็นสิ่งบันเทิงใจในงานศพเสมอ ทั้งนี้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ญาติ ๆ ที่กำลังตกอยู่ในสภาวะทุกข์

ในทางธรรม คือ การสั่งสอนอย่างแยบยลให้เข้าใจถึงสภาวะความไม่เที่ยงของสังขาร จึงหมายเรียกบ้านที่มีคนตายว่า “เฮือนดี” เพื่อให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้พิจารณาหลักธรรมคำสอนเรื่องอนิจจังของสังขาร ว่าคนที่ตายนั้นได้ฝากประเด็นของความไม่มั่นคงของชีวิตไว้ให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้รู้จะได้ร่วมทำบุญอย่างฉลาด เข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลงของชีวิต เพื่อลดละความมัวเมาในกองกิเลสทั้งหลาย

เฮือนดี จึงส่งผ่านคุณค่ามายังคนอีสานรุ่นหลัง ด้วยนัยแห่งจารีตและหลักธรรมอันทรงคุณค่าควรดำรงรักษาขนบธรรมเนียมนี้ไว้ ก่อนที่ทุกอย่างจะถูกกลืนหายไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ ที่ทำให้คนต่างคนต่างอยู่ ความมีน้ำจิตน้ำใจถูกพลัดหาย ทุกอย่างถูกตีค่าเป็นเงินตราแม้แต่งงานศพยังต้องพิมพ์การ์ดเชิญจึงมีคนไปร่วมงาน

เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจัดงานศพแบบบริโภคนิยม และแบบประเพณีทั่วไปซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ด้านสังคม และปัญหาการไม่รู้ความหมายของบทสวดอภิธรรม ให้เปลี่ยนมาเป็นแบบที่มีคุณค่า ทั้งประหยัดแบบพอเพียง มีประโยชน์ และปลอดภัยเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม โดยการให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง โดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา เก็บข้อมูล นำเสนอข้อมูลระดมความคิด เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เพื่อให้ชุมชนได้รู้ต้นจากข้อมูลและลุกขึ้นมาแก้ปัญหาของตัวเอง

รายงานผลการวิจัยครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนคู่มือหรือแนวทางการศึกษาจารีตและหลักธรรมอันทรงคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ โดยการสนทนากลุ่ม การสำรวจ การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการสำคัญของการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่งได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ด้วย จึงเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะร่วมกันพัฒนาต่อยอด

“งานศพสีเขียว” หรือ “การเอาบุญเฮือนดี” ให้คงอยู่อย่างถาวรและยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2	คำถามการวิจัย.....	3
1.3	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.4	ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1	แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	7
2.2	แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน.....	8
2.3	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	10
2.4	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.5	กรอบแนวคิด.....	12

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1	รูปแบบการวิจัย.....	15
3.2	ขอบเขตการวิจัย.....	15
3.2.1	ขอบเขตเนื้อหา.....	15
3.2.2	ขอบเขตพื้นที่.....	17
3.2.3	ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย.....	17
3.2.4	ขอบเขตระยะเวลา.....	17
3.3	วิธีและเครื่องมือในการวิจัย.....	17
3.3.1	สนทนากลุ่มใหญ่.....	17
3.3.2	สนทนากลุ่มย่อย.....	17
3.3.3	การสัมภาษณ์.....	17
3.3.4	การอบรมและศึกษาดูงาน.....	18
3.3.5	การสำรวจ.....	18
3.4	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	18
3.5	รายละเอียดแต่ละกิจกรรม.....	18

บทที่ 4 ผลการวิจัย

4.1	บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ.....	46
4.1.1	สภาพภูมิประเทศ.....	46
4.1.2	สภาพภูมิอากาศ.....	46
4.1.3	ประเพณีหมู่บ้าน.....	47

4.1.4	จำนวนประชากร.....	48
4.1.5	การปกครอง.....	48
4.1.6	เศรษฐกิจ.....	48
4.1.7	การศึกษาและแหล่งเรียนรู้.....	48
4.1.8	สถานพยาบาล.....	51
4.1.9	ประเพณี วัฒนธรรม (ฮีตสิบสองคองสิบสี่).....	51
4.1.10	รูปแบบการจัดงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....	54
4.2	สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ.....	57
4.3	คุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์.....	64
4.3.1	ความเป็นมา.....	64
4.3.2	ความหมาย.....	67
4.3.3	คุณค่าและความสำคัญ.....	84
4.3.4	การนำไปใช้.....	84
4.4	กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม.....	85
4.4.1	ปฏิบัติการระยะที่ 1.....	86
4.4.2	ปฏิบัติการระยะที่ 2.....	87
4.4.3	การศึกษาดูงาน.....	92
4.4.4	มาตรฐานขั้นต่ำ / รูปแบบและลำดับพิธีการจัด “งานบุญเฮือนดี”.....	93
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย		
5.1	สาระสำคัญ.....	97
5.2	สภาพปัญหา / ผลกระทบที่เกิดจากการจัดงานศพรูปแบบปัจจุบัน.....	97
5.3	องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัย.....	99
5.3.1	ความรู้เกี่ยวกับวิถีประเพณีวัฒนธรรม.....	99
5.3.2	ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาคุณค่าและความสำคัญของ บทสวดพระอภิธรรม.....	99
5.3.3	ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการขยะ.....	100
5.4	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น.....	100
5.5	ปัญหาและอุปสรรค.....	104
5.6	ข้อเสนอแนะ.....	104
บรรณานุกรม.....		106
ภาคผนวก.....		108

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1	ตารางรายการสิ่งของเครื่องใช้ที่วัดสามารถให้บริการต่อชุมชน (ไม่มีค่าใช้จ่าย).....	50-51
ตารางที่ 4.2	ตารางเปรียบเทียบข้อมูลจากการชุดคำถามในการลงพื้นที่.....	57-60
ตารางที่ 4.3	ตารางเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายที่จ่ายในงานศพก่อนดำเนินโครงการฯ.....	61
ตารางที่ 4.4	ตารางเปรียบเทียบและแสดงประเภท, ปริมาณขยะ.....	62
ตารางที่ 4.5	ตารางแปลบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (ตาราง 3 ช่อง).....	68-84
ตารางที่ 4.6	ตารางเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพระหว่างการดำเนินโครงการฯ..	86
ตารางที่ 4.7	ตารางเปรียบเทียบรูปแบบการจัดงานศพทั่วไป กับ การจัดงานบุญเฮือนดี.....	89-90
ตารางที่ 4.8	ตารางเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายการจัดงานศพทั้ง 3 ระยะ.....	91

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่ 2.1	กรอบแนวคิด.....	14
---------------	-----------------	----

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบที่ 3.1	การประชุมนักวิจัย.....	19
ภาพประกอบที่ 3.2	เวทีสร้างประเด็น สร้างเครื่องมือ และวางแผนการทำงาน.....	20
ภาพประกอบที่ 3.3	การประชุมเพื่อแตกประเด็น วิธีการ และการสร้างเครื่องมือ.....	21
ภาพประกอบที่ 3.4	การเตรียมการเก็บข้อมูล และวางแผนเปิดตัวโครงการ.....	22
ภาพประกอบที่ 3.5	เปิดตัวโครงการ และใส่แหล่งบริบทชุมชน.....	23
ภาพประกอบที่ 3.6	การวางแผนการเก็บข้อมูลโครงการ.....	24
ภาพประกอบที่ 3.7	ลงพื้นที่ หมู่ 2 (ระยะที่ 1).....	25
ภาพประกอบที่ 3.8	ลงพื้นที่ หมู่ 10 (ระยะที่ 1).....	26
ภาพประกอบที่ 3.9	ลงพื้นที่ หมู่ 13 (ระยะที่ 1).....	27
ภาพประกอบที่ 3.10	ลงพื้นที่ หมู่ 10 (ระยะที่ 1).....	28
ภาพประกอบที่ 3.11	สัมภาษณ์พระครูปริยัติกิจพิธาน.....	29
ภาพประกอบที่ 3.12	การรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ทั้ง 4 หมู่ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
ภาพประกอบที่ 3.13	เตรียมความพร้อมสำหรับเวทีวิเคราะห์ข้อมูล.....	31
ภาพประกอบที่ 3.14	เวทีวิเคราะห์ข้อมูล.....	31-32
ภาพประกอบที่ 3.15	การวางแผนปฏิบัติการระยะที่ 2.....	33
ภาพประกอบที่ 3.16	การติดตามแผนการปฏิบัติการระยะที่ 2.....	34
ภาพประกอบที่ 3.17	ลงพื้นที่ขอประชุมติดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 14.....	35
ภาพประกอบที่ 3.18	ลงพื้นที่ขอประชุมติดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 2.....	36
ภาพประกอบที่ 3.19	ลงพื้นที่ขอประชุมติดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 10.....	37
ภาพประกอบที่ 3.20	ลงพื้นที่ขอประชุมติดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 13.....	38
ภาพประกอบที่ 3.21	เวทีลงประชามติและทำ MOU.....	39-40
ภาพประกอบที่ 3.22	ศึกษาดูงานวัดลำน้ำ ต.ไผ่ท่าโพธิ์ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร.....	42-43
ภาพประกอบที่ 3.23	อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์.....	44
ภาพประกอบที่ 3.24	การถอดบทเรียน.....	45
ภาพประกอบที่ 4.1	ประเพณีเผาศพในพื้นที่ตำบลบ้านเล่าในอดีต (40 ปีที่ผ่านมา).....	56
ภาพประกอบที่ 5.1	คัดแยกขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ.....	102

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานศพเป็นงานที่น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจความจริงของชีวิตที่ต้องมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่งานศพปัจจุบันกลับไม่ได้เป็นสถานที่ ๆ ให้คนได้มาเรียนรู้ เข้าใจ รับมือ และพัฒนาความคิดของผู้มาร่วมงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะการใช้จ่ายอย่างสิ้นเปลือง ทำให้เป็นหนี้และทำให้เกิดมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม เช่น เศษอาหาร ถูพลาสติก พวงหรีด ดอกไม้แห้ง ขวด ที่ล้นแล้วแต่เป็นขยะ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชุมชน ส่งกลิ่นเหม็น น้ำเน่าเสีย และสารเคมีต่าง ๆ ไหลลงสู่พื้นดินและน้ำ แต่ยังไม่ได้มีการบริหารจัดการที่ดี สิ่งเหล่านี้จึงทำให้เกิดผลเสียต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

การวิจัยจะทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน โดยจัดการสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับหลักธรรมผ่านการสวดพระอภิธรรมแบบแปล นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านความสุขสงบทางจิตใจและการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมด้วย แต่บทสวดพระอภิธรรม ในแต่ละคนก็ได้เพียงผ่านหู เพราะฟังไม่เข้าใจ ไม่เกิดความซาบซึ้ง ไม่รู้ว่ามีประโยชน์อย่างไร เพียงแต่ฟังให้จบๆไปในแต่ละคืนเท่านั้น เช่นเดียวกับการตีมหาเล้าและการเล่นการพนันในงานศพ

พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ คือ ธรรมะชั้นสูง หัวใจของอภิธรรมจะกล่าวถึงเรื่องของ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงโปรดพุทธมารดา (ธรรมแทนค่าน้ำนม) มีสาระที่ลึกซึ้ง แม้จะฟังคำแปลแล้วก็ยังเข้าใจได้ยาก แต่การที่นำเอาพระอภิธรรมมาสวดในงานศพ ก็เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจความจริงของสังขารที่เกิดมาแล้วก็ต้องพบกับความแก่ ความเจ็บ และความตาย โดยมีศพเป็นตัวอย่างมองเห็นเฉพาะหน้า แต่ถ้าผู้ฟังพอจะรู้คำแปลอยู่บ้างก็จะเข้าใจความหมายได้ลึกซึ้งดีขึ้น

ตำบลบ้านเล่า มี 15 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ไม่ได้มีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ การเรียนรู้และพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าด้วยการจัดงานศพสีเขียวและรวมถึงการสวดพระอภิธรรม ภาษาบาลี ตามที่เคยปฏิบัติกันมา ชาวบ้านไม่เข้าใจความหมายเพียงแต่รู้ว่าเป็นกุศลกปฏิบัติกันมาเป็นธรรมเนียมประเพณี ถ้าสามารถเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมเหล่านี้ได้ ชีวิตของชาวบ้านก็น่าจะดีขึ้นกว่านี้

บริบทชุมชน “บ้านเล่า” ตั้งอยู่ในโซนลุ่มน้ำลำปะทาวตอนกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ราบขนาดใหญ่ มีประชากรตั้งถิ่นฐานบริเวณลุ่มน้ำ ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งมีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าลุ่มน้ำลำปะทาวตอนบนและตอนปลาย สถานการณ์ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะลดความสมบูรณ์ลงเรื่อยๆ เพราะเหตุเป็นพื้นที่สำคัญในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตรไปยังพื้นที่ต่างๆ ที่มีความต้องการใช้น้ำกันอย่างมาก

เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานตั้งแต่ยุคเจ้าพ่อพระยาแล เมื่อปี พ.ศ.2365 ส่วนหนึ่งเป็นราษฎรที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ เพื่อหาแหล่งน้ำและพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และได้มาพบพื้นที่บริเวณหนองน้ำขนาดใหญ่และมีห้วยลำปะทาวแยกออกมา ชาวบ้านเรียกว่า “ห้วยเหมืองนอก” ตรงจุดนี้เองที่เป็นที่ก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นและเรียกบ้านนี้ว่า “บ้านเล่า”

ชุมชนมีการขยายตัวใหญ่ขึ้นตามลำดับประกอบกับกรมการปกครองมีนโยบายขยายหมู่บ้านตามจำนวนประชากรที่มากขึ้น จนถึงปี พ.ศ.2544 บ้านเล่าจึงแบ่งแยกเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ บ้านเล่า หมู่ 2, บ้านโนนสะอาด หมู่ 10, บ้านห้วยม่วง หมู่ 13 และบ้านเล่า หมู่ 14

พิธีกรรมงานศพตำบลบ้านเล่าในอดีต ยุคก่อนมีไฟฟ้า ไม่มีการฉีดยากันศพเน่า เมื่อประมาณ 50 - 60 ปีในอดีตจะเก็บศพไว้นานไม่ได้ กล่าวคือ เมื่อมีคนตายบรรดาญาติพี่น้องและคนในชุมชนจะช่วยกันนำโลงบรรจุศพทันทีและจะจัดงานศพได้ไม่เกิน 2 คืน การจัดงานจะเรียบง่ายและไม่แจกการ์ด มีแต่ชาวบ้านจะช่วยบอกต่อกันไป ในยุคอดีตไม่มีสัปเหร่อ ปัจจุบันที่วัดอัมพาบ้านเล่า ในแต่ละปีจะมีการจัดงานฌาปนกิจปีละไม่ต่ำกว่า 20 ศพ จากการใช้บริการของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ บางเดือนมีถึง 4-5 ศพ มีความพยายามหลายปีของชุมชนที่จะให้มีการพัฒนาการจัดงานศพให้มีคุณค่ามากขึ้น อาทิเช่น โครงการงดเหล้าในงานศพ โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า เข้ามาให้การสนับสนุน แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังจัดงานศพตามประเพณีปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งการดื่มเหล้า เล่นการพนันในงานศพ

จากการแลกเปลี่ยนพูดคุยและได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน พอจะสรุปปัญหาโดยภาพรวมได้ดังนี้

1) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดงานศพแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นเจ้าของ ถ้าเจ้าภาพมีเพื่อน ญาติ และเป็นที่รู้จักของคนในสังคมมาก คนก็จะมาร่วมงานมาก ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ขยะก็จะมากตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นขวดพลาสติก แก้วพลาสติก ถังพลาสติก งานบางงานขยะเป็นตันๆ เช่น ขยะจากพวงหรีดทั้งแบบสดและพวงหรีดแบบใช้โฟม ถ้ารวมขยะทั้งหมดในงานใหญ่ๆ จะมีขยะรวมกันน่าจะประมาณ 4 ตัน

2) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการจัดงานศพ

โดยภาพรวมของการจัดงานศพส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มักจะมีค่าใช้จ่ายในการจัดงานเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก แม้แต่คนที่มียารายได้น้อยก็มีค่าใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า 60,000.-บาท

3) ปัญหาทางด้านสังคม

คนทุกวันนี้ขาดธรรมะหล่อเลี้ยงจิตใจ การดำเนินชีวิตไม่เป็นไปตามครรลองครองธรรม ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปที่มีมิถิฉาชีพที่มาหากินกับงานศพ พวกนี้จะมาให้ค่าน้ำค่าไฟเพื่ออาศัยเล่นไพ่ เล่นไฮโล ขาดความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพอย่างแท้จริง สังคมทุกวันนี้ตั้งแต่เด็กจนไปถึงผู้ใหญ่ดื่มเบียร์ดื่มเหล้ากันมากทั้งๆ ที่ก็เป็นชาวพุทธ หลักธรรมของพระพุทธเจ้าได้พูดถึงการดื่มเหล้าว่ามีโทษ 6 อย่าง คือ 1.เสียทรัพย์ 2.อ่อนกำลังทางปัญญา 3.เกิดโรค 4.โลกติเตียน 5.ไม่รู้จักร่างกาย และ 6.เกิดการทะเลาะวิวาท

4) ปัญหาการไม่รู้ความหมายของบทสวดพระอภิธรรม

การสวดพระอภิธรรม เป็นประเพณีการจัดงานศพที่ชาวพุทธได้รักษาประเพณีมาอย่างยาวนาน แม้การฟังพระสวดพระอภิธรรมจะไม่เข้าใจในเนื้อหา แต่เป็นการให้เกียรติกับเจ้าภาพคนจำพวกหนึ่งที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไป คือ พวกมิถิฉาชีพที่มาหากินกับงานศพ ขาดความรู้ ความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพอย่างแท้จริง

จุดเด่นของชุมชน 4 หมู่บ้านเล่า คือ “วัดอัมพา” ซึ่งเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน รอบวัดมี 4 หมู่บ้าน คือ บ้านเล่า หมู่ 2 บ้านโนนสะอาด หมู่ 10 บ้านห้วยม่วง หมู่ 13 และบ้านเล่า หมู่ 14

นอกจากนี้ยังมี บ้านหนองแวง หมู่ 9 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ และวัดอัมพา ก็มาขอใช้บริการจัดงานศพที่วัดอัมพาด้วย โดยวัดอัมพา มี พระมหาสังคม ช่างเหล็ก เป็นเจ้าอาวาส และเป็นเจ้าคณะตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ท่านสนใจในธรรมะอย่างลึกซึ้ง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน นอกจากนี้ท่านยังเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ประจำจังหวัดชัยภูมิ อีกด้วย เป็นพระสงฆ์ที่คนในตำบลส่วนใหญ่ให้ความเคารพ ศรัทธา

ผลกระทบจากการจัดงานศพที่วัดอัมพา นอกจากจะไม่ได้ให้สารประโยชน์กับผู้มาร่วมงานแล้ว ยังเป็นสถานที่ ๆ สนุกสนาน เฮฮาในทางอกุศล ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการไม่รู้คุณค่าความหมายของการสวดพระอภิธรรม วัดและชาวบ้านจึงต้องการที่จะร่วมด้วยช่วยกันแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้เป็นการจัดงานศพต้นแบบที่สามารถดัดแปลง ประหยัดรายจ่าย ลดขยะ และมีการสวดพระอภิธรรมแปล เพื่อคนในชุมชนให้เกิดความตื่นรู้ต่อปัญหา นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของคนจนเกิดความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมในที่สุด

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 คำถามหลัก

1.2.1.1 กระบวนการจัดงานศพสีเขียว เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า ควรเป็นอย่างไร

1.2.2 คำถามรอง

1.2.2.1 บริบทชุมชนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไร

1.2.2.2 สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร

1.2.2.3 คุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.3.2 เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

1.3.3 เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

1.3.4 เพื่อศึกษากระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 พื้นที่ดำเนินการ

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ได้แก่ บ้านเล่า หมู่ 2 บ้านโนนสะอาด หมู่ 10 บ้านห้วยม่วง หมู่ 13 และบ้านเล่า หมู่ 14 ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

1.4.2 ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย

1.4.2.1 กลุ่มเป้าหมายหลัก ชาวบ้านชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่

1.4.2.2 กลุ่มเป้าหมายรอง เด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

Output

เชิงการวิจัย

- 1) ได้รับข้อมูลบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- 2) ได้ข้อมูล สาเหตุ เจ็บใจ ปัจจัย ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- 3) เกิดกระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า

เชิงการพัฒนา

คนในชุมชนบ้านเล่าเกิดการรวมกลุ่มเพื่อจัดงานศพสีเขียว และเห็นคุณค่าของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

Outcome

ลดปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ลดการเล่นพนันและดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ในงานศพ เกิดชุมชนปลอดภัยและนำไปสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

Impact

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของงานวิจัยนำไปใช้ขยายผลยังหมู่บ้านอื่น ๆ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัย กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา หมู่ 2, 10,13 และหมู่ 14 ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

งานศพ หมายถึง พิธีศพที่จัดขึ้นในโอกาสการเสียชีวิตของบุคคล ประเพณีเกี่ยวกับงานศพนั้นแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

สีเขียว (Green) หมายถึง สีของการปลูกหญ้าและใบไม้ ด้วยเหตุนี้สีเขียวจึงเป็นสีของฤดูใบไม้ผลิ ความเจริญเติบโต และธรรมชาติ สิ่งที่ทำให้สีเขียวมากที่สุดในธรรมชาติ คือ คลอโรฟิลล์ สารเคมีที่พืชสังเคราะห์ด้วยแสงและแปลงแสงอาทิตย์เป็นพลังงาน สิ่งมีชีวิตจำนวนมากใช้ประโยชน์จากสีเขียวเพื่ออำพรางตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมสีเขียว

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งเป็นรูปธรรม(จับต้องได้และมองเห็นได้) และนามธรรม (ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้าง หรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบต่อคนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

งานศพสีเขียว (Green funeral) หมายถึง พิธีศพที่จัดขึ้นตามประเพณีแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา แต่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งนามธรรมและรูปธรรม โดยการจัดงานศพเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเสริมสร้างความเจริญทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่นทุกแห่งทุกส่วน โดยการดำเนินการและการริเริ่มจากประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของรัฐบาลที่เป็นผู้แทนเข้าไปบริหารในด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนกระตุ้นและเร่งรัดให้ประชาชนมองเห็นปัญหา

พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ หมายถึง พระธรรมในอภิธรรมปิฎกมีอยู่ทั้งสิ้น 42,000 พระธรรมขันธ์ อภิธรรม คือ ธรรมะขั้นสูง หัวใจของอภิธรรมจะกล่าวถึงเรื่องของจิต เจตสิก รูป และนิพพาน สิ้นเนื้อความในพระไตรปิฎกนับ 10,000 หน้า พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงโปรดพุทธมารดา (ธรรมแทนค่าน้ำนม) เมื่อจบพระอภิธรรมเทศนาเทวดาและพรหม 800,000 โกฏิ ได้บรรลุธรรมและสันติสืบทอดพระพุทธ (พุทธมารดา) ได้สำเร็จ เป็น พระโสดาบันบุคคล

เอือนดี หมายถึง บ้านที่มีคนตาย คือบ้านที่กำลังมีศพตั้งอยู่จะกี่วันก็ตาม คนอีสานเรียกบ้านนั้นว่า “เอือนดี” เวลาที่ชาวบ้านไปร่วมงานศพ ก็เรียกว่าไป “เอาบุญเอือนดี” ก่อนแจกแจงต่อว่าไปงานบุญเอือนดีที่บ้านใคร ใครตาย ตายเพราะเจ็บไข้ด้วยโรคอะไรหรือตายเพราะอุบัติเหตุ คนอีสานรุ่นก่อนไม่มีข้อกติกาว่าต้องแต่งชุดดำไปงานศพ ไม่ได้กำหนดให้งานศพเป็นงานของความทุกข์โศก แต่เป็นงานของความรู้แจ้งสว่างไสว ทั้งทางโลกและทางธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา บ้านเล่า หมู่ 2, 10, 13 และหมู่ 14 ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ” มีเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักแนวคิด “การมีส่วนร่วมของประชาชน”

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนด ปัญหา ความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กร ชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าจะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชน ด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมี หลายระดับ ตั้งแต่การถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผน มีการทำงานร่วมกัน การประเมินผลร่วมกัน และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

ความหมาย สาระสำคัญ การวิจัยอย่างมีส่วนร่วม Participation Action Research (PAR)

กมล สุตประเสริฐ (2540, หน้า 8) กล่าวถึง PAR ไว้ว่า “PAR คือ การวิจัยค้นคว้า แสวงหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันแต่เพียงว่า PAR นั้นมี วัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนาเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย”

ชนิษฐา กาญจนรังสี (2544) สรุปว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการ รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน กล่าวคือ เป็นการพยายามศึกษา ชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา วางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา (planning) ปฏิบัติตามแผน (doing) และติดตามประเมินผล (checking) โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกใน ชุมชนเข้าร่วมด้วย

สุภางค์ จันทวานิช (2543, หน้า 67-68) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยนับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล

อลิศรา ชูชาติ (2538, หน้า 8) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วม (participation) เป็นความหมายในส่วนของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ประชาชนสมาชิกของชุมชน กับ ผู้วิจัย ผู้ปฏิบัติการได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ประเมินปัญหาความต้องการของชุมชน (need assessment) ร่วมกันในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันว่าชุมชนมีปัญหาและข้อบกพร่องในเรื่องใดบ้างแล้วร่วมกันระบุปัญหานั้น ต่อจากนั้นก็มีการศึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหา มีการสำรวจทรัพยากรในชุมชน ได้แก่ องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่มีการวางแผนการแก้ปัญหา ดำเนินการติดตามผล และสุดท้าย คือ การประเมินผล ซึ่งงานทั้งหมดเป็นการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกของชุมชนที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตลอดกระบวนการ

ดังนั้น จากผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลาย ๆ คน พอจะกล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ผู้มีส่วนร่วมหลายฝ่ายเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีการร่วมทุกกระบวนการวิจัย ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมวิจัยแต่ละคน ตั้งแต่การเริ่มเลือกประเด็นปัญหาจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ถือว่าทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำ โดยยึดหลักประชาธิปไตย

ความคาดหวังในการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมาประยุกต์ใช้ คือ การสร้างพลังให้กับชุมชนได้รู้ตื่นจากข้อมูลเพื่อให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาของตัวเอง

2.2 แนวคิดการพัฒนายั่งยืน

ความหมาย สำคัญ การพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development)

รูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (Sustainable Development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs)

คำจำกัดความนี้โดยสมัชชาโลกจาก World Commission on Environment ที่กำเนิดขึ้นจากรายงานเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนายั่งยืน (The Brundtland Report หรือ Our Common Future) ราชบัณฑิตยสถานได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนายั่งยืนนี้ประกอบได้ด้วยแนวคิดอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

2.2.1 ความต้องการของมนุษย์ซึ่งอาจเป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตและความต้องการที่จะมีมาตรฐานที่ดีกว่าเดิม

2.2.2 ขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม ระบบสภาพแวดล้อมมีขีดจำกัดในการให้ทรัพยากร และมีขีดจำกัดในการรองรับของเสีย

2.2.3 ความยุติธรรมในสังคมทั้งระหว่างชนรุ่นเดียวกันกับชนรุ่นต่อไป

ความยั่งยืนไม่อาจมั่นคงอยู่ได้ หากปราศจากนโยบายการพัฒนาที่คำนึงถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาด้วย จึงต้องคำนึงถึงหลักการความยุติธรรมระหว่างชนรุ่นปัจจุบัน

กับชนรุ่นต่อ ๆ ไป (Intergenerational Equity) และหลักการความยุติธรรมระหว่างชนรุ่นเดียวกัน (Intergenerational Equity)

แผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นเอกสารสำคัญฉบับหนึ่งของสหประชาชาติ ได้รับการรับรองจากการประชุม Earth Summit ที่นครริโอ เดอ จาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ในปี พ.ศ.2535 ซึ่งเปรียบเสมือนแผนแม่บท เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโลก เพื่อสร้างความสมดุล ให้เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 โดยครอบคลุมการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการ 21 แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 มิติด้านสังคมและเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 2 การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากร

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่สำคัญ

ส่วนที่ 4 วิธีการในการดำเนินงาน

สามารถประมวลแนวทางที่สำคัญได้ดังนี้

1. การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องผสมผสานและควบคู่ไปกับ การพัฒนาและความห่วงใยในสิ่งแวดล้อม

2. การใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ การปล่อยของเสียและมลพิษต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมไม่ยั่งยืน

3. จะต้องมีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเนื่องจาก มีผลกระทบอย่างเฉียบพลันต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ เกิดผลกระทบต่อประชากรรุ่นลูกหลานในอนาคต

4. มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ก็มีสิทธิเท่าเทียมกันในอนาคตที่จะดำรงชีวิตความเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

ความคาดหวังที่จะได้รับจากการนำแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาปรับใช้ คือ ขจัดความฟุ่มเฟือยอันเป็นบ่อเกิดแห่งความยากจน พัฒนาสุขภาพของประชาชนในชุมชน รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมาย สาระสำคัญ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นมีหลักการพิจารณา ดังนี้

2.3.1 กรอบแนวคิด ซึ่งเป็นแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานที่ดีเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืน

2.3.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจแบบพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติ
ตนในทุกระดับ โดยเน้นปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

2.3.3 คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วย

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และมากเกินไป โดย
ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น
จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน
คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
- การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการ
เปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ
สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้ง
ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน คือ ความรู้ คุณธรรม (ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร)

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การ
พัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม
ความรู้และเทคโนโลยี

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึด
หลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง” จากการศึกษาพบว่า
ความเชื่อมโยงของข้อมูลและข้อค้นพบที่น่าสนใจนำมาออกแบบเป็นกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้
ร่วมกันได้อย่างสอดคล้อง การสร้างเครื่องมือของแบบสอบถามในทัศนะของเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ
ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในงานศพ และใช้กลไกการคัดกรองอย่างมีส่วนร่วมให้ได้ประเด็นในการขยับเรื่องของ
รูปแบบและการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 16 ประเด็น ซึ่งเป็นข้อสรุปภายใต้แนวคิด
ของตัวแทนกลุ่มชุมชน ได้แก่ 1) ควบคุมไม่ให้อาหารรั่วไหล 2) ใช้เครื่องปรุงพอประมาณ 3) ลด
น้ำอัดลมเป็นน้ำเปล่า 4) ลดอาหารว่าง 5) เตรียมเตียงอย่างพอประมาณ 6) ลดสุรา 7) ลดเล่นการพนัน 8)
งดจ้างวงดนตรี 9) ใช้ดอกไม้แห้งในหมู่บ้าน 10) ใช้โครงปราสาท 11) ยืมโลงทองที่สวยงามมาครอบโลง
จริง 12) เก็บศพประมาณ 4 คืน 5 วัน 13) จัดผ้าบังสุกุลพอประมาณ 14) งดการจุดพลุและบั้งไฟ
15) ควรเปลี่ยนสาร์ปเป็นเงิน 16) ควรให้เงินสดแทนพวงหรีด

และใช้ข้อสรุปที่ได้เป็นแนวทางในการขยับกิจกรรมในระยะที่ 2 เพื่อให้เกิดผลของ
การรับรู้ข้อมูลและข้อตกลงร่วมในการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของคนในชุมชนภายใต้เงื่อนไขของ
รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการนำร่องของแนวทางการจัดการงานศพ
เรื่อง เช่น วันดีวันเสีย การเปลี่ยนสาร์ปเป็นเงิน การเปลี่ยนพวงหรีดเป็นเงิน เพื่อทำให้เป็นบรรทัดฐาน
ทางสังคม ให้ชุมชนรุ่นต่อ ๆ ไปได้เรียนรู้และเข้าใจเพื่อสืบทอดรูปแบบทางความคิด วิธีปฏิบัติอย่าง
ต่อเนื่อง

อินแก้ว เรือนปานนท์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการงานศพด้วยความ
พอเพียง บ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง” พบว่าหนี้สินที่เกิดจากงานศพ ซึ่งพบว่า เกือบ

ครึ่งหนึ่งของงานศพมาจากค่าเช่าไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นบาท ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ แต่ส่วนใหญ่จะใช้วิธีกู้เงินนอกระบบเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน และก่อให้เกิดหนี้สินตามมา ทำให้คนส่วนใหญ่ในเวลานั้น มักใช้คำว่า “ให้คนตาย ขยายคนเป็น” เมื่อชาวบ้านเห็นที่มาของตัวเลขหนี้สินแล้วจึงเกิดพลังในชุมชน ด้วยการทดลองให้คนในชุมชนบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง เริ่มหันมาจัดงานศพปลอดเหล้า เครือข่ายองค์กรงดเหล้าเลยเข้าไปช่วยขยายผล และตัวเลขที่พบคือ สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้เกือบครึ่งหนึ่งของการจัดการ จากนั้นขยายผลจนกลายเป็นอำเภอต้นแบบงดเหล้าในงานศพ แห่งแรกของจังหวัดลำปาง ซึ่งนับเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอีกวิธีหนึ่งที่ประสบผลสำเร็จ

การลดรายจ่ายจากงานศพปลอดเหล้า ยังทำให้คนในชุมชนเริ่มเกิดแนวคิดที่สร้างสรรค์ในอีกหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้ปราสาทไม้เผาไปกับศพ เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ การคิดค้นเมนูอาหารทางเลือกในงานศพตามกำลังทรัพย์ของเจ้าภาพ และตัดกับแกล้มเหล้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารปรุงสุกๆดิบๆ ออก เพื่อลดความเสี่ยงต่อพยาธิใบไม้ในตับ

ทั้งงานศพที่ปราศจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยทางด้านพิธีกรรมและการจัดเลี้ยงแล้ว ยังช่วยลดปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนอีกด้วย

2.5 กรอบแนวคิด

โครงการวิจัยมีการนำแนวคิด “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อนำพาโครงการฯ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเกิดการพัฒนาอย่างความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งหัวใจหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย กำหนดปัญหา กำหนดทิศทางการแก้ไข กำหนดการปฏิบัติเพื่อจัดปัญหา และกำหนดรูปแบบการดำเนินกิจกรรม จากความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังกำหนดให้มีการตรวจติดตามและประเมินผล เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้การนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 ซึ่งแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจนการใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นมีหลักพิจารณา ดังนี้

1. **กรอบแนวคิด** ซึ่งเป็นแนวคิดที่ชี้แนะแนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานชีวิตที่ดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืน

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **ค่านิยม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และมากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจที่เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน คือ ความรู้, คุณธรรม (ความซื่อสัตย์สุจริต, ความอดทน, ความเพียร)

ความคาดหวังที่จะได้รับการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนา 3 สิ่ง ดังนี้

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีพ และความต้องการที่จะมีมาตรฐานที่ดีกว่าเดิม

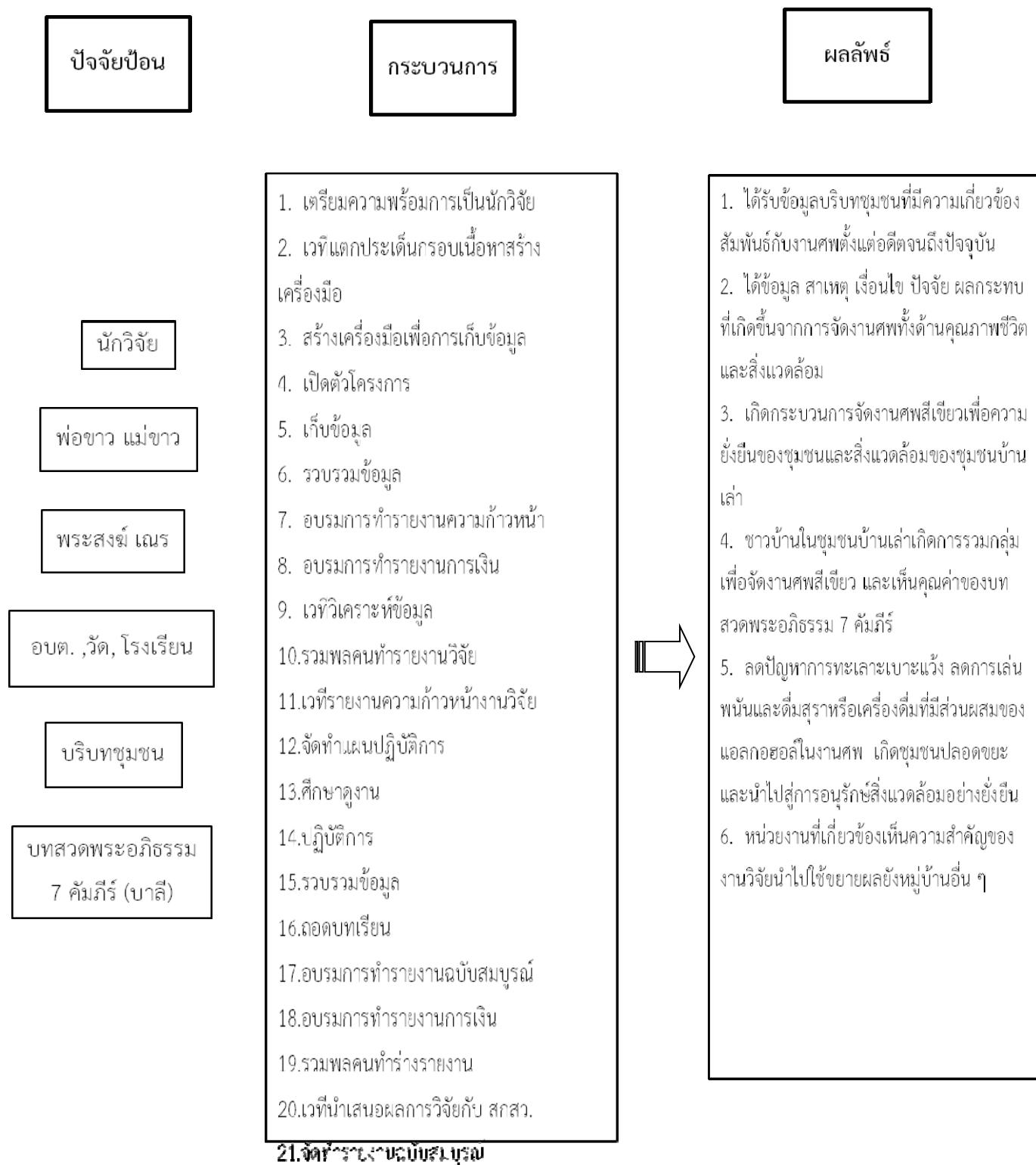
2. ความต้องการพัฒนาขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม

3. ความต้องการความยุติธรรมระหว่างคนรุ่นเดียวกัน กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป

หากต้องการพัฒนา 3 สิ่งดังกล่าวข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการพัฒนาให้สมดุลทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายในการนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มาปรับใช้ในโครงการ กระบวนการจัดงานศพสีเขียวฯ ของ ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ คือ ขจัดความฟุ่มเฟือยอันเป็นบ่อเกิดแห่งความยากจน, พัฒนาสุขภาพของประชาชนในชุมชน, รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แผนผังที่ 2.1 กรอบแนวคิด

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา บ้านเล่า หมู่ 2, 10, 13 และหมู่ 14 ตำบลบ้านเล่า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา” เป็นงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research - PAR) เป็นกระบวนการวิจัยที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมีการร่วมทุกกระบวนการวิจัย ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมวิจัยแต่ละคน ตั้งแต่การเริ่มเลือกประเด็นปัญหาจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ถือว่าทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำ โดยยึดหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดอีก 2 แนวคิดมาปรับใช้ด้วย นั่นคือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 และแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

การนำแนวคิดทั้ง 3 แนวคิดมาใช้ในการวิจัยนี้ เพื่อขจัดความฟุ้งเฟ้ออันเป็นบ่อเกิดแห่งความยากจน พัฒนาคุณภาพของประชาชนในชุมชน รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี โดยถือว่าทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำ โดยยึดหลักประชาธิปไตยการสร้างพลังให้กับชุมชนได้รู้ตื่นจากข้อมูลเพื่อให้ชุมชนได้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาของตัวเอง

3.2 ขอบเขตการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตเนื้อหา

หลังจากที่ได้มีการทบทวนกิจกรรมในเวทีการสร้างประเด็น สร้างเครื่องมือ และวางแผนการทำงานเมื่อวันที่ 22 – 23 ตุลาคม พ.ศ.2561 ณ หอประชุมราชบุรุษสุภาวดี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ โดยทีมวิจัยจำนวน 9 ท่าน ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์พอสมควร จึงมาทำการทบทวนโครงสร้างการแตกกรอบให้สมบูรณ์ ซึ่งผลของการทบทวนและระดมความคิดเห็นสามารถสรุปเป็นการแตกกรอบแตกประเด็นเพื่อการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ดังนี้

3.2.1.1) ศึกษาบริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

ด้านสังคม

- การปกครอง
- ประวัติศาสตร์
- เครือญาติ / วงศ์ตระกูล

ด้านเศรษฐกิจ

- อาชีพ
- กลุ่มคน / ชนชั้น / องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดงานศพ

ด้านวัฒนธรรม

- วัฒนธรรมท้องถิ่น
- ค่านิยมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

3.2.1.2) ศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เจือปนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ

รูปแบบการจัดงานศพ

- ยุคก่อนการมีไฟฟ้าใช้
- ยุคมีไฟฟ้าใช้ครั้งแรก
- ยุคปัจจุบัน

เจือปนไข

- ทางสังคม
 - ค่านิยม
 - เครือญาติ
- ทางสิ่งแวดล้อม
 - สภาพแวดล้อมในอดีต (20 ปีขึ้นไป)
 - สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

ผลกระทบ

- สังคมและคุณภาพชีวิต
- สิ่งแวดล้อม

3.2.1.3) ศึกษาคุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

ความเป็นมา

- ที่มา-ที่ไปของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์
- ความเป็นมาของการนำบทสวดพระอภิธรรมไปใช้ในงานศพ

ความหมายของบทสวดพระอภิธรรมแต่ละบท

คุณค่าและความสำคัญ

- ความสำคัญต่อคนเป็น
- ความสำคัญต่อคนตาย

การนำไปใช้

- รูปแบบการสร้างสื่อ
- ลักษณะของบทสวดพระอภิธรรม

3.2.2 ขอบเขตพื้นที่

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ประกอบด้วย หมู่ 2 บ้านเล่า หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง และหมู่ 14 บ้านเล่า ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

3.2.3 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มเป้าหมายหลัก ชาวบ้านชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ หมู่ 2, 10, 13 และ 14

➤ กลุ่มเป้าหมายรอง เด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่

3.2.4 ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาตั้งแต่ 1 กันยายน พ.ศ.2561 ถึง 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2562

3.3 วิธีและเครื่องมือในการวิจัย

3.3.1 สันทนากลุ่มใหญ่

การสันทนากลุ่มใหญ่ มีการดำเนินการรวม 11 ครั้ง ได้แก่ เปิดตัวโครงการและสโหล่บริบทชุมชน ลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์โครงการและเก็บข้อมูล(4 หมู่) จำนวน 4 ครั้ง เวทีวิเคราะห์ข้อมูลลงพื้นที่ขอประชาชมติรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี(4 หมู่) จำนวน 4 ครั้ง และเวทีนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีเต็มรูปแบบและการลงนามบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU)

3.3.2 การสันทนากลุ่มย่อย

การสันทนากลุ่มย่อย รวม 11 ครั้ง ได้แก่ การประชุมนักวิจัยเพื่อกำหนดโครงสร้างหน้าที่รับผิดชอบ การประชุมเพื่อแตกประเด็น วิธีการ และการสร้างเครื่องมือ การเตรียมการเก็บข้อมูล และการวางแผนเปิดตัวโครงการ การวางแผนเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การเตรียมความพร้อมเวทีวิเคราะห์ข้อมูล การร่วมวางแผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การกำหนดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ การติดตามแผนการปฏิบัติงานระยะที่ 2 การนำข้อเสนอแนะจากการลงพื้นที่มาปรับใช้กับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี และเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดเวทีใหญ่เพื่อลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) การถอดบทเรียน

3.3.3 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ รวม 5 ครั้ง ได้แก่ การสัมภาษณ์เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ การสัมภาษณ์พระอาจารย์สันติพงษ์ เขมปญโญ วัดป่าสุคะโต การสัมภาษณ์เจ้าภาพที่ผ่านการจัดงานศพทั้งก่อนโครงการ และระหว่างดำเนินโครงการ หมู่ 2 การสัมภาษณ์เจ้าภาพที่ผ่านการจัดงานศพ หมู่ 14 การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดลำน้ำ ต.ไผ่ท่าโพธิ์ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร (ร่วมกับการศึกษาดูงาน)

3.3.4 การอบรมและศึกษาดูงาน

การอบรมและศึกษาดูงาน รวม 5 ครั้ง ได้แก่ เวทีสร้างประเด็น สร้างเครื่องมือ และวางแผนการทำงาน การเขียนรายงานฉบับก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์ การศึกษาดูงานการสวดพระอภิธรรมศพ 7 คัมภีร์ (แปล) การศึกษาดูงานลำดับพิธีการจัดงานฌาปนกิจศพพระครูสถิตคุณากร ณ วัดลำน้ำ ต.ไผ่ท่าโพธิ์ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร

3.3.5 การสำรวจ

การสำรวจปริมาณขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ รวม 11 ครั้ง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปลุ่ปนัย (Analytic induction) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปลุ่ปรวมกัน เช่น การลงพื้นที่หาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดงานศพในรูปแบบปัจจุบัน กับความคาดหวังถึงรูปแบบของการจัดงานศพในอนาคต

3.4.2 ใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผ่านข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์การเป็นเจ้าของภาพจัดงานศพ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกันเพื่อชี้ให้เห็นถึงรายการที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำมาสรุปเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการออกแบบสิ่งที่ชุมชนต้องการร่วมกันและนำไปเป็นกติกาสุมชนต่อไป

3.5 รายละเอียดแต่ละกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ประชุมนักวิจัยเพื่อกำหนดโครงสร้าง กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของนักวิจัย เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2561 ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรม 11 คน แบ่งเป็น ทีมวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 3 คน เวลา 13.00 -16.00 น.

วัตถุประสงค์เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของนักวิจัย เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิจัย ได้พบปะพูดคุยกัน ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคย สุดท้ายนำไปสู่กิจกรรมลงเรือลำเดียวกันด้วยการแลกเปลี่ยนความคาดหวังของแต่ละคนที่มีต่อโครงการวิจัย ทำสัญญาใจว่าจะร่วมด้วยช่วยกัน สู้ไปด้วยกัน

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

ภาพประกอบที่ 3.1 (ภาพที่ 1 – 4)

กิจกรรมที่ 2 เวทีการสร้างประเด็น สร้างเครื่องมือ และวางแผนการทำงาน วันที่ 22 – 23 ตุลาคม พ.ศ.2561 เวลา 08.30 -17.00 น. ณ หอประชุมราชบุรุษสุภาวดี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ ผู้ร่วมอบรมคือ นักวิจัยจาก 5 โครงการ รวม 45 คน วิทยากรหลัก 2 คน พี่เลี้ยงหลัก 3 คน ผู้ช่วยพี่เลี้ยง 5 คน รวมทั้งสิ้น 55 คน

เป็นการประชุมนักวิจัยเพื่อให้นักวิจัยชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความคาดหวังของนักวิจัยที่มีต่อโครงการวิจัย

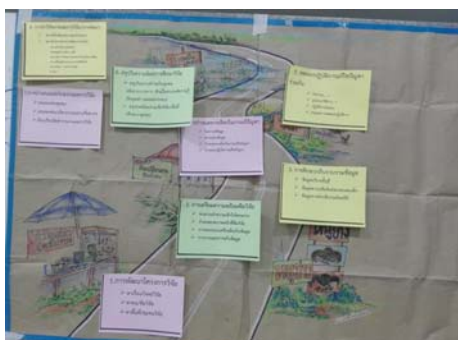
วันที่ 22 ต.ค.61 หลังจากลงทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มด้วยกิจกรรมละลายพฤติกรรม ต่อจากนั้นแนะนำสมาชิกแต่ละโครงการ โดยตัวแทนแต่ละกลุ่มเป็นผู้แนะนำ ต่อด้วยกิจกรรมจับกลุ่มๆ

ละ 3 คน(ทุกคนมีส่วนร่วมที่เหมือนกัน/คล้ายกัน เช่น สีเสื้อ, สีกางเกง ฯลฯ) แนะนำตัวเอง และพูดคุย แลกเปลี่ยนถึงความรู้สึกที่ได้มาอบรมและร่วมทีมวิจัย โดยผู้ที่จะต้อง ถือและยกปากกาขึ้นเพื่อเป็น สัญลักษณ์ในการพูดส่วนคนที่เหลือทำหน้าที่ผู้ฟังที่ดี เมื่อครบทั้ง 3 คนแล้ว ผู้ดำเนินรายการให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทน 1 คน แนะนำกลุ่มและสรุปความรู้สึกของแต่ละคนให้กลุ่มอื่นๆ ฟัง ต่อจากนั้นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ โดยวิทยากรหลัก คุณรุ่งวิจิต คำงาม โดยให้ตัวแทนแต่ละโครงการนำเสนอโครงการ “การพัฒนาโครงการ” (โจทย์/ปัญหา, วัตถุประสงค์, ประเด็นศึกษา/เนื้อหา, วิธีการ, ความคาดหวัง, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง, เป้าหมาย) จนครบ 5 โครงการ

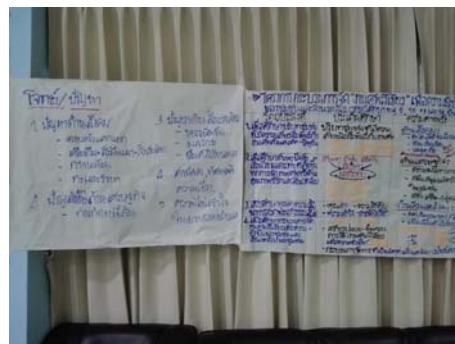
วันที่ 23 ต.ค.61 ลงทะเบียนเรียบร้อย เริ่มต้นด้วยกิจกรรมละลายพฤติกรรมด้วยการให้นักวิจัยจับกลุ่ม ละ 3 คน ต้องมาจากคนละโครงการ โดยใช้กติกาเดิม คือใครจะพูดให้ยกและถือนปากกาไว้แล้วจึงพูดส่วนอีก 2 คนฟังโดยให้พูดถึงปัญหาอุปสรรคที่พบจากการเข้าอบรมหรือจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย เมื่อพูดครบทั้ง 3 คนแล้วก็ให้ตัวแทนนำเสนอให้กลุ่มอื่น ๆ ฟัง

หลังจากนั้นก็ทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาของวันที่ 22 ต.ค.61 แต่ละโครงการนำเสนอการแตกประเด็นจากวัตถุประสงค์ ซึ่งมีวิทยากรหลัก พี่เลี้ยง ที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด หลังจากนั้นวิทยากรหลักได้ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักวิจัย, ข้อควรปฏิบัติ, ข้อควรระมัดระวัง, เครื่องมือในการตั้งคำถาม, วิธีการตั้งคำถาม, รูปแบบการออกสำรวจเพื่อการวิจัยในพื้นที่โครงการ หลังจากนั้นวิทยากรหลักด้านบัญชีและการเงินได้ขึ้นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการบัญชีและการเงิน

ต่อจากนั้นวิทยากรหลักสรุปภาพรวมของการอบรมทั้ง 2 วัน ต่อจากนั้นผู้เข้าอบรม วิทยากร ที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ผู้ช่วยพี่เลี้ยง กล่าวแสดงความรู้สึก ความคาดหวังที่มีต่อโครงการ ถ่ายภาพร่วมกัน ปิดการอบรม

ภาพที่ 5

ภาพที่ 6

ภาพที่ 7

ภาพที่ 8

ภาพที่ 9

ภาพที่ 10

ภาพประกอบที่ 3.2 (ภาพที่ 5 – 10)

กิจกรรมที่ 3 ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน วิธีการ และการสร้างเครื่องมือ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2561 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวม 11 คน แบ่งเป็น นักวิจัย 9 คน และ พี่เลี้ยง 2 คน

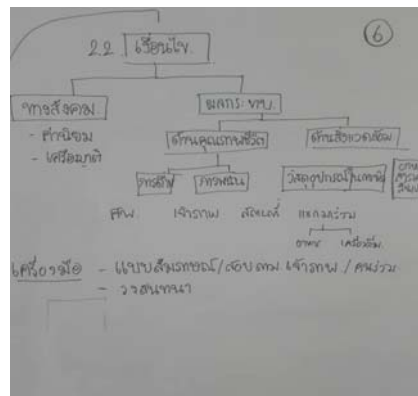
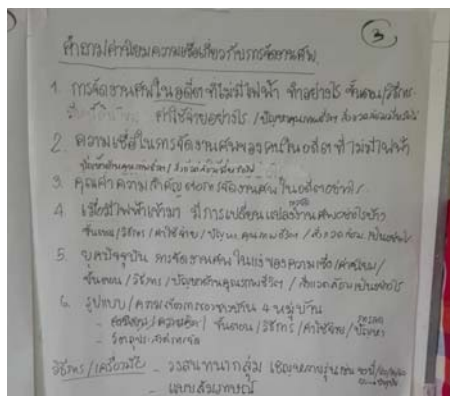
เป็นกิจกรรมที่ทำการทบทวนหัวข้อการแลกเปลี่ยนในแต่ละวัตถุประสงค์ที่ได้จัดทำไว้แล้วเมื่อกิจกรรมที่ 2 วันที่ 22-23 ต.ค.61 โดยสามารถสรุปการแลกเปลี่ยนออกตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งมีด้วยกัน 2 วัตถุประสงค์หลัก ๆ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ประกอบไปด้วย 1.บริบทด้านสังคม 2.เศรษฐกิจ 3.วัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ ประกอบไปด้วย 1.รูปแบบการจัดงานศพ 2.เงื่อนไขทางสังคม-ด้านสิ่งแวดล้อม 3.ผลกระทบด้านสังคม-ด้านสิ่งแวดล้อม

ซึ่งหลังจากการแลกเปลี่ยนออกเป็นข้อย่อย, ข้อย่อยๆ, ข้อยิบย่อย แล้ว ทีมวิจัยยังสามารถกำหนดวิธีการ และสร้างเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบที่ 3.3 (ภาพที่ 11)

กิจกรรมที่ 4 การเตรียมการเก็บข้อมูล และวางแผนเปิดตัวโครงการ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2561 เวลา 08.30-15.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพวา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรม 12 คน แยกได้ดังนี้ นักวิจัย 10 คน พี่เลี้ยง 2 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมของนักวิจัยในการวางแผนการเก็บข้อมูล และเพื่อให้มีการแบ่งหน้าที่ของนักวิจัยในเวทีเปิดตัวโครงการ ซึ่งสามารถสรุปออกมาในรูปแบบของ “ปฏิทินการทำงาน”

ภาพที่ 12

ภาพที่ 13

ภาพที่ 14

ภาพที่ 15

ภาพประกอบที่ 3.4 (ภาพที่ 12 – 15)

กิจกรรมที่ 5 เปิดตัวโครงการและสัปดาห์รณรงค์ชุมชน (ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม) ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2562 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพวา บ้านเล่า หมู่ 2 ต.บ้านเล่า

อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวม 45 คน แยกเป็น ทีมวิจัย 19 คน พี่เลี้ยง 2 คน ตัวแทนชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน รวม 24 คน

เป็นการนำข้อมูลจากอดีตตั้งแต่ 50 ปี 30 ปี 20 ปี จนถึงปัจจุบัน มาพูดคุยกันและบันทึกลงในกระดาษปรีฟ เป็นบรรยากาศที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ซึ่งกิจกรรมในครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำชุมชน ผู้สูงวัยในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้อย่างสอดคล้องกัน จึงทำให้ทีมวิจัยสามารถที่เก็บข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการวิจัยได้เป็นอย่างมาก

ภาพที่ 16

ภาพที่ 17

ภาพที่ 18

ภาพที่ 19

ภาพที่ 20

ภาพที่ 21

ภาพที่ 22

ภาพที่ 23

ภาพประกอบที่ 3.5 (ภาพที่ 16-23)

กิจกรรมที่ 6 การวางแผนการเก็บข้อมูลโครงการกระบวนการจัด “งานศพสื เชียว”ฯ วันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2562 เวลา 17.30 – 21.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้าน เล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 11 คน แยกได้ดังนี้ นักวิจัย 8 คน พี่เลี้ยง 3 คน เป็นกิจกรรมที่ให้นักวิจัยร่วมกันวางแผนการจัดเก็บข้อมูล วิธีการจัดเก็บข้อมูล กลุ่มเป้าหมายในการ เก็บข้อมูล หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนในการจัดเก็บข้อมูล

ภาพที่ 24

ภาพที่ 25

ภาพที่ 26

ภาพที่ 27

ภาพที่ 28

ภาพประกอบที่ 3.6 (ภาพที่ 24 – 28)

กิจกรรมที่ 7 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 1 หมู่ 2 วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวม 48 คน แยกเป็น

นักวิจัย 15 คน กลุ่มเป้าหมาย 13 คน ผู้สังเกตการณ์ (ชาวบ้าน) 20 คน เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ ความคาดหวังของโครงการฯ ให้ชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านชุดคำถาม โดยมีการบันทึกคำถามและคำตอบลงบนกระดานปฐพี

ประเด็นสำคัญที่ได้ ต้องการให้มีการจัดระบบของการบริหารของปัจจัยจากเจ้าภาพร่วมในการสวดอธิษฐานแต่ละคืน ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม ต้องการให้การจัดงานเป็นไปอย่างเรียบง่าย เข้าใจว่าสีเขียวว่าจะแทนต้นไม้ สิ่งแวดล้อม ของกินได้ ลดความเศร้า

ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของบทสวดอธิษฐาน ถ้ามีการแปลให้เข้าใจก็จะดีจะได้รู้ถึงความหมายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ งดรับพวงหรีด แต่เปลี่ยนเป็นสิ่งของที่มีประโยชน์นำไปใช้ได้นำไปบริจาคได้ ส่วนความคาดหวังนั้นต้องการให้มีโครงการ “การจัดงานศพสีเขียว” เกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 29

ภาพที่ 30

ภาพที่ 31

ภาพที่ 32

ภาพประกอบที่ 3.7 (ภาพที่ 29 – 32)

กิจกรรมที่ 8 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 2 หมู่ที่ 10 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2562 เวลา 18.00 – 21.00 น. ณ ศาลาศูนย์การเรียนรู้ หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวม 50 คน แยกเป็น นักวิจัย 15 คน กลุ่มเป้าหมาย 15 คน ผู้ให้ความสนใจ 20 คน

เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ ความคาดหวังของโครงการฯ ให้ชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านชุดคำถาม โดยมีการบันทึกคำถามและคำตอบลงบนกระดานปฐพี

สรุปประเด็นสำคัญที่ได้ มีดังนี้ ไม่ทราบว่ามีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดงานศพสีเขียว การจัดงานศพทุกงานต้องจ้างต้องเช่าทุกอย่างทำให้ค่าใช้จ่ายสูง ถ้ามีโครงการก็หวังว่าจะช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้จริง สีเขียวคือ ต้นไม้ แทนความสดชื่น ต้องการให้เจ้าภาพจัดงานศพเป็นผู้บริหารจัดการของปัจจัยจากเจ้าภาพร่วมเอง ต้องการให้ปรับปรุงรูปแบบการจัดเลี้ยงอาหารให้ประหยัดขึ้น ระยะเวลาในการดำเนินการจัดงานสั้นลง ไม่เข้าใจบทสวดอธิษฐานต้องการให้มีการแปลด้วยภาษาที่

เข้าใจง่าย สั้นกระชับ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการจัดงานศพ เชื่อว่าโครงการฯจะช่วย
ให้ประหยัดได้จริง ลดขยะได้จริง

ภาพที่ 33

ภาพที่ 34

ภาพที่ 35

ภาพที่ 36

ภาพประกอบที่ 3.8 (ภาพที่ 33 -36)

กิจกรรมที่ 9 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 3 หมู่ที่ 13 วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2562
เวลา 18.00 – 20.30 น. ณ ศาลารวมใจ หมู่ที่ 13 บ้านห้วยม่วง ผู้ร่วมกิจกรรมรวม 50 คน แยกได้
ดังนี้ นักวิจัย 15 คน กลุ่มเป้าหมาย 15 คน ผู้ให้ความสนใจ 20 คน

เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ ความคาดหวังของโครงการฯ
ให้ชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านชุดคำถาม โดยมีการบันทึกคำถาม
และคำตอบลงบนกระดานปูฟ

ประเด็นสำคัญที่ได้จากการลงพื้นที่ครั้งนี้ ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการจัดงานศพใน
รูปแบบปัจจุบัน คือ เรื่อง การเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่สูงมาก ขยะ เหล้าและการพนัน สีเขียว คือ ต้นไม้
สิ่งแวดล้อม ความสดชื่น ต้องการปรับรูปแบบการเลี้ยงอาหารแต่ก็กลัวจะไม่มีคนมางานศพ ต้องการด
รับพวงหรีดที่ทำจากโฟม ถ้าเป็นไปได้อยากให้เปลี่ยนเป็นของที่นำไปใช้ประโยชน์ได้สามารถนำไป
บริจาคได้ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเจ้าภาพตั้งแต่เริ่มงานจนกระทั่งเสร็จสิ้น

ภาพที่ 37

ภาพที่ 38

ภาพที่ 39

ภาพที่ 40

ภาพประกอบที่ 3.9 (ภาพที่ 37 – 40)

กิจกรรมที่ 10 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล ครั้งที่ 4 หมู่ที่ 14 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2562 เวลา 18.00 – 20.20 น. ณ อาคารกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 14 บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรมรวม 55 คน แยกได้ดังนี้ ทีมวิจัย 15 คน กลุ่มเป้าหมาย 15 คน และผู้ให้ความสนใจ 25 คน

เพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นมา วัตถุประสงค์ ความคาดหวังของโครงการฯ ให้ชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านชุดคำถาม โดยมีการบันทึกคำถามและคำตอบลงบนกระดานปูฟ

ประเด็นสำคัญที่ได้จากการลงพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาจากการจัดงานศพในปัจจุบัน คืองบประมาณที่ใช้ค่อนข้างสูง ขยะ อบายมุขปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงอาหาร ลดปริมาณพวงหรีดที่ทำจากโฟม สีเขียว คือ ต้นไม้ ความสบายตา สบายใจ ความสดชื่น เชื่อว่าถ้าโครงการจัดงานศพสีเขียว เกิดขึ้นได้จริงจะช่วยให้ทุกอย่างดีขึ้น ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ภาพที่ 41

ภาพที่ 42

ภาพที่ 43

ภาพที่ 44

ภาพประกอบที่ 3.10 (ภาพที่ 41 – 44)

กิจกรรมที่ 11 การสัมภาษณ์พระปริยัติกิจวิธาน เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ, เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิวนาราม เกี่ยวกับบทสวดพระอิทธิธรรม 7 คัมภีร์ วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2562 เวลา 13.00 – 14.00 น. ณ วัดชัยภูมิวนาราม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ การสัมภาษณ์ใช้วิธีการบันทึกเสียงผ่านระบบอัดเสียง สรุปได้ว่า เดิมทีการสวดพระอิทธิธรรม ในงานศพไม่มี แต่จะเป็นการนำเอาคัมภีร์พระมาลัยมาอ่านให้ฟัง โดยฆราวาส อ่านแล้วก็มีสวดแทรกทำนอง เรียกว่า สวดคฤหัสถ์ สวดสังคหะ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้มีการนำบทสวดพระอิทธิธรรม มาใช้สวดในงานศพ และให้พระสงฆ์เป็นผู้สวด เนื่องจากบทสวดพระอิทธิธรรม นั้น เป็นบทสวดที่พระพุทธเจ้าทรงสวดเพื่อสอนพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นบทสวดที่เหล่าเทวดาจะได้รับฟัง บทสวดอิทธิธรรมนี้เป็นบทสวดที่สวดให้คนเป็นฟังไม่ใช่สวดให้คนตาย แต่เมื่อฟังแล้วก็อุทิศบุญอุทิศความดีทั้งหลายให้กับคนตาย เกี่ยวกับการแปลบทสวดพระอิทธิธรรมนั้นเห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะคนที่มาฟังจะได้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ต่อไป

ภาพที่ 45

ภาพที่ 46

ภาพที่ 47

ภาพประกอบที่ 3.11 (ภาพที่ 45 – 47)

กิจกรรมที่ 12 การสัมภาษณ์พระอาจารย์สันติพงษ์ เขมปญโญ วัดป่าสุคะโต อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2562 เวลา 13.00 – 14.30 น. ณ ลานธรรม วัดป่าสุคะโต การสัมภาษณ์ใช้วิธีการบันทึกเสียงผ่านระบบอัดเสียง สรุปได้ว่า โดยส่วนตัวแล้วไม่ทราบว่าการสวด

พระอภิธรรมในงานศพเริ่มมีขึ้นในสมัยใดและทำไมจึงต้องใช้บทสวดพระอภิธรรม แต่ทราบว่าเป็นบทสวดพระอภิธรรม เป็นบทสวดที่พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพุทธมารดาเพื่อสอนธรรมแก่พระมารดา ซึ่งใช้เวลาสอนถึง 1 พรรษา (3 เดือน)

ปรากฏว่าพระมารดาน่าจะบรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งแต่ไม่แน่ใจว่าขั้นไหนแต่น่าจะมากกว่าขั้นโสดาบัน การสอนธรรมพระมารดา คือ ชุติบทพระอภิธรรม ซึ่งเป็นธรรมชุดสำคัญที่สุด เป็นบทสมบูรณ์แบบ ซึ่งการสอนธรรมชุดนี้จึงเป็นสิ่งที่เทวดา และมนุษย์ สามารถบรรลุธรรมได้ โดยส่วนตัวแล้วไม่ทราบว่าทำไมจึงต้องสวดในงานศพ แต่น่าจะเป็นการสวดให้คนเป็นฟังมากกว่าถึงแม้ว่าฟังแล้วยังไม่เข้าใจ แต่ก็ถือว่าได้บุญที่ได้มาฟังธรรม ซึ่งอภิธรรมนั้นเป็นบทสวดที่เชื่อว่าจะได้ฟังกันง่าย ๆ หรือบ่อย ๆ ที่วัดป่าสุคะโตนี้ ก็สวดอภิธรรมแปลเช่นกัน โดยให้พระสวดนำ แล้วญาติโยมสวดตาม จะมีการแจกหนังสือให้เมื่อเสร็จแล้วก็คืน สำหรับการแปลบทสวดนั้นเห็นว่าดีมากเพราะจะได้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น แต่ก็ต้องเป็นการแปลที่เข้าใจง่าย และสั้นกระชับ

กิจกรรมที่ 13 การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562 เวลา 09.00 – 16.30 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 12 คน แบ่งเป็น นักวิจัย 10 คน พี่เลี้ยง 2 คน เป็นกิจกรรมที่ให้นักวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่มีการเก็บมาแล้วนำมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และซึ่งสามารถสรุปออกมาในรูปของตารางเปรียบเทียบ วางแผนการเก็บข้อมูลส่วนที่เหลือต่อไป

ภาพที่ 48

ภาพที่ 49

ภาพประกอบที่ 3.12 (ภาพที่ 48 – 49)

กิจกรรมที่ 14 สัมภาษณ์คุณฉวีวรรณ สมัตชัย, คุณวิภาวรรณ บุญลือ หมู่ที่ 2, คุณผ่องศรี ฐานวิเศษ หมู่ที่ 10, คุณนาวะดี ยี่สุนซ้อน หมู่ที่ 14 ผู้ที่เคยผ่านการเป็นเจ้าภาพการจัดงานศพมาแล้ว ณ บ้านของคุณวิภาวรรณ บุญลือ หมู่ 2 บ้านของคุณผ่องศรี ฐานวิเศษ หมู่ที่ 10 และบ้านของคุณนาวะดี ยี่สุนซ้อน หมู่ 14 ตามลำดับ เวลา 18.00 – 19.00 น. ผู้ร่วมกิจกรรม 4 คน เป็นนักวิจัย การสัมภาษณ์จะเป็นการพูดคุยสอบถามจากแบบสัมภาษณ์และจดบันทึกลงในแบบ

สัมภาษณ์โดยผู้สัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดงานศพสีเขียว, ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ เป็นหลัก

กิจกรรมที่ 15 การเขียนรายงานฉบับก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์ วันที่ 11 เมษายน พ.ศ.2562 เวลา 09.00 – 16.00 น. ผู้ร่วมกิจกรรม 2 คน เป็นนักวิจัย ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น ตำบลท่ามะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ นักวิจัย (ผู้มีหน้าที่บันทึกกิจกรรมและเขียนรายงาน) มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในการเขียนรายงานฉบับก้าวหน้าและฉบับสมบูรณ์ และพร้อมที่จะส่งไฟล์งานให้พี่เลี้ยงได้ภายในวันที่ 20 เมษายน 2562

กิจกรรมที่ 16 การเตรียมความพร้อมสำหรับเวทีวิเคราะห์ข้อมูล วันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2562 เวลา 18.00 – 22.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัยในการทำหน้าเวทีวิเคราะห์ข้อมูล

ภาพที่ 50

ภาพที่ 51

ภาพที่ 52

ภาพที่ 53

ภาพประกอบที่ 3.13 (ภาพที่ 50 – 53)

กิจกรรมที่ 17 เวทีวิเคราะห์ข้อมูล วันที่ 21 เมษายน 2562 เวลา 08.30-16.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรม 53 คน แยกได้ดังนี้ นักวิจัย 16 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน และชาวบ้านจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ 33 คน เพื่อนำเสนอและคืนความรู้สู่ชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานในระยะที่ 2

ภาพที่ 54

ภาพที่ 55

ภาพที่ 56

ภาพที่ 57

ภาพที่ 58

ภาพที่ 59

ภาพที่ 60

ภาพที่ 61

ภาพประกอบที่ 3.14 (ภาพที่ 54 – 61)

ปฏิบัติการระยะที่ 2

กิจกรรมที่ 18 การร่วมวางแผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การจัด “งานบุญเฮือนดี”

เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2562 เวลา 18.00 – 20.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรม รวม 9 คน แยกเป็น ทีมวิจัย 7 คน และทีมพี่เลี้ยง 2 คน วัดอุประสงค์เพื่อร่วมกันวางแผนปฏิบัติการและปฏิทินการดำเนินงานระยะที่ 2

ภาพที่ 62

ภาพที่ 63

ภาพที่ 64

ภาพที่ 65

ภาพประกอบที่ 3.15 (ภาพที่ 62 – 65)

กิจกรรมที่ 19 การกำหนดรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ และรูปแบบคู่มือบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ฉบับแปล เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2562 เวลา 09.00 – 17.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรมทีมวิจัยรวม 11 คน วัดอุปประสงค์เพื่อออกแบบรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีให้เหมาะสมกับชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ และเพื่อออกแบบคู่มือการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ฉบับแปล และต้องแล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในปฏิทินการดำเนินงานระยะที่ 2 ของโครงการวิจัยฯ

กิจกรรมที่ 20 การติดตามแผนการปฏิบัติงานโครงการวิจัยฯ ระยะที่ 2 เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2562 เวลา 08.30 – 16.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า ผู้ร่วมกิจกรรม 13 คน แยกเป็นทีมวิจัย 12 คน และพี่เลี้ยง 1 คน วัดอุปประสงค์เพื่อชี้แจงความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการฯ เพื่อปรับปฏิทินการดำเนินงานในระยะที่ 2 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการแก้ไข เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการความช่วยเหลือจาก Node เพื่อพูดคุยถึงการเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยที่ได้รับจากการร่วมโครงการฯ

ภาพที่ 66

ภาพที่ 67

ภาพที่ 68

ภาพที่ 69

ภาพประกอบที่ 3.16 (ภาพที่ 66 – 69)

กิจกรรมที่ 21 กิจกรรมลงพื้นที่ขอประชามติรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 14
เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562 เวลา 18.30 – 20.00 น. ณ อาคารกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 14 จำนวน
ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 38 คน แยกเป็นทีมวิจัย จำนวน 18 คน ประชาชนหมู่ 14 จำนวน 20 คน

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อ
ขอความเห็นชอบในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีในเบื้องต้นพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง
เพื่อรับสมัครจิตอาสาจัดงานบุญเฮือนดี ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้ลงมติเห็นด้วยกับรูปแบบการ
จัดงานบุญเฮือนดี ที่โครงการวิจัยฯ ได้นำเสนอ ทั้งสิ้น 20 คน ซึ่งเป็นการลงมติในเบื้องต้นเท่านั้น และ
จะได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีใหญ่อีกครั้งหนึ่งภายในเดือนกันยายน 2562

ภาพที่ 70

ภาพที่ 71

ภาพที่ 72

ภาพที่ 73

ภาพประกอบที่ 3.17 (ภาพที่ 70 – 73)

กิจกรรมที่ 22 กิจกรรมลงพื้นที่ขอประชามติรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 2 เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2562 เวลา 18.00 – 20.30 น. ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 44 คน แยกเป็นทีมวิจัย จำนวน 18 คน ประชาชนหมู่ 2 จำนวน 26 คน

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อขอความเห็นชอบในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีในเบื้องต้นพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพื่อรับสมัครจิตอาสาจัดงานบุญเฮือนดี

ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้ลงมติเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ที่โครงการวิจัยฯ ได้นำเสนอ ทั้งสิ้น 22 คน ส่วน 4 คน ไม่ได้ร่วมออกเสียงเนื่องจากเดินทางกลับก่อน ซึ่งเป็นการลงมติในเบื้องต้นเท่านั้น และจะได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีใหญ่อีกครั้งหนึ่งภายในเดือนกันยายน 2562

ภาพที่ 74

ภาพที่ 75

ภาพที่ 76

ภาพที่ 77

ภาพประกอบที่ 3.18 (ภาพที่ 74 – 77)

กิจกรรมที่ 23 กิจกรรมลงพื้นที่ขอประชามติรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 10 เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2562 เวลา 18.30 – 20.00 น. ณ ศาลากองทุนหมู่บ้าน หมู่ 10 จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 52 คน แยกเป็นทีมวิจัย จำนวน 18 คน ประชาชนหมู่ 10 จำนวน 34 คน

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อขอความเห็นชอบในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีในเบื้องต้นพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพื่อรับสมัครจิตอาสาจัดงานบุญเฮือนดี

ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้ลงมติเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ที่โครงการวิจัยฯ ได้นำเสนอ ทั้งสิ้น 34 คน ซึ่งเป็นการลงมติในเบื้องต้นเท่านั้น และจะได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีใหญ่อีกครั้งหนึ่งในเดือนกันยายน 2562

ภาพที่ 78

ภาพที่ 79

ภาพที่ 80

ภาพที่ 81

ภาพประกอบที่ 3.19 (ภาพที่ 78 – 81)

กิจกรรมที่ 24 กิจกรรมลงพื้นที่ขอประชาชมติรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี หมู่ 13 เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2562 เวลา 18.00 – 20.00 น. ณ ศาลารวมใจ หมู่ 13 จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 68 คน แยกเป็นทีมวิจัย จำนวน 18 คน ประชาชนหมู่ 13 จำนวน 50 คน

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อขอความเห็นชอบในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีในเบื้องต้นพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพื่อรับสมัครจิตอาสางานบุญเฮือนดี

ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ได้ลงมติเห็นด้วยกับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ที่โครงการวิจัยฯ ได้นำเสนอ ทั้งสิ้น 50 คน ซึ่งเป็นการลงมติในเบื้องต้นเท่านั้น และจะได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีใหญ่อีกครั้งหนึ่งภายในเดือนกันยายน 2562

ภาพที่ 82

ภาพที่ 83

ภาพที่ 84

ภาพที่ 85

ภาพประกอบที่ 3.20 (ภาพที่ 82 – 85)

กิจกรรมที่ 25 การนำข้อเสนอแนะจากการลงพื้นที่มาพิจารณาปรับใช้กับรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” และเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดเวทีใหญ่เพื่อลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2562 เวลา 18.00 – 20.00 น. ณ หอฉัน กุฏิหลังใหญ่ วัดอัมพา บ้านเล่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นทีมวิจัยทั้งหมด 18 คน วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะจากการลงพื้นที่ทั้ง 4 หมู่ มาพิจารณาปรับใช้ เพื่อปรึกษาถึงรูปแบบการจัดเวทีใหญ่ในการลงนาม MOU รับรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี”

กิจกรรมที่ 26 การนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีเต็มรูปแบบและการลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (MOU) เวลา 08.30 – 11.30 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพบ้านเล่า จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม 130 คน แยกเป็นผู้ทรงเกียรติ จำนวน 10 คน ประชาชนจากบ้านเล่า 4 หมู่ จำนวน 103 คน และทีมวิจัย 17 คน

วัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีให้ตัวแทนชาวบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อขอมติเห็นด้วยกับการนำรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีไปใช้ในบ้านเล่า 4 หมู่ และเพื่อร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกันระหว่างโครงการกระบวนการจัดงานศพสีเขียวฯ กับประชาชนจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ที่เข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งกิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่มีประชาชนจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่เข้าร่วมมากที่สุด และสามารถสร้างความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยฯ วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในวันนี้ได้อย่างชัดเจน ตัวแทนแต่ละหมู่ต่างแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีบรรทัดฐาน สร้างสรรค์และมีประโยชน์ ซึ่งทางทีมวิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ภาพที่ 86

ภาพที่ 87

ภาพที่ 88

ภาพที่ 89

ภาพที่ 90

ภาพที่ 91

ภาพที่ 92

ภาพที่ 93

ภาพที่ 94

ภาพที่ 95

ภาพที่ 96

ภาพที่ 97

ภาพประกอบที่ 3.21 (ภาพที่ 86 – 97)

กิจกรรมที่ 27 การศึกษาดูงานการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) งาน ฌาปนกิจศพคุณแม่ประเสริฐ บุญยะรัง ต.ท่ามะไฟหวาน อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ วันที่ 18 กันยายน 2562 เวลา 18.00 น. จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวม 4 คน

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ จากชุมชนอื่น ๆ และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดงานศพของชุมชนอื่น ๆ

วิทยุเขาทองได้นำบทสวดมนต์และคำแปล “80 ปีชาตกาลหลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ” ที่บรรจุบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ไว้ มาแจกให้กับญาติโยมที่มาร่วมงานเพื่อที่จะได้สวดไปพร้อม ๆ กันกับพระสงฆ์ การสวดนี้เป็นการสวดทั้งภาษาบาลีและสวดแปลด้วย การสวดของชุมชนที่นี่จะแตกต่างจากการสวดของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ คือ มีการสวดเพิ่มเติมอีก 2 บทสวด คือ สวดแผ่เมตตา และ บังสุกุลตาย การสวดจะคล้าย ๆ กัน คือ สวดจบเดียว ใช้เวลาสวดประมาณ 30 นาที

การสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์แบบแปล ของชุมชนนี้มีมานานแล้ว จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ของคนในชุมชน ส่วนลำดับพิธีการทางศาสนาไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด จากการสังเกตรูปแบบการจัดอาหารเลี้ยงรับรองแขกที่มาร่วมงานก็เรียบง่ายไม่ฟุ่มเฟือย มีอาหารหลัก 2-3 อย่าง มีการตั้งโต๊ะอาหาร และที่สำคัญเป็นการจัดงานศพที่ไม่มียาสูบทั้งเครื่องดื่มมีนเมาและการพนัน

กิจกรรมที่ 28 การศึกษาดูงานลำดับพิธีการจัดงานฌาปนกิจศพพระครูสถิตคุณากร ณ วัดลำนาง ต.ไผ่ท่าโพ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร วันที่ 1 ตุลาคม 2562 เวลา 10.00 – 22.00 น.

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดงานศพของชุมชนอื่น ๆ และเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้นำชุมชน

การจัดงานศพที่ชุมชนนี้นอกจากจะเน้นการจัดงานแบบเรียบง่ายตลอดอวยมุขแล้วยังคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย จะเห็นว่างานวันนี้ไม่มีเศษขยะเลย เนื่องจากได้จัดเตรียมถุงดำไว้ตามจุดต่าง ๆ สำหรับเป็นที่ทิ้งขยะ ถ้าแขกไม่ทิ้งหรือลืมวางขยะไว้สักพักก็จะมีคนมาเก็บไปใส่ถุงไว้ หลังจากนั้น อบต.จะนำรถขยะมาบริการพร้อมกับคัดแยกขยะให้ด้วย แต่สำหรับเศษอาหารจะมีการนำไปทิ้งในหลุมที่ขุดไว้รอบ ๆ บ่อน้ำเพื่อให้ย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยธรรมชาติ

กรณีเป็นงานของฆราวาส การจัดสถานที่ฌาปนกิจนั้นจะมี อบต. และผู้นำในชุมชนเป็นแกนนำในการจัดตกแต่งสถานที่ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย หรือจะมีก็น้อยมาก เพราะถือเป็นประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่มีมานานแล้ว ซึ่งเป็นแบบนี้ทุกงานไม่มียกเว้น ขอให้อยู่ในตำบलนี้ สำหรับการสวดพระอภิธรรมศพ นั้น ก็มีการสวดแบบปกติในหลักธรรมดา ยังไม่ได้มีการสวดแบบแปลแต่อย่างใด

ภาพที่ 98

ภาพที่ 99

ภาพที่ 100

ภาพที่ 101

ภาพที่ 102

ภาพที่ 103

ภาพที่ 104

ภาพที่ 105

ภาพที่ 106

ภาพประกอบที่ 3.22 (ภาพที่ 98 – 106)

กิจกรรมที่ 29 อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ วันที่ 2 ตุลาคม 2562 และวันที่ 19 ตุลาคม 2562 เวลา 09.00 – 16.00 น. ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น ต.ท่ามะไฟหวาน อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวม 8 คน แยกได้ดังนี้ ตัวแทนจากโครงการวิจัยฯ ทุกโครงการ จำนวน 7 คน พี่เลี้ยง 1 คน

วัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้การเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์อย่างถูกต้อง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างผู้เข้าอบรม. เพื่อเป็นการตรวจทาน ตรวจเช็ค รายงานต่าง ๆ ที่แต่ละโครงการได้จัดทำไว้แล้วว่าถูกต้อง ครบถ้วนและเพื่อฝึกการเขียนรายงานและการนำเสนอผลงาน

ภาพที่ 107

ภาพที่ 108

ภาพที่ 109

ภาพที่ 110

ภาพประกอบที่ 3.23 (ภาพที่ 107 – 110)

กิจกรรมที่ 30 การถอดบทเรียน เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562 เวลา 09.00 -16.30 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพวา บ้านเล่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 25 คน แบ่งเป็น ทีมวิจัย 14 คน ตัวแทนจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ 9 คน พี่เลี้ยง 2 คน

วัตถุประสงค์เพื่อทบทวนสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน และเพื่อเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงาน

สรุปสิ่งที่ได้จากการถอดบทเรียน คือ มาตรฐานขั้นต่ำในการจัดงานบุญเฮือนดี ลดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจัดงานศพ ลดปัญหาอบายมุขในงานศพ ลดปัญหาขยะรบกวนบ้านล้นวัด มีการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) จิตอาสางานบุญเฮือนดี กองทุนงานบุญเฮือนดี

ภาพที่ 111

ภาพที่ 112

ภาพที่ 113

ภาพที่ 114

ภาพประกอบที่ 3.24 (ภาพที่ 111 – 114)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการ “กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา หมู่ 2, 10, 13 และ 14 ตำบลบ้านเล่า อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ” โดยความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ตำบลบ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ
3. เพื่อศึกษาคูณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์
4. เพื่อศึกษากระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า

4.1 บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

4.1.1 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ ต.บ้านเล่า อยู่ทางทิศเหนือของ อ.เมืองชัยภูมิ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 6.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 40.5 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 25,288.75 ไร่ มีลักษณะสภาพพื้นที่ด้านตะวันออก และทิศเหนือเป็นที่สูงลาดลงต่ำไปทางด้านตะวันตกและทางทิศใต้ ทำให้สภาพพื้นที่ด้านทิศตะวันออก และทิศเหนือเป็นที่ลุ่มสลับที่ดอน ส่วนด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนาเสียวและตำบลนาฝาย

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลรอบเมือง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลโคกสูง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลโพนทอง

ซึ่งพื้นที่ของ 4 หมู่ชุมชนบ้านเล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ติดต่อกัน ดังนี้

หมู่ 2 บ้านเล่า ติดต่อกับ หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง

หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ติดต่อกับ หมู่ 14 บ้านเล่า

โดยมีถนนลาดยางซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักภายในตำบลเป็นตัวกั้นพื้นที่ของ หมู่ 2 หมู่ 13 กับ หมู่ 10 หมู่ 14

4.1.2 สภาพภูมิอากาศชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ โดยทั่วไปร้อนชื้น หนาวร้อนไม่ร้อนจัด ฤดูฝนอากาศค่อนข้างชื้น ส่วนหน้าหนาวไม่หนาวจัด ในตอนเช้าจะมีหมอกปกคลุมบ้างเป็นครั้งคราว

4.1.3 ประวัติหมู่บ้าน

ประมาณปีพุทธศักราช 2365 ได้มีราษฎรชาวเวียงจันทน์ได้อพยพถิ่นฐานมาตั้งหลักปักฐานอยู่บริเวณหนองใหญ่ (ปัจจุบัน คือ หนองน้ำสาธารณะอยู่ในเขต ต.โพนทอง อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ) ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านบ่อแก กาลต่อมาราษฎรชาวบ้านบ่อแก ได้ย้ายบ้านเรือนมาตั้งหลักปักฐานอยู่ทางทิศเหนือ บริเวณคุ้มหนองมะเขือในปัจจุบัน โดยมี พ่อขุนราช เป็นหัวหน้า และได้ตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่

และขนานนามหมู่บ้านใหม่นี้ว่า บ้านเล่า หมู่ที่ 2 ส่วนราษฎรอีกกลุ่มหนึ่งก็อพยพไปตั้งหลักปักฐานที่บ้านนากลาง ต.นากลาง อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา ต่อมาจึงได้อพยพขึ้นมาตั้งหมู่บ้านชื่อว่าบ้านโนน ต่อมาชาวบ้านโนนได้อพยพไปอยู่หมู่บ้านอื่น ดังนี้

- กลุ่มหนึ่งย้ายมาอยู่บ้านเล่า
- กลุ่มหนึ่งย้ายไปอยู่บ้านเสียวใหญ่
- กลุ่มหนึ่งย้ายไปอยู่บ้านนาวัง
- กลุ่มหนึ่งย้ายไปอยู่บ้านนาเสียว
- กลุ่มหนึ่งย้ายขึ้นไปอยู่บ้านอาจสามารถ (บ้านกุดหมุ่น) อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

ที่กล่าวชื่อหมู่บ้านมาทั้งหมดนี้สืบสายโลหิตเดียวกัน ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีก็เหมือนกัน สำเนียงที่พูดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไม่เหมือนภาษาอีสานทั่วไปในถิ่นอื่น ๆ

บ้านเล่านี้เดิมเป็นบ้านนักปราชญ์บัณฑิตมาแต่โบราณ มีขุนนางราชการหลายท่านที่เป็นชาวบ้านเล่า มีพ่อขุนราช, พ่อขุนประเสริฐ, ขุนชนะ, หลวงกำแหง, ขุนวิเชียร, ขุนเลิศ วรรณพงศ์, ขุนหมื่นสุรกิจ, ขุนหมื่นทิพย์ วงษ์ชู, ขุนคำประสาธน์ (เจริญ คำจันทร์ อดีตนายอำเภอภูเขียว), พ่อขุนไกร ต่อศรี, พ่อขุนชาญ, พ่อขุนเพชร, พ่อขุนศรีวงศ์ราช มาตราไตร, ขุนมณูเขตตาภิบาล, หลวงราชฤทธิ์, หลวงมณี อาจนาเสียว, นายร้อยเอกหลวงหนหาญรบ (พร หนหาญรบ สะหัสสะโชติ) ท่านทั้งหลายที่กล่าวนามมานี้ล้วนแล้วแต่เป็นชาวบ้านเล่าทั้งหมด

ทำเนียบผู้ปกครองบ้านเล่า

1.พ่อขุนราช	ผู้ปกครองบ้านเล่า
2.พ่อขุนประเสริฐ	ผู้ปกครองบ้านเล่า
3.พ่อขุนชนะ	ผู้ปกครองบ้านเล่า
4.พ่อขุนวิเชียร	ผู้ปกครองบ้านเล่า
5.พ่อขุนหมื่นทิพย์	ผู้ปกครองบ้านเล่า
6.กำนันขุนเลิศ	กำนันตำบลบ้านเล่า
7.กำนันขุนหมื่นสุรกิจ	กำนันตำบลบ้านเล่า
8.กำนันทองพูน ชนะหาญ	กำนันตำบลบ้านเล่า
9.กำนันหมื่น ต่อสกุล	กำนันตำบลบ้านเล่า
10.กำนันเจียม ชัยจำรัส	กำนันตำบลบ้านเล่า
11.กำนันโกศล ผลเต็ม	กำนันตำบลบ้านเล่า
12.กำนันเสนา งามกระบวน	กำนันตำบลบ้านเล่า
13.กำนันแพ พลทะยาน	กำนันตำบลบ้านเล่า
14.กำนันอำพร ช่างหมื่นไวย	กำนันตำบลบ้านเล่า
15.กำนันถนอม วรรณพงษ์	กำนันตำบลบ้านเล่า (ปัจจุบัน)

4.1.4 จำนวนประชากร

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีประชากรทั้งหมด 2,667 คน แยกเป็น ชาย 1,247 คน หญิง 1,420 คน และมีจำนวนครัวเรือน 1,368 ครัวเรือน

4.1.5 การปกครอง

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีสภาพการปกครองที่ไม่แตกต่างจากหมู่บ้านทั่ว ๆ ไป คือ มี ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองสูงสุดในหมู่บ้าน นับตั้งแต่มีการประกาศจัดตั้งหมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ 2 บ้านเล่า

มี นายราชัญ ฐานสมบูรณ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด

มี นายอำพร ช่างหมื่นไวย เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง

มี นายวีระกร วงศ์ชู เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

หมู่ 14 บ้านเล่า

มี นายบรรดาศักดิ์ คบหมู่ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

4.1.6 เศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ ด้านรับจ้าง, รับจ้างทั่วไป, ค้าขาย, รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ

อาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน 4 หมู่บ้านเล่ามากที่สุด คือ ทำนา รองลงมา คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป เลี้ยงสัตว์ รับราชการ

4.1.7 การศึกษาและแหล่งเรียนรู้

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเล่าวิทยาคาร โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนสตรีชัยภูมิ 2 และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเล่า 1 แห่ง

แหล่งเรียนรู้ ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

1.วัดอัมพา ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 14 บ้านเล่า เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศาสนาของประชาชนทั้ง 4 หมู่และใกล้เคียง มีกิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ทำร่วมกับชุมชนเป็นประจำ เช่น การถือศีลทุกวันพระ การถือศีลในช่วงเข้าพรรษา การบวชนาคฤดูร้อน การทำกิจกรรมตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ การทำบุญตามประเพณีท้องถิ่น ทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และเกิดความรักความสามัคคีกันภายในชุมชน

สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2373 โดยชาวบ้านเล่า ได้ช่วยกันบริจาคที่ดิน และได้ตั้งเป็นวัดขึ้นมา เพื่อเป็นสถานที่ทำบุญของชาวบ้านเล่า โดยนิมนต์หลวงปู่แดง เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2400 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 6 เมตร ยาว 15 เมตร ชาวบ้านเล่า ได้ใช้เป็นศาสนะบำเพ็ญบุญ ได้ร่วมกันทำนุบำรุงวัดแห่งนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ถนนแจ้งพัฒนา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	โรงเรียนบ้านเล่าวิทยาคาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ถนนอรุณรุ่ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ถนนอัมพาสูชะ

-เนื้อที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัด มีเนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 542/10 ตารางวา
 โฉนดเลขที่ 31007 เล่มที่ 312 หน้า 7 เลขที่ดิน 67 หน้าสำรวจ 1132
 ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
 -มีที่ธรณีสงฆ์ 1 แปลง เนื้อที่ 4 ไร่ 3 งาน 83 7/10 ตารางวา เป็นที่ตั้งของศูนย์
 พัฒนาเด็กเล็กบ้านเล่า หมู่ 2
 โฉนดเลขที่ 31272 เล่มที่ 313 หน้า 72 เลขที่ดิน 68 หน้าสำรวจ 1133
 ตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุที่สำคัญ

1. อุโบสถ กว้าง 7 เมตร ยาว 27 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ.2498 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก
2. พระประธานในอุโบสถ 1 องค์ และพระพุทธรูป 2 องค์
3. ศาลาการเปรียญ กว้าง 20 เมตร ยาว 30 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ.2520 เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้
4. กุฏิสงฆ์ สร้างเมื่อ พ.ศ.2548 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 2 ชั้น (สร้างแทนกุฏิไม้หลังเก่า)
5. ศาลาบำเพ็ญกุศล เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 1 ชั้น
6. ศาลาเอนกประสงค์ เป็นอาคารมุงหลังคากระเบื้อง ไม่มีฝ้าผนังรอบ สูง 1 ชั้น
7. โรงครัว สร้างเมื่อ พ.ศ.2547 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้อง สูง 1 ชั้น
8. อาคารเก็บวัสดุ สร้างเมื่อ พ.ศ.2554 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้อง สูง 1 ชั้น
9. หอระฆังและหอกลอง เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สูง 3 ชั้น
10. เมรุเผาศพ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2526
11. ห้องน้ำ เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว หลังคามุงเมทัลชีท จำนวน 32 ห้อง

เจ้าอาวาสปกครองวัดอัมพา ตั้งแต่อดีต กระทั่งปัจจุบัน รวม 14 รูป เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน คือ พระมหาสังคม ช่างเหล็ก

วัดอัมพา บ้านเล่า ในอดีตมีป่าช้า ซึ่งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเผาศพชาวบ้านในพื้นที่ จนกระทั่งเมื่อมีการสร้างเมรุเผาศพในปี 2526 จึงไม่ได้มีการใช้ประโยชน์จากป่าช้าอีก ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 มีการล้างป่าช้า ชาวบ้านในตำบลบ้านเล่าในขณะนั้นต่างพากันมาช่วยกันล้างป่าช้า และทำบุญครั้งใหญ่ และในปี พ.ศ.2535 พื้นที่ป่าช้า ได้ถูกนำไปใช้เพื่อการศึกษา กล่าวคือ มีการสร้างอาคารเรียนไม้ชั้นเดียว สำหรับใช้เป็นสถานศึกษาของนักเรียนโรงเรียนสตรีชัยภูมิ 2 ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยม และได้มีการสถาปนาโรงเรียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ.2539

การที่วัดอัมพา บ้านเล่า เป็นศูนย์กลางการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อีกทั้งยังถูกใช้เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยโครงการกระบวนการจัดงานศพสีเขียวฯ จึงจำเป็นต้องมีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ และสามารถให้บริการต่อประชาชนในชุมชนได้ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ เกิดขึ้น นอกเสียจากผู้ที่มาใช้บริการจะมีจิตศรัทธาทำบุญกับวัด ซึ่งรายการสิ่งของฯ ปรากฏตามตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 4.1 รายการสิ่งของเครื่องใช้ที่วัดสามารถให้บริการต่อชุมชน (ไม่มีค่าใช้จ่าย)

ที่	รายการ	จำนวน	หน่วย	หมายเหตุ
1	ชุดโต๊ะหมู่บูชา	1	ชุด	
2	ชุดกวาดน้ำ	20	ชุด	
3	พานทองเหลือง	12	ใบ	
4	เต็นท์ ขนาด 3 x 6 เมตร	6	หลัง	
5	โต๊ะพับ ขนาด 80 x 120 ซม.	15	ตัว	
6	เก้าอี้บุนวม	80	ตัว	
ที่	รายการ	จำนวน	หน่วย	หมายเหตุ
7	เก้าอี้พลาสติก	200	ตัว	
8	ถ้วยกระเบื้อง	100	ใบ	ใส่ของหวาน
9	ถ้วยกระเบื้อง	100	ใบ	ใส่น้ำพริก
10	ชามกระเบื้อง	200	ใบ	ใส่กับข้าว
11	จานกระเบื้อง	300	ใบ	
12	ช้อน-ส้อม	100	คู่	
13	ช้อนหางสั้น	200	อัน	
14	แก้วน้ำ (แก้ว)	500	ใบ	
15	ทัพพี	10	อัน	
16	หม้อแกง (เบอร์ 40)	10	ใบ	
17	กระทะใบใหญ่ + ตะหลิว	4	ชุด	
18	ถาดใบใหญ่	20	ใบ	
19	โลข้าว	20	ใบ	
20	เหยือกน้ำ	20	ใบ	
21	เตาแก๊ส	3	เตา	เฉพาะเตาไม่รวมถึงแก๊ส
22	โลงเย็น	2	โลง	
23	โลงใน (บรรจุศพ)	4	โลง	ได้รับบริจาคเป็นประจำ

4.1.8 สถานพยาบาล

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง (รพ.สต.) เป็นสถานพยาบาลประจำชุมชน อยู่ห่างจากชุมชน ประมาณ 1 กิโลเมตร

4.1.9 ประเพณี วัฒนธรรม (ฮีตสิบสองคองสิบสี่)

ฮีตสิบสองคองสิบสี่ หมายถึง จารีตประเพณีประจำสิบสองเดือน ซึ่งถือเป็นโอกาสที่ชาวบ้านจะได้มีการร่วมชุมนุมและทำบุญในทุก ๆ เดือนของรอบปี และถือเป็นจรรยาของสังคม ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะถือว่าเป็นผู้ที่ผิดฮีตหรือผิดจารีตนั่นเอง

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ได้ยึดเอาฮีตสิบสองคองสิบสี่ ที่มุ่งเน้นไปในทางศีลธรรมมากกว่าอาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วย

1.เดือนอ้าย มีการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งเป็นวันที่สมาชิกในครอบครัวจะมารวมตัวกันอยู่อย่างพร้อมหน้าพร้อมตา เพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ กราบขอพรบุพการี และญาติผู้ใหญ่ อวยพรเพื่อนพ้อง และพบปะสังสรรค์จัดงานรื่นเริงกันในหมู่ญาติสนิทมิตรสหาย และมีการรวมตัวกันมาทำบุญตักบาตรที่วัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชาวบ้าน เป็นประจำทุกปี

2.เดือนยี่ ในฤดูการเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์พระสวดมนต์เย็น เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธีสู่ขวัญข้าว

3.เดือนสาม ในมื่อเพ็ญหรือวันเพ็ญเดือนสาม จะมีการทำบุญข้าวจีและบุญมาฆบูชา การทำบุญข้าวจีจะเริ่มตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่น้ำอ้อยนำไปจิบนไฟอ่อน ๆ แล้วชุบด้วยไข่ เมื่อสุกแล้วก็นำไปถวายพระ และแจกจ่ายให้ชาวบ้านได้กินด้วย ซึ่งแต่ละหมู่บ้านก็จะมีการทำข้าวจียักษ์ (ใหญ่) ซึ่งเป็นกุศโลบายตั้งแต่โบราณ เพื่อให้ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันทำสิ่งที่ดีร่วมกัน

4.เดือนสี่ ทำบุญผะเหวดพึงเทศน์มหาชาติ ในงานบุญนี้ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่จะร่วมกันจัดขบวนแห่พระเวสสันดรซึ่งเป็นขบวนที่สวยงาม แล้วไปตั้งหลักที่ห้วยลำปะทาว หมู่ 3 (แม่น้ำสายสำคัญของตำบลบ้านเล่า) เพื่อร่วมกันนำน้ำศักดิ์สิทธิ์เข้าไปประกอบพิธีในเมืองพร้อมกับอัญเชิญพระเวสสันดรนางมัทรี กัณหา ชาลี และชูชก โดยมีพระบิดาและพระมารดาของพระเวสสันดรมารอต้อนรับ ซึ่งตลอดทั้งวันจะมีการฟังเทศน์มหาชาติ และภายในบริเวณวัดจะมีผู้มีจิตศรัทธามาทำโรงทานไม่ขาดสาย

5.เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์หรือบุญสงกรานต์น้ำหรือบุญเดือนห้า ซึ่งถือว่าเป็นเดือนสำคัญ เพราะเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ไทย ตอนเช้าของวันที่ 13 เมษายน ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญถวายทานที่วัด และวันที่ 15 เมษายน ของทุก ๆ ปีชาวบ้านในชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ จะร่วมกันจัดขบวนแห่พระพุทธรูป พระสงฆ์ แห่รอบบ้านทั้ง 4 หมู่ หลังจากนั้นจะมีการสงกรานต์มีทั้งการรดน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมเพื่อขอขมาและขอพร

6.เดือนหก ชาวชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ พร้อมใจกันร่วมประเพณีไหว้ศาลปู่ตา ซึ่งจะกระทำกันในวันพุธก่อนวันวิสาขบูชาของทุกปี โดยชาวบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้ไปถวายปู่ตา (ปู่คำผา ย่าฮีน) เพื่อขอพรให้ท่านคุ้มครองให้ลูกหลานได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

หลังจากนั้นในวันวิสาขบูชา ชาวชุมชนบ้านเล่าทั้ง 4 หมู่ จะร่วมกันทำบุญกลางบ้าน ซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชาของทุกปี โดยทำบุญตักบาตร ณ บริเวณกลางบ้าน ซึ่งตั้งอยู่ที่ หมู่ 2 บ้านเล่า

7.เดือนเจ็ด ทำบุญข้าฮေး (ล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษมีการเซ่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ปู่ตา ผีตาแฮก ผีเมือง เป็นการทำบุญเพื่อระลึกถึงผู้มีพระคุณ

8.เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง ชาวบ้านจะมารวมตัวกันที่วัดเพื่อทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณร มีการฟังธรรมเทศนา ถวายเทียนใหญ่เป็นพุทธบูชาและเก็บไว้ตลอดพรรษา โดยจะมีการจัดขบวนแห่ฟ้อนรำสวยงาม เพื่อให้เกิดความคึกคักสนุกสนาน

9.เดือนเก้า ประเพณีบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ เพื่อบูชาผีบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ ซึ่งชาวบ้านจะทำการจัดอาหาร ประกอบด้วยข้าว ของหวาน หมาก พลู บุหรี่ สิ่งของต่าง ๆ ที่เตรียมมาตามความเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วชอบ เตรียมไว้เพื่อร่วมประกอบพิธี เมื่อพระสงฆ์ประกอบพิธีเรียบร้อยแล้ว ก็จะพากันกรวดน้ำอุทิศบุญกุศลไปให้ญาติ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มารับบุญรับกุศล

10.เดือนสิบ ประเพณีบุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่ทำกันในวันเพ็ญเดือนสิบ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องและมิตรสหายผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยจะนำของคาวหวานต่าง ๆ ไปทำบุญตักบาตรที่วัด และถวายทานอุทิศส่วนกุศลให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับไปแล้ว ตอนสายจะนำข้าวปลาอาหารที่เตรียมไว้อีกชุด สำหรับถวายทาน ถวายแด่พระสงฆ์ เมื่อเสร็จพิธีถวายข้าวสากแล้ว จะนำเอาชะลอมหรือห่อข้าวสากไปวางไว้ตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณวัด พร้อมจุดเทียนและบอกกล่าวให้ญาติหรือ เปรต ผู้ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารต่าง ๆ ที่วางไว้ และขอให้มารับเอาส่วนบุญส่วนกุศลที่ทำบุญอุทิศให้ไปด้วย นอกจากนี้ผู้ที่ไม่น่าจะนำข้าวสากไปเลี้ยงเจ้าที่ที่นาของตนด้วย เพื่อให้เจ้าที่รักษานาและให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ เป็นเสร็จพิธีบุญข้าวสาก

11.เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษาหรือบุญกระฐูป ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตรที่วัด และมีการจัดทำต้นกระฐูปไว้รอบ ๆ พระอุโบสถ ตอนเย็นหลังจากที่ทำวัตรสวดมนต์เย็นแล้ว พระภิกษุสามเณรพร้อมด้วยชาวบ้านจะช่วยกันจุดต้นกระฐูปเพื่อเป็นพุทธบูชา

12.เดือนสิบสอง บุญเดือนสิบสองหรือบุญกฐิน เริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งเป็นบุญประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธบัญญัติที่จะต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา ห้า อย่าง เกร่งครัด คือ หนึ่งปี หนึ่งเดือน หนึ่งวัน หนึ่งครั้ง หนึ่งเจ้าภาพ โดย ชุมชน 4 หมู่บ้านเล่า จะมีวัดอัมพบ้านเล่า เป็นที่ตั้ง แต่ละปีจะมีญาติโยมจากที่ต่าง ๆ มาจองเป็นเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพร่วม เพื่อนำปัจจัยที่ได้มาถวายวัด และทั้ง 4 หมู่บ้านเล่าก็จะตั้งกองกฐินร่วมด้วย ตอนเย็นจะมีการฉลองกฐิน ซึ่งส่วนมากจะเป็นการละเล่น การแสดงบันเทิงแบบสมัยเก่าก่อน ตอนเช้าของอีกวันจะมีการทำบุญถวายกฐิน ตลอดทั้งวันจะมีโรงทานจากญาติโยมมาตั้งภายในบริเวณวัดจำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นงานบุญที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมาก ๆ

4.1.10 รูปแบบการจัดงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานศพ ที่ครั้งหนึ่งเราต้องเป็นเจ้าภาพอย่างหนึ่งไม่ได้และอีกหลายครั้งในชีวิตที่เราต้องไปร่วมงานศพอย่างเลื่องไม่ได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิดอันเป็นที่รัก ล้วนก็ต้องมีงานศพเป็นของตัวเองครั้งหนึ่ง

สุจิตต์ วงษ์เทศ, งานศพยุคแรกอุษาคเนย์ กล่าวถึงงานศพยุคแรกอุษาคเนย์ เริ่มจากกว่า 5,000 ปีก่อน ยังไม่มีการเผาเหมือนทุกวันนี้ มีแต่การฝังกับทิ้งไว้ในร้างกาบิน การฝังศพในสมัยนั้นเป็นพิธีกรรมของคนที่เป็นชนชั้นนำ ผู้มีอำนาจ และมีบริวาร หากเป็นสามัญชนคนทั่วไปก็ทิ้งศพไว้ในที่ทั่วไปให้ร้างกาบิน

1,500 ปีก่อน เริ่มมีการเผาศพ ซึ่งเป็นการรับเอามาจากอินเดียหรือชมพูทวีป ที่แพร่เข้ามาถึงอุษาคเนย์หรือบ้านเรา พร้อมศาสนาพราหมณ์-พุทธ

400 ปีก่อน เริ่มมีเมรุเผาศพ แต่เป็นการเลียนแบบนครวัด เมรุเผาศพแรกมีราวหลัง พ.ศ.2100 ส่วนเมรุแบบถาวรในบ้านเรานั้น แห่งแรกที่สร้างขึ้นอยู่ในวัดเทพศิรินทราวาส ราวเกือบ 100 ปีมาแล้ว และยังใช้พระราชทานเพลิงศพจวบจนทุกวันนี้

สำหรับการจัดงานศพของชาวดำบลบ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ นั้น ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า “ย้อนไปประมาณ 60 ปี ไม่มีโลงเย็น จะทำโลงศพต้องจัดทำบ้านมาทำ และใช้ใบชา หรือ ยาสูบยาเส้นรองและโรยเพื่อดับกลิ่น ปูรองศพด้วยผ้าห่ม แล้วชันยารอยต่อไม้เพื่อกันกลิ่นศพรั่วออกมา นอกโลง จะเก็บศพไว้ 1-2 วัน การแจ้งข่าวการตายจะอาศัยการบอกปากต่อ ๆ กัน หรือแจ้งผ่านโทรเลข (ในบางพื้นที่) ญาติพี่น้องจะนำข้าวสารอาหารแห้ง สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นมาช่วยงาน การประดับตกแต่งโลงจะใช้กระดาษสีตัดเป็นรูปทรงต่าง ๆ การสวดพระอภิธรรมศพจะไม่มีการถวายปัจจัยไทยธรรม หากเจ้าภาพต้องการถวายก็จะถวายในวันที่เก็บกระดูก เมื่อฝังสวดพระอภิธรรมศพเสร็จแล้วก็จะเดินทางกลับ ไม่นิยมรับประทานอาหารที่บ้านงาน สำหรับคนที่อยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพ เป็นเพื่อนศพ จะมีการละเล่นเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อคลายบรรยากาศเศร้าโศก ไม่มีการพนันหรืออบายมุขใด ๆ ในงานศพ สมัยก่อนใช้ไม้ไผ่ทำคานหามศพออกจากบ้านไปยังป่าช้า เพราะยังไม่มีเมรุ ญาติพี่น้องและมิตรสหายเป็นผู้ยกโลงศพ โดยโลงศพนั้นหามออกนำหน้า ถัดจากนั้นก็เป็นบุคคลในครอบครัว ต่อจากนั้นก็เป็นญาติสนิทมิตรสหาย การสวดที่ป่าช้าพระสงฆ์ที่สวดจะนั่งสวดเป็นมุม 4 มุมและมีหลักค้ำ พิธีเผาศพเรียบง่าย จะเผากลางแจ้ง โดยชาวบ้านจะถือฟืนคนละค้อนมาร่วมงานเผา ศพถูกวางบนกองฟืนกลางลานแจ้ง เขาไม่เผาโลงด้วย แต่จะนำเอาศพพอกวางคว่ำหน้าบนกองฟืน เมื่อพระสงฆ์สวดเสร็จแล้ว ตาปะขาวหรือสัปเหร่อก็จะจุดเพลิงที่กองฟืน ซึ่งจะใช้เวลาราว ๆ 2 – 3 ชั่วโมงกว่าศพจะมอดไหม้บนเนินสูง จนที่สุดเหลือแต่อังคารเท่านั้น”

แต่การจัดงานศพแบบโบราณของเรานั้นจบสิ้นไปหลายสิบปีแล้ว ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงแทบไม่เห็นฝุ่นดินฟืนที่ชาวบ้านเอามาช่วยกันเผา ศพแปรสภาพไปเป็นดอกไม้จันทร์แจกก่อนขึ้นเผาลอก เชิงตะกอนหรือกองฟืนที่ตั้งศพกลายเป็นเมรุก่อปูนแข็งแรง ศพถูกเผาที่เคียงกระดูกพราด ๆ หักงอให้เห็น ถูกบรรจุปิดหีบอยู่ในเตาเผา มาได้เห็นอีกที่ตอนเสร็จพิธี เหลือแค่กองเถ้าอังคารกับเศษกระดูกไม่กี่ชิ้น

ปัจจุบันงานศพเป็นงานที่ผู้จัดส่วนใหญ่มีเวลาเตรียมตัวน้อยมาก เนื่องจากยากที่จะบอกล่วงหน้าได้ว่าคนรักจะล้มหายตายจากไปเมื่อใด ดังนั้นจึงมักทำตามรูปแบบที่นิยมกัน รวมทั้งพึ่งพา

อาศัยบริการของผู้ที่มีอาชีพทางด้านนี้เป็นหลัก งานศพจะเต็มไปด้วยขั้นตอนและพิธีการต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อีกทั้งสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก และนับวันจะห่างไกลจากเนื้อหาสาระที่เคยสอดแทรกในงานศพยิ่งขึ้นทุกที

จากการที่ได้มีโอกาสร่วมวงสนทนาโสเหล่กับผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้เราได้ข้อคิดที่ว่าแท้จริงแล้วงานศพเป็นโอกาสที่เอื้อให้บุคคลได้ทำสิ่งที่ตั้งใจมากมาย ไม่เพียงแต่แสดงความกตัญญูต่อผู้ล่วงลับเท่านั้น อาทิเช่น การปลอบใจคลายทุกข์ญาติผู้สูญเสีย การตระหนักถึงสังขารของชีวิต การระลึกถึงคุณงามความดีและบทเรียนชีวิตจากผู้วายชนม์

งานศพนั้นสามารถเป็นงานบุญที่ทรงคุณค่า เป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้ล่วงลับและผู้ยังอยู่ ทั้งแก่เจ้าภาพและผู้ร่วมงานได้ หากเจ้าภาพมีความเข้าใจในสาระและมิติต่าง ๆ ของงานศพ

จากการตั้งวงสนทนากลุ่มกับชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากมายทำให้เรารู้สึกตื่นเต้น อัศจรรย์ใจ และเกิดความศรัทธากับวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนที่คิดถึงแต่เรื่องดี ๆ คิดถึงการทำบุญทำกุศล แม้แต่งานศพก็ยังเรียกว่า “งานบุญเฮือนดี” ซึ่ง หมายถึง บ้านที่มีคนตาย คือ บ้านที่กำลังมีศพตั้งอยู่จะกี่วันก็ตาม คนอีสานเรียกบ้านนั้นว่า “เฮือนดี” เวลาที่ชาวบ้านไปร่วมงานศพ ก็เรียกว่าไป “เอาบุญเฮือนดี” ก่อนแจกแจงต่อว่าไปงานบุญเฮือนดีที่บ้านใคร ใครตายตายเพราะเจ็บไข้ด้วยโรคอะไรหรือตายเพราะอุบัติเหตุ คนอีสานรุ่นก่อนไม่มีข้อกติกากว่าต้องแต่งชุดดำไปงานศพ ไม่ได้กำหนดให้งานศพเป็นงานของความทุกข์โศก แต่เป็นงานของความรู้แจ้งสว่างไสว ทั้งทางโลกและทางธรรม

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ทีมวิจัยและชุมชนเห็นพ้องต้องกันว่า “งานศพสีเขียว” แท้ที่จริงแล้ว ก็คือ “งานบุญเฮือนดี” นั่นเอง จึงมีความปรารถนาที่จะ รักษา สืบสาน ต่อยอด งานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ให้เป็นรูปแบบการจัดงานศพที่น้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ภายใต้ หลัก 3 ล. (ลด ละ เลิก) และ 3 ป. (ประหยัด ประโยชน์ ปลอดภัย) อย่างยั่งยืนสืบไป

งานบุญเฮือนดี ไม่ได้กำหนดให้เป็นงานของความทุกข์โศก แต่เป็นงานของความรู้แจ้งสว่างไสวทั้งทางโลกและทางธรรม จึงเป็นการส่งผ่านคุณค่าไปยังคนรุ่นหลังด้วยนัยแห่งจารีตและ

หลักธรรมอันทรงคุณค่า ควรดำรงรักษาขนบธรรมเนียมนี้ไว้ ก่อนทุกอย่างจะถูกกลืนหายไปกับกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่คนมักอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ความมีน้ำใจจิตน้ำใจถูกพลัดหาย ทุกอย่างถูกตีค่าเป็นเงินตรา แม้แต่งานศพยังต้องพิมพ์การ์ดเชิญจึงมีคนที่มาร่วมงาน

ภาพที่ 115

ภาพที่ 117

ภาพที่ 116

ภาพที่ 118

ภาพที่ 119

ภาพที่ 120

ภาพประกอบที่ 4.1 (ภาพที่ 115 – 120) ประเพณีเผาศพ ต.บ้านเล่าในอดีต เมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา

4.2

สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ

ปัจจุบันที่วัดอัมพบ้านเล่า ในแต่ละปีจะมีการจัดงานฌาปนกิจปีละไม่ต่ำกว่า 20 ศพ จากการใช้บริการของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ บางเดือนมีถึง 4-5 ศพ มีความพยายามหลายปีของชุมชนที่จะให้มีการพัฒนาการจัดงานศพให้มีคุณค่ามากขึ้น อาทิเช่น โครงการงดเหล้าในงานศพ โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า เข้ามาให้การสนับสนุน แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังจัดงานศพตามประเพณีปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งการดื่มเหล้า เล่นการพนัน

จากการลงพื้นที่ของทีมวิจัยเพื่อทำการสำรวจ และสัมภาษณ์ผู้ที่ผ่านการจัดงานศพทั้ง ก่อน และระหว่างดำเนินการงานวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงสภิตินั้น ผลของการสำรวจและเก็บข้อมูลพบว่า ความเข้าใจและความต้องการของประชาชนในชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ นั้น มีความใกล้เคียงกัน ปรากฏดัง ตารางคำถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการลงพื้นที่เพื่อประชาสัมพันธ์ชี้แจง สร้างความเข้าใจ และขอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ดังนี้

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบข้อมูลจากชุดคำถามในการลงพื้นที่ (ระยะที่ 1)

คำถาม	หมู่ 2	หมู่ 10	หมู่ 13	หมู่ 14	สรุปโดยรวม
1.ปัญหาอะไรบ้างที่เกิดจากการจัดงานศพรูปแบบปัจจุบัน	1.การเงิน ค่าใช้จ่าย 2.ขยะ 3.ค่าจ้างค่าแรง	1.จ้างทุกอย่าง /เช่า ทุกอย่าง 3.ค่าอาหาร เครื่องต้ม 4.ขยะ พวงหรีด พลาสติก	1.ค่าใช้จ่าย 2.ขยะที่บ้านและที่ วัด 3.เหล้า, การพนัน	1.ค่าใช้จ่าย 2.ขยะ 3.อบายมุข การ พนัน และสุรา	-ค่าใช้จ่าย (ค่าอาหาร, เครื่องต้ม, ค่าเช่า, ค่าจ้าง) -ขยะ (พลาสติก, พวงหรีด) -อบายมุข
2.สี่เขียว หมายถึงอะไรในความเข้าใจของชุมชน	1.ต้นไม้ 2.สิ่งแวดล้อม 3.สิ่งของกินได้ 4.ลดความเศร้า 5.ลดมลภาวะ 6.เพิ่มความสดชื่น	1.ต้นไม้ 2.ความสดชื่น	1.ต้นไม้ 2.สิ่งแวดล้อม 3.ความสดชื่น	1.ต้นไม้ 2.ความสบายตา 3.ความสบายใจ	-ต้นไม้ -ความสดชื่น -ความสบายใจ -ลดมลภาวะ -สิ่งแวดล้อม
3.คิดอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งที่นำมาใช้ประโยชน์แทนการใช้พวงหรีด	1.ดี ช่วยลดขยะ 2.สร้างกลุ่มอาชีพในชุมชน	1.ดี ลดปริมาณขยะ 2.นำไปบริจาค	1.เห็นด้วย	1.เห็นด้วย แต่ไม่สามารถบอกแขกได้	-เห็นด้วย -สร้างกลุ่มอาชีพ -บริจาคได้
4.การจัดงานศพแบบปลอดอบายมุข ท่านคิดว่าดี และเป็นไปได้หรือไม่	1.ดี เป็นไปได้มาก เพราะได้รับการสนับสนุนจาก อบต.	1.ถ้าทำได้จะดีมาก ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ เพราะคนที่มาเสนอคำตอบแทน(ต่ง)สูง	1.ดี อยากให้ทำเป็นรูปแบบที่ชัดเจน	1.ถ้าทำได้จริงจะดีมาก	-ถ้าทำได้จะดีมาก -เป็นไปได้มาก
5.ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดเลี้ยงอาหารในงานศพ เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร	1.เมื่อ 30 ปี ก่อนไม่นิยมกินข้าวบ้านงานศพ 2.เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมาถึงปัจจุบันมีการเลี้ยงอาหารอย่างฟุ่มเฟือย อิ่มแล้วยังห่อกลับ	1.สมัยก่อนไม่นิยมกินข้าวที่บ้านงาน แต่ 10 ปีที่ผ่านมามีการเลี้ยงอาหารเหมือนในงานมงคล	1.เมื่อ 30 ปี ไม่กินข้าวบ้านงานศพ 2. เมื่อ 10 ปีมานี้จัดอาหารเลี้ยง เหลือทิ้งถ้าไม่จัดก็กลัวถูกตำหนิ	1.เมื่อ 30 ปีไม่กินข้าวบ้านงาน และมีการนำสิ่งของที่จำเป็นมาช่วยเหลือเจ้าภาพ เช่น ผ้าดิบ ผ้าขามมา ข้าวสารอาหารแห้ง ไม่เหมือนสมัยนี้จ้างทุกอย่าง.	-30 ปีที่ผ่านมาไม่นิยมรับประทานอาหารที่บ้านงานศพ -10 ปีจนถึงปัจจุบันมีการจัดเลี้ยงอาหารอย่างฟุ่มเฟือย ถ้าไม่จัดก็กลัวจะถูกตำหนิ
6.ท่านต้องการให้การจัดเลี้ยงอาหารในงานศพมีรูปแบบใด	1.บุฟเฟต์ 2.ชุดอาหารว่าง 3.อาหารจานเดียว 4.น้ำเปล่า กับ นม	1.บุฟเฟต์ 2.อาหาร 1-2 อย่าง 3.ชุดอาหารว่าง	1.อาหาร 1-2 อย่างแบบง่ายๆ 2.ชุดอาหารว่าง 3.น้ำดื่ม น้ำอัดลม	1.อาหาร 2-3 อย่างง่าย ๆ เป็นอาหารพื้นบ้าน 2.อาหารจานเดียว	-อาหาร 1-3 อย่างแบบง่าย ๆ เป็นอาหารพื้นบ้าน -อาหารจานเดียว

				3.ชุดอาหารว่าง 4.น้ำดื่ม น้ำอัดลม	-ชุดของว่าง -น้ำดื่ม น้ำหวาน น้ำผลไม้
7.เชื่อหรือไม่ว่าการจัดงานศพสีเขียวสามารถช่วยเจ้าภาพลดทอนค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ ได้	1.เชื่อว่าจะลดได้ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ค่าจ้าง ค่าเช่า ของชำร่วย	1.เชื่อว่าจะช่วยให้ประหยัดได้	1.ช่วยลดได้แน่นอน แต่กลัวว่าแขกจะไม่นำมา	1.ช่วยลดได้	-เชื่อว่าช่วยลดได้ (ปัญหา คือ กลัวว่าแขกจะไม่นำมา)
8.ท่านเชื่อหรือไม่ว่างานศพสีเขียวจะลดปัญหาขยะล้นบ้าน/วัด	1.เชื่อว่าจะลดได้ ถ้ามีการคัดแยกขยะ	1.เชื่อว่าจะลดขยะได้	1.ช่วยลดขยะได้ ขยะบางอย่างนำไปขายได้หรือนำมาทำสิ่งของได้	1.เชื่อว่าจะลดได้ ถ้าทุกคนช่วยกัน ปัจจุบันขยะเป็นนโยบายระดับชาติ	-เชื่อว่าสามารถช่วยลดปัญหาขยะได้ ถ้ามีการคัดแยกก่อนทิ้ง
9.จำเป็นหรือไม่ว่าการตกแต่งสถานที่ต้องใช้เฉพาะสีดำ สีขาว	1.ไม่จำเป็น	1.ไม่จำเป็น แล้วแต่ผู้ตายสั่งหรือสีสุภาพไม่ดูตลก	1.ไม่จำเป็น	1.ไม่จำเป็น	-ไม่จำเป็น
10.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่ตกแต่งด้วยสีขาว สีเขียว	1.ดี ลดความเศร้า เพิ่มความสดชื่น	1.สวยดีไม่ดูตลก 2.บรรยากาศไม่เศร้า	1.ก็ดี จะช่วยให้บรรยากาศไม่โศกเศร้านัก	1.ก็ดี ทำให้บรรยากาศไม่โศกเศร้า	-ดี ทำให้บรรยากาศไม่โศกเศร้า -เพิ่มความสดชื่น
11.สีที่ท่านต้องการให้นำมาประดับตกแต่งสถานที่	1.น้ำเงิน แดง ขาว ฟ้า	1.สีครีม ฟ้า หรือตามที่ผู้ตายสั่งเสียไว้	1.สีอะไรก็ได้ที่ไม่ดูตลก หรือแล้วแต่ผู้ตายสั่งไว้	1.สีอะไรก็ได้ที่ไม่ดูตลก	-สีครีม ฟ้า ขาว หรือสีที่ไม่ดูตลก หรือสีที่ผู้ตายสั่งไว้
12.ของชำร่วยที่แจกในงานศพจำเป็นต้องมีหรือไม่ ควรเป็นอะไร	1.จำเป็น เช่น ยา พารา ยาหม่อง ยาต้ม ร่ม ถูผ้า หนังสือธรรมะ	1.จำเป็น เช่น ยา พารา ยาหม่อง ถูผ้า ร่ม หนังสือธรรมะ	1.จำเป็น เช่น ยา พารา ยาหม่อง จาน ชาม ถ้วยของหวาน กระเป๋าสตางค์	1.จำเป็น เช่น ยา พารา ยาต้ม ยาหม่อง ร่ม ถ้วยของหวาน พัดสาน	-จำเป็น อยากให้เป็นของที่จำเป็นของที่ใช้ประโยชน์ได้ เช่น ยาหม่อง ยาต้ม ถูผ้า
13.คิดอย่างไรกับการจุดพลุ ตะไล ปะทัด	1.อยากให้มี เป็นการส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปสวรรค์ 2.ไม่อยากให้มี เป็นอันตราย	1.อยากให้มีเป็นการส่งวิญญาณ 2.ไม่อยากให้มีส่งเสียงดัง อันตรายต่อคน สิ่งของ	1.อยากให้มี เป็นการส่งวิญญาณไปสู่สวรรค์	1.อยากให้มีเป็นความเชื่อแต่โบราณว่าส่งวิญญาณไปสวรรค์	-อยากให้มี เพราะเป็นความเชื่อ -ไม่อยากให้มี เพราะอันตราย
14.ท่านเข้าใจลำดับพิธีการจัดงานศพว่าเป็นอย่างไร	1.ต้องมีการสวดให้บุญ สวดพระอภิธรรม 2.สวดอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างสังคหะกับสวดพระอภิธรรม 3.มีการพักระหว่างสวดแต่ละจบ	1.ให้บุญ สวดมาติกา สวดพระอภิธรรม อาราธนาธรรม อาราธนาศีล 2.เตรียมสถานที่ จัดหาอุปกรณ์ พิธีกร ผู้นำพิธี ทางศาสนา เตรียมของปัจจัย	1.สวดให้บุญ สวดมาติกา สวดพระอภิธรรม อาราธนาธรรม อาราธนาศีล 2.พิธีการ ผู้นำพิธี ทางศาสนา 3.จัดสถานที่	1.สวดให้บุญ สวดมาติกา สวดพระอภิธรรม อาราธนาธรรม อาราธนาศีล 2.พิธีการ ผู้นำพิธี ทางศาสนา 3.จัดสถานที่	-สวดให้บุญ -สวดมาติกา -สวดพระอภิธรรม -อาราธนาธรรม -อาราธนาศีล -มีผู้นำพิธีทางศาสนา -มีพิธีกร

	4.ต้องจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ มีผู้นำทำพิธีศาสนา มีพิธีกร 5.เตรียมของปัจจัย 6.ให้การต้อนรับ	ต้อนรับแขก	ต้อนรับแขก จัดเตรียมของปัจจัย	ต้อนรับแขก จัดเตรียมของปัจจัย	-จัดเตรียมสถานที่ -จัดเตรียมของปัจจัย -ต้อนรับแขก
15.การจัดงานศพที่บ้าน กับ ที่วัด ต่างกันอย่างไร	1.ไม่แตกต่างขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ แต่จัดที่บ้านมากกว่า เพราะสะดวกกว่า	1.ไม่แตกต่าง แต่เลือกที่จะจัดที่บ้าน เพราะสะดวก	1.จัดที่บ้านเพราะสะดวก เพราะกลัวผี	1.จัดที่บ้าน เนื่องจากสะดวก	-ไม่แตกต่าง -จัดที่บ้านเพราะสะดวก
16.หากจำเป็นต้องจัดงานศพ ควรจัดที่ใด	1.ขึ้นอยู่กับกำลังเสียของผู้ตาย	1.ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ และการกำลังเสียของผู้ตาย	1.จัดที่บ้าน	1.จัดที่บ้าน	-จัดที่บ้าน -ขึ้นอยู่กับกำลังเสียของผู้ตาย
17.การบริหารจัดการของปัจจัยจากเจ้าภาพร่วมปัจจุบันเป็นแบบใด	1.เจ้าภาพร่วมแจ้งซื้อต่อเจ้าภาพ เมื่อถึงเวลาพิธีกรประกาศเรียกซื้อจึงนำของปัจจัยไปถวายพระด้วยตัวเอง	1.เจ้าภาพร่วมแจ้งซื้อต่อเจ้าภาพ เมื่อถึงเวลาพิธีกรประกาศเรียกซื้อจึงนำของปัจจัยไปถวายพระด้วยตัวเอง	1.เจ้าภาพร่วมแจ้งซื้อต่อเจ้าภาพ เมื่อถึงเวลาพิธีกรประกาศเรียกซื้อจึงนำของปัจจัยไปถวายพระด้วยตัวเอง	1.เจ้าภาพร่วมแจ้งซื้อต่อเจ้าภาพ เมื่อถึงเวลาพิธีกรประกาศเรียกซื้อจึงนำของปัจจัยไปถวายพระด้วยตัวเอง	1.เจ้าภาพร่วมแจ้งซื้อต่อเจ้าภาพ เมื่อถึงเวลาพิธีกรประกาศเรียกซื้อจึงนำของปัจจัยไปถวายพระด้วยตัวเอง
18.การบริหารของปัจจัยจากเจ้าภาพร่วมควรเป็นแบบใด	1.อยากให้เจ้าภาพเป็นผู้จัดการเอง โดยให้เจ้าภาพร่วมนำของที่เตรียมมาให้กับเจ้าภาพก่อน แล้วเจ้าภาพจะบริหารจัดการเอง	2.อยากให้เจ้าภาพเป็นผู้บริหารจัดการเอง โดยเจ้าภาพร่วมนำของมาให้เจ้าภาพ ซึ่งจะบริหารจัดการเอง	1.อยากให้เจ้าภาพเป็นผู้จัดการเอง โดยให้เจ้าภาพร่วมนำของที่เตรียมมาให้กับเจ้าภาพก่อน แล้วเจ้าภาพจะบริหารจัดการเอง	2.อยากให้เจ้าภาพเป็นผู้บริหารจัดการเอง โดยเจ้าภาพร่วมนำของมาให้เจ้าภาพ ซึ่งจะบริหารจัดการเอง	-ให้เจ้าภาพบริหารจัดการเอง แต่ยังไม่ทราบรูปแบบต้องค่อย ๆ ดูไปก่อนว่าอะไรเหมาะสม อะไรไม่เหมาะสม
19.ควรมีคณะทำงานจัดงานศพเสียเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพในการจัดงานศพหรือไม่อย่างไร	1.ควรมีอย่างยิ่งโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมภายใต้การดูแลและให้คำแนะนำจากทีมวิจัยฯ	1.ควรมีอย่างยิ่ง โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแล	1.จำเป็นต้องมี ถ้ามีจะได้ประหยัด	1.จำเป็นต้องมี จะได้ช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่าย	-จำเป็นต้องมี ถ้ามีจะได้ประหยัด และสร้างความรักสามัคคีในชุมชน
20.ในการสวดพระอภิธรรม ท่านคิดว่าสวดให้ใครฟัง	1.สวดให้คนเป็นฟัง	1.สวดให้คนเป็นฟัง แต่ฟังไม่เข้าใจ	1.สวดให้คนเป็นฟัง แต่ฟังไม่เข้าใจเลยไม่ตั้งใจฟัง	1.สวดให้คนเป็นฟัง แต่ไม่รู้ไม่เข้าใจความหมาย	-สวดให้คนเป็นฟัง แต่ฟังไม่เข้าใจ ไม่รู้ความหมาย
21.ท่านเข้าใจความหมายบทสวดพระอภิธรรมหรือไม่	1.ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องไม่ตั้งใจฟัง	1.ไม่เข้าใจ	1.ไม่เข้าใจ	1.ไม่เข้าใจ	-ไม่เข้าใจ

22.ถ้าไม่เข้าใจท่านต้องการที่จะเข้าใจหรือไม่	1.ต้องการ	1.ต้องการ	1.ต้องการ	1.ต้องการ	-ต้องการ
23.บทสวดพระอภิธรรม มีความสำคัญหรือไม่ มีประโยชน์ต่อใคร	1.มีประโยชน์ต่อคนเป็น แต่ไม่รู้ความหมาย จึงไม่สนใจฟัง	1.มีประโยชน์ต่อคนเป็น แต่ไม่รู้ความหมาย.	1.มีประโยชน์ต่อคนเป็น แต่ไม่รู้ความหมายจึงไม่ตั้งใจฟัง	1.มีประโยชน์ต่อคนเป็น แต่ไม่รู้ความหมายจึงไม่สนใจฟัง	-มีประโยชน์ต่อคนเป็น แต่ไม่รู้ความหมาย จึงไม่สนใจฟัง
24.บทสวดพระอภิธรรม ควรมีรูปแบบใด	1.แปลเป็นภาษาไทย สั้นๆ และไม่เข้าใจง่าย	1.สวดและแปลเป็นบท ๆ	1.สวดและแปลเป็นบท ๆ แบบสั้น ๆ เข้าใจง่าย	1.สวดและแปลเป็นบท ๆ	-สวดและแปลเป็นบทๆด้วยภาษาไทยที่สั้นเข้าใจง่าย

นอกจากนี้ยังทำให้ทีมวิจัยพบว่า การจัดงานศพในแบบเดิม ๆ ก่อนจะมีโครงการนี้นั้น ก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการจัดงานศพ

โดยภาพรวมของการจัดงานศพส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มักจะมีค่าใช้จ่ายในการจัดงานเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อเจ้าภาพ ครอบครัวของผู้เสียชีวิต ดังจะเห็นได้จากตารางเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายการจัดงานศพก่อนการดำเนินโครงการฯ

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายการจัดงานศพก่อนดำเนินโครงการฯ

รายละเอียด	งานศพที่ 1 ม.2 (2560)	งานศพที่ 2 ม.10 (2560)	งานศพที่ 3 ม.2 (2561)
1.ผู้ให้สัมภาษณ์	นางดาราวรรณ จันทร์ห้างหว้า	นางพ้องศรี ฐานวิเศษ	นางฉวีวรรณ สมัตชัย
2.จำนวนวันที่จัด	5 วัน	4 วัน	5 วัน
3.การจัดเตรียมเอกสาร (หลังเสียชีวิต)	200	300	1,000
4. ค่าโลงเย็น, โลงศพ	15,000	18,000	12,000
5.พิธีสวดบำเพ็ญกุศล (ซองปัจจัย ดอกไม้ รูป เทียน)	10,000	7,000	4,000
6.พิธีเก็บอัฐ	1,000	2,500	3,000
7.พิธีฌาปนกิจ (ซองปัจจัย,ค่าผ้าไตร, ผ้าบังสุกุล, ดอกไม้จันทร์, ของชำร่วย)	12,000	50,000	37,500
8.ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	100,000	40,000	50,000
9.ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง (แม่ครัว, พิธีกร, มรรคทายก, สัปเหร่อ, รถแห่, อพพร.)	23,000	29,500	18,800
10.ค่าเช่า(เต็นท์, โต๊ะ,เก้าอี้,เครื่องเสียง)	8,400	1,000	28,000

11.ค่าพิมพ์การ์ดและค่าจ้างแจกการ์ด	3,200	4,500	1,200
12.อื่น ๆ (ถ้ามี) เช่น การบริจาค, ลอยอังคาร	22,000	30,000	7,000
รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	194,800	182,800	162,500

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพทั่วไปนั้นค่อนข้างมีค่าใช้จ่ายที่สูง คือ

1. ค่าอาหารและเครื่องดื่ม
2. ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง
3. ค่าโลงศพ/โลงเย็น

2. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดงานศพแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นเจ้าของ ถ้าเจ้าภาพมีเพื่อน ญาติ และเป็นที่รู้จักของคนในสังคมมาก คนก็จะมาร่วมงานมาก ผลที่เกิดตามมาก็คือ ขยะก็จะมากตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นขวดพลาสติก แก้วพลาสติก ถ้วยพลาสติก ขวดแก้ว บางงานขยะเป็นตันๆ เช่น ขยะจากพวงหรีดทั้งแบบสดและพวงหรีดแบบใช้โฟม ถ้ารวมขยะทั้งหมดในงานใหญ่ๆจะมีขยะรวมกันน่าจะประมาณ 1 ตัน ดังจะเห็นได้จากตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบปริมาณขยะที่เกิดจากการจัดงานศพก่อนและระหว่างดำเนินโครงการฯ

ว / ต / ป	งานศพ	ขยะทั่วไป	ขยะย่อยสลายได้	ขยะรีไซเคิล									ขยะอันตราย	รวมขยะ ก.ก	รวมเป็นเงิน
				ขวดพลาสติก	ราคา /ก.ก.	รวม (บาท)	ขวดแก้ว	ราคา /ก.ก.	รวม (บาท)	กล่องกระดาษ	ราคา /ก.ก.	รวม (บาท)			
4 ก.ย.61	คุณแม่หนูทิพย์ พรหมพวง ม.10	15	50	10	7	70	10	1.40	14	7	4	28	30	122	112
14 ต.ค.61	คุณแม่อบมา วงศ์ชู ม.13	10	50	20	7	140	50	1.40	70	15	4	60	150	295	270
24 พ.ย.61	คุณพ่อเงิน คงโพธิ์น้อย ม.14	7	5	7	7	49	5	1.40	7	7	4	28	2	33	84
15 ธ.ค.61	พระมหาแสงมะณี ม.14	10	50	25	7	175	10	1.40	14	20	4	80	150	265	269
17 ธ.ค.61	คุณพ่อสายทอง งามมูลเสม ม.10	7	20	6	7	42	10	1.40	14	5	4	20	15	63	76
18 ม.ค.62	ร.ต.ท.ธัญศิษฐ์ งามประเสริฐ ม.10	15	100	18	7	126	20	1.40	28	20	4	80	500	673	234
30 มี.ค.62	คุณพ่อสุพันธ์ บุญลือ ม.2	5	10	7	7	49	10	1.40	14	6	4	24	0	38	87
รวม		69	285	93			115			80			847	1,489	1,132

จากตารางด้านบน จะเห็นได้ว่าประเภทขยะที่มากเป็น 3 อันดับ ได้แก่

1.ขยะอันตราย 2.ขยะย่อยสลายได้ 3.ขยะรีไซเคิล ได้แก่ ขวดแก้ว

3. ปัญหาทางด้านสังคม

คนทุกวันนี้ขาดธรรมะหล่อเลี้ยงจิตใจ การดำเนินชีวิตไม่เป็นไปตามครรลองครองธรรม ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปที่มีมิถุนาชีพที่มามากินก่งงานศพ พวกนี้จะมาให้ค่าน้ำค่าไฟเพื่ออาศัยเล่นไฟ เล่นไฮโล ขาดความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพอย่างแท้จริง สังคมทุกวันนี้ตั้งแต่เด็กจนไปถึงผู้ใหญ่เต็มเปี่ยมเต็มเหล้ากันมาทั้งๆที่ก็เป็นชาวพุทธ หลักธรรมของพระพุทธเจ้าได้พูดถึงการดื่มเหล้าว่ามีโทษ 6 อย่าง คือ 1.เสียทรัพย์ 2.อ่อนกำลังทางปัญญา 3.เกิดโรค 4.โลกติเตียน 5.ไม่รู้จักกาย และ 6.เกิดการทะเลาะวิวาท

4. ปัญหาการไม่รู้ความหมายของบทสวดพระอภิธรรม

การสวดพระอภิธรรม เป็นประเพณีการจัดงานศพที่ชาวพุทธได้รักษาประเพณีมาอย่างยาวนาน แม้การฟังพระสวดพระอภิธรรมจะไม่เข้าใจในเนื้อหา แต่เป็นการให้เกียรติกับเจ้าภาพคนจำพวกหนึ่งที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไปที่มีพวกมิถุนาชีพมามากินก่งงานศพ ขาดความรู้ ความเข้าใจในสาระและคุณค่าแท้ในการจัดงานศพอย่างแท้จริง

นอกจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนแล้ว ยังพบอีกด้วยว่า ทศนคติและค่านิยม รวมถึงเครือญาติ ซึ่งเป็นเงื่อนไขทางสังคม ก็เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดงานศพ และธุรกิจงานศพในปัจจุบันด้วยเช่นกัน

ทศนคติและค่านิยมของเจ้าภาพก็เป็นอีกปัจจัยเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบของการจัดงานศพและธุรกิจงานศพ เช่น ค่านิยมเรื่องความมีหน้ามีตาในสังคมของเจ้าภาพและของผู้ตาย ซึ่งมักจะเป็นเหตุให้ต้องจัดงานใหญ่โต รวมทั้งทศนคติของเจ้าภาพต่อผู้ตายว่าเป็นผู้ที่มีบุญคุณเป็นผู้ที่รักจึงต้องจัดพิธีศพให้ใหญ่โต เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและทดแทนบุญคุณของผู้ตาย

เมื่อมีคนเสียชีวิตขึ้นในบ้านจึงเป็นเรื่องของญาติพี่น้อง ตลอดจนจนถึงคนในชุมชนที่จะแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ ที่พึงกระทำต่อผู้ตายตามหลักพระพุทธศาสนา ฉะนั้นการจัดงานศพในช่วงระยะ 50 - 60 ปีก่อนนั้น จะมีลักษณะของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของญาติพี่น้อง และคนในชุมชนหรือหมู่บ้าน จึงไม่ส่งผลต่อรูปแบบของการจัดงานศพแต่อย่างใด

ในช่วงระยะ 20 ปี จนถึงปัจจุบัน ลักษณะของความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของญาติพี่น้องลดน้อยลง อาจเนื่องมาจากกระแสบริโภคนิยม และเศรษฐกิจทุนนิยม จึงทำให้เจ้าภาพคำนึงเพียงแค่ว่าการจัดงานศพต้องจัดให้สมฐานะเพียงเพื่อไม่ต้องการให้ญาติพี่น้อง หรือคนในชุมชนตำหนิติเตียนหรือกล่าวถึงในทางที่ไม่ดี ดังนั้นเครือญาติจึงเป็นเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้รูปแบบการจัดงานศพในอดีตเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับผลกระทบที่เห็นได้ชัดจากการจัดงานศพแบบปัจจุบันของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่่นั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคม

เนื่องมาจากค่านิยมของเจ้าภาพและผู้ตายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ต้องมีการจัดงานศพแบบใหญ่โตฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางการเงินของตนเองและครอบครัว เป็นเหตุให้เมื่อเสร็จสิ้นการจัดงานศพแล้วเจ้าภาพต้องเป็นหนี้ไม่ว่าจะในหรือนอกระบบ อันเป็นสาเหตุให้สถาบันครอบครัวสั่นคลอน ไม่มีความสุข เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง อาจถึงกับทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน จนท้ายที่สุดนำไปสู่การหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก หรือถ้าไม่หย่าร้าง ก็อาจจะหาทางออกด้วยกันหันหน้าเข้าหาอบายมุข เช่น ดื่มสุรา เล่นการพนัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมอีกต่อหนึ่ง

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

จากคำถามที่ว่า “คิดอย่างไรกับการใช้วัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการจัดงานศพ?” คำตอบที่ได้ส่วนใหญ่ คือ “อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงจากการนำพวงหรีดมาเคารพศพ เป็นสิ่งของที่ใช้ประโยชน์ได้และสามารถนำไปบริจาคเป็นสาธารณกุศลได้” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้คนมีความเข้าใจตรงกันว่าโฟมเป็นวัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ไม่ย่อยสลายภายในระยะเวลาอันสั้นก่อให้เกิดมลภาวะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กลายเป็นขยะรกรับบ้านล้นวัด จึงมีความต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนไปใช้สิ่งของที่เป็นประโยชน์แทน

สรุปได้ว่า สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ คือ

- 1.ค่านิยมและความเชื่อ
- 2.การลอกเลียนแบบ
- 3.ความไม่รู้

4.3 คุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

4.3.1 ความเป็นมา

4.3.1.1 ประวัติความเป็นมาของพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์สายปริยัติ คือ พระปริยัติกิจวิธาน เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ, เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิวนาราม และสัมภาษณ์พระสงฆ์สายปฏิบัติ คือ พระอาจารย์สันติพงษ์ เขมปัญโญ, วัดป่าสุคะโต ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพุทธมารดา ซึ่งพระพุทธเจ้าตั้งใจไปเพื่อสอนธรรมแก่พระมารดาเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งใช้เวลาในการสอนธรรมเป็นเวลา 1 พรรษา (3 เดือน) ปรากฏว่าพระมารดานำจะบรรลุนิพพานขึ้นได้ขึ้นหนึ่ง การสอนธรรมพระมารดา คือ ชุดบทพระอภิธรรม ซึ่งเป็นธรรมชุดสำคัญที่สุด เป็นบทสมบูรณ์แบบ ซึ่งการสอนธรรมชุดนี้จึงเป็นสิ่งที่เทวดา และมนุษย์ สามารถบรรลุนิพพานได้

บทสัมภาษณ์พระสงฆ์จาก 2 สาย คือ สายปริยัติ กับ สายปฏิบัติ

พระปริยัติกิจวิธาน เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ, วัดชัยภูมิวนาราม

เมื่อปี พ.ศ.2525 ซึ่งเป็นปีที่มีการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี กรมการศาสนาจัดนิทรรศการเกี่ยวกับบทสวดพระอภิธรรมศพขึ้น โดยมี อาจารย์สุทิวังค์ ตันติยา ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนาแห่งชาติคนแรก เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดนิทรรศการ

การสวดพระอภิธรรม เดิมทีไม่มี แต่เกิดขึ้นจากการเผาศพในสมัยก่อน ในสมัยก่อนนั้นเนื่องจากมีความเกรงกลัวต่อบาป ดังนั้นการเผาศพจึงเป็นการกระทำแต่ความดี ซึ่งในสมัยก่อนนั้น

นิยมนำเอาคัมภีร์พระมาลัยมาอ่านให้กันฟัง อ่านแล้วก็สวดแทรกทำนองขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า การสวดคฤหัสถ์ สวดสังคหะ

ในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีทิดเขียว ซึ่งมีความชำนาญในการสวดสังคหะ เป็นการสวดแบบมีทำนอง มีลูกเล่น จนถึงขนาดว่าผู้คนไม่ไปดูการแสดงต่าง ๆ ที่จัดให้มีขึ้น แต่กลับมาฟังทิดเขียวสวดแทน พระองค์ทรงทราบจึงทรงดำริว่า “ในการสวดควรที่จะให้พระสงฆ์เป็นผู้สวด และให้สวดพระอภิธรรม ซึ่งเป็นบทสวดที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เทวดา ไม่ได้แสดงแก่คน ดังนั้นเมื่อสวดควรที่จะสวดสิ่งที่เป็นความดี” เมื่อก่อนสวดทั้งคืน ไม่ได้สวดแค่จบเดียวเหมือนในปัจจุบัน ในกรุงเทพสวด 3 จบ แต่บ้านเราสวดเพียงแค่จบเดียว ซึ่งแต่ก่อนสวด 4 จบ

การจัดงานศพในสมัยก่อนนั้นถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศความดีให้กับผู้ตาย แต่ในปัจจุบันนี้มีการนำสิ่งที่ก่อให้เกิดบาปเข้ามาในงานศพ เช่น การนำเหล้า การนำการพนัน การแสดงต่าง ๆ เข้ามาในงานศพ ซึ่งจริง ๆ แล้ว สิ่งที่น่ามาเนี่ยล้วนแต่เป็นบาปทั้งนั้น นั่นก็หมายความว่าสิ่งที่เราอุทิศให้ผู้ตาย คือ บาป การจัดงานศพในปัจจุบันเน้นแต่สิ่งที่ฟุ่มเฟือย และรับเอาวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามา เช่น การให้พวงหรีด การยืมไว้อาลัย เป็นต้น

ในช่วงระยะ 10 ปีให้หลังนี้การจัดงานศพดีขึ้นเพราะไม่ค่อยเห็นสิ่งที่เป็นอบายมุข เช่น เหล้า การพนัน ในงานศพ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะเชื่อว่าการทำอะไรก็ตามในงานศพเจ้าภาพหรือผู้ร่วมงานจะอุทิศให้กับผู้ตายทั้งหมดให้กับผู้ตาย จึงมีความพยายามที่จะลดละเลิกสิ่งที่เป็นบาปสำหรับดอกไม้ที่จัดในงานศพในปัจจุบัน จริง ๆ ก็ไม่ใช่เป็นวัฒนธรรมของไทยเรา แต่เป็นของศาสนาคริสต์ ล้วนแต่เป็นการสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ

ต่อไปนี้ในการจัดงานศพขอให้นึกในเรื่องของพุทธพิธีให้ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งจริง ๆ แล้ววัตถุประสงค์ของการจัดงานศพ คือ

1. เพื่อมาขอโหสิกรรมต่อผู้ตาย
2. เพื่อมาให้กำลังใจแก่ครอบครัวของผู้ตาย
3. เพื่อมาอุทิศบุญกุศล ความดีให้แก่ผู้ตาย
4. เพื่อมาปลงธรรมสังเวช

พระอาจารย์สันติพงษ์ เขมปญโญ, วัดป่าสุคะโต

การสวดพระอภิธรรมศพในส่วนของวัดป่าสุคะตานั้นจะสวดพระอภิธรรมแปล โดยจะมีหนังสือแจกให้ญาติโยมด้วย แล้วพระสงฆ์สวดนำ ญาติโยมก็สวดตาม ที่ต้องทำอย่างนี้เพราะจริง ๆ แล้วพระไม่สามารถจดจำบทแปลได้ จึงต้องให้ญาติโยมสวดร่วมด้วย

ส่วนประวัติความเป็นมาก็คือ พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพุทธมารดา ซึ่งพระพุทธเจ้าตั้งใจไปเพื่อสอนธรรมแก่พระมารดาเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ ซึ่งใช้เวลาในการสอนธรรมเป็นเวลา 1 พรรษา (3 เดือน) ปรากฏว่าพระมารดาได้บรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่ง ซึ่งน่าจะมากกว่าขั้นโสดาบรรณ

การสอนธรรมพระมารดา คือ ชุบถอภิธรรม ซึ่งเป็นธรรมชุดสำคัญที่สุด เป็นบทสมบูรณ์แบบ ซึ่งการสอนธรรมชุดนี้จึงเป็นสิ่งที่เทวดา และมนุษย์ สามารถบรรลุธรรมได้

โดยส่วนตัวแล้วไม่ทราบเหมือนกันว่าเหตุใดจึงมีการสวดพระอภิธรรมในงานศพ แต่ก็มองว่าบทสวดนี้น่าจะสวดให้คนเป็นฟังมากกว่าคนตาย เพราะจริง ๆ แล้วการมาร่วมงานศพนั้นส่วน

ใหญ่มักจะเป็นญาติ ๆ ดังนั้นการสวดอธิษฐานน่าจะสวดให้คนที่มาฟัง ถึงแม้ว่าฟังแล้วยังไม่เข้าใจ แต่ก็ถือว่าได้บุญที่ได้มาฟังธรรม ซึ่งอธิษฐานนั้นเป็นบทสวดที่ใช้ว่าจะได้ฟังกันง่าย ๆ หรือบ่อย ๆ

เชื่อว่าบทสวดพระอธิษฐาน เป็นบทธรรมที่ยอดเยี่ยมมาก การที่คนที่มาร่วมงานศพ แล้วมีโอกาสได้ฟังธรรมที่เป็นเครื่องนำที่ช่วยให้พ้นทุกข์ น่าจะเป็นสิ่งที่ดี

สวดเพื่ออะไรนั้น เชื่อว่า สวดเพื่อเอาธรรมที่พระพุทธเจ้าได้สอนพระมารดา มาสวดให้คนเป็นฟังโดยตรงเพื่อที่จะได้นำธรรมซึ่งเป็นเครื่องกำจัดทุกข์ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการดับทุกข์

การสวดพระอธิษฐาน แบ่งออกเป็น 7 คัมภีร์ เรียกว่า 7 สัมภีร์ เรียกว่า 7 สัมภีร์ ปุ ก ย และ ป อธิษฐาน เป็นธรรมที่แสดงถึงความจริง 2 ประเภท คือ

1.ปรมัตถธรรม คือ ความจริงที่ไม่มีการแปรปรวน หรือไม่มีความวิปริตด้วยประการใด ๆ มีอยู่ 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

2.บัญญัติธรรม เป็นสิ่งที่บัญญัติหรือสมมุติขึ้นมาเพื่อที่จะได้เรียกชื่อได้ถูกต้องตามความนิยมของคนหมู่หนึ่งหมู่ใดหรือประเทศหนึ่ง

แต่ละบทเป็นภาษาที่ยาก ง่าย ๆ เลยก็นั่น ธรรม นั้นมีทั้งธรรมดำ ธรรมขาวขึ้นอยู่กับว่าเราจะเลือกให้ถูกกว่าเราจะทำตามธรรมไหน ซึ่งถ้าเราเลือกธรรมไหนนั้นก็เชื่อว่าเป็นกรรมที่เราเลือกที่จะทำตามธรรมนั้น ๆ เพราะศาสนาพุทธสอนให้เชื่อเรื่องของการกระทำ หรือ กรรม

การสวดแปลนั้นไม่ชัดเจนว่าเพราะอะไรทำไมถึงไม่นิยมแปลบทสวดพระอธิษฐาน แต่ในส่วนของวัดป่าสุคะโตจะสวดพระอธิษฐานแปล โดยจะมีการแจกหนังสือให้ญาติโยมเพื่อที่จะได้ร่วมสวดด้วยกัน เหตุที่ต้องให้ญาติโยมสวดด้วยเพราะจริง ๆ แล้วพระไม่สามารถจำบทแปลได้ทั้งหมด ถ้าเป็นบาลีพระอาจจำได้ดีกว่าบทแปล โดยพระสวดนำแล้วโยมสวดตาม การสวดแปลเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะได้สร้างความเข้าใจในธรรมอันเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงโปรดพุทธมารดา ถึงแม้ว่าฟังยังไม่เข้าใจ แต่การมางานศพก็ต้องมาหลายวันดังนั้นการฟังบ่อย ๆ ซ้ำๆก็จะได้ประโยชน์กับผู้ร่วมงานไม่ใช่แค่สละเวลามาร่วมเฉย ๆ และเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะมีการแปลบทสวดอธิษฐาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มาร่วมงาน

4.3.1.2 ความเป็นมาของการนำบทสวดพระอธิษฐาน 7 คัมภีร์ไปใช้ในงานศพ

ประการแรก พระอธิษฐานนั้นเป็นธรรมล้วน ๆ ไม่กล่าวถึงบุคคล มีเนื้อหาสาระที่ลึกซึ้ง แม้จะฟังคำแปลแล้วยังเข้าใจได้ยาก แต่การนำเอาพระอธิษฐานมาสวดในงานศพ ก็เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจความจริงของสังขารที่เกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องพบกับความแก่ ความเจ็บ และความตาย โดยมีศพเป็นตัวอย่างที่เราเห็นเฉพาะหน้า แต่ถ้าผู้ฟังพอจะรู้คำแปลอยู่บ้าง ก็จะเข้าใจความหมายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่สอง มีคตินิยมว่า การสวดพระอธิษฐานเป็นการสนองพระคุณของมารดาบิดา ตามแบบอย่างที่เราจะจริยวัตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดาที่ได้สิ้นพระชนม์แล้ว ต่อมา แม่ผู้วายชนมนั้น ๆ จะมีขี้มารดาบิดาติดตามแต่ก็ถือเป็นประเพณีที่ผู้บำเพ็ญกุศลจะได้อุทิศไปให้ผู้วายชนมนั้น

ประการที่สาม การที่นำเอาพระอธิษฐานเข้ามาเกี่ยวข้องกับกุศลพิธีเนื่องในงานศพดังกล่าว จะเป็นวิธีหนึ่งของการป้องกันมิให้พระสัทธรรม คือ พระอธิษฐานอันตรธานหายไป

4.3.2 ความหมาย

4.3.2.1 ความหมายของบทสวดแต่ละบท

พระอิทธิธรรม 7 คัมภีร์ ภาษาบาลี

พระธัมมะสังคินี

กุสลา ธมมา อกุสลา ธมมา อพยากตา ธมมา ฯ กตเม ธมมา กุสลา ฯ ยสฺมี สมเย กามาวจรํ
กุสลํ จิตตํ อุปปนํ โหติ โสมนสสสทนต์ ญาณสมปยุตตํ รูปารมมณํ วั สททารมมณํ วั คนธารมมณํ
วั รสารมมณํ วั โภฏฐพพารมมณํ วั ธมมารมมณํ วั ยํ ยํ วั ปนารพท ตสฺมี สมเย ผสฺโส โหติ อวิก
เขโป โหติ เย ปน ตสฺมี สมเย ธญญเยปิ อตถิ ปญฺจสมุปปนนา อรูปิโน ธมมา อิม ธมมา กุสลาฯ

พระวิภังค์

ปลงกขณธา รูปกขณโธ เวทนากขณโธ สลยณากขณโธ สงขารกขณโธ วิญญานกขณโธ ฯ ตตถ
กตโม รูปกขณโธ ฯ ยงกิลจิจิ รูปํ อตีตนาถตปจจุปปนํ อชมตตํ วั พหิทธา วั โอฟาริกํ วั สุขุมํ วั
หีนํ วั ปณฺธิตํ วั ยํ ทูเร วั สนติเก วั ตเทกขณํ อภิสลยณหิตวา อภิสงฺขิปิตวา อยํ วุจจติ รูปกขณโธฯ

พระธาตุกะถา

สงคฺโห อสงคฺโห ฯ สงคฺหิตเณ อสงคฺหิตํ อสงคฺหิตเณ สงคฺหิตํ สงคฺหิตเณ สงคฺหิตํ อสงคฺหิตเณ
อสงคฺหิตํ ฯ สมปโยโค วิปโยโค ฯ สมปยุตเตน วิปยุตตํ วิปยุตเตน สมปยุตตํ อสงคฺหิตํ ฯ

พระบุคคลปัญญาตติ

ฉ ปลญตติโย ขนธปลญตติ อายตณปลญตติ ธาตุปลญตติ สจฺจปลญตติ อินทริยปลญตติ
ปุคฺคปลญตติ ฯ กตตาวตา ปุคฺคลานํ ปุคฺคปลญตติ ฯ สมยวิมุตโต อสมยวิมุตโต กุปฺปธมโม
อกุปฺปธมโม ปรีหานธมโม อปรีหานธมโม เจตนาภโว อนุรกขนาภโว ปุณฺณชโน โคตรภู ภูยปรต
อภยปรโต ภพพาคมนอ อภพพาคมนอ นียโต อนียโต ปฏฺธิปนโนโก ผลญฺฐิตอ อรทา อรหตตาย ปฏฺธิปนโนฯ

พระกถาวัตถุ

ปุคฺคโล อุปลพภติ สจฺจิกตถปรมตเถนาติ อามนตา ฯ โย สจฺจิกตถโธ ปรมตโธ ตโต โส ปุคฺคโล
อุปลพภติ สจฺจิกตถปรมตเถนาติ ฯ น เหวํ วตตพเพ ฯ อาชานาติ นิคฺคหํ ทยจิจิ ปุคฺคโล อุปลพภติ
สจฺจิกตถปรมตเถน เตน วต เร วตตพเพ โย สจฺจิกตถโธ ปรมตโธ ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพภติ
สจฺจิกตถปรมตเถนาติ มิจฉา ฯ

พระยมก

เย เกจิจิ กุสลา ธมมา สพเพ เต กุสลมฺมูลาฯ เย วั ปน กุสลมฺมูลา สพเพ เต ธมมา กุสลาฯ เย เกจิจิ
กุสลา ธมมา สพเพ เต กุสลมฺมูลเณ เอกมฺมูลา ฯ เย วั ปน กุสลมฺมูลเณ เอกมฺมูลา สพเพ เต ธมมา กุสลาฯ

พระมหาปฏฺฐาน

เหตุปจฺจโย อารมมณปจฺจโย อธิปติปจฺจโย อนนตรปจฺจโย สมนนตรปจฺจโย สหชาตปจฺจโย
ธญญมณญปจฺจโย นิสสยปจฺจโย อุปนีสสยปจฺจโย ปุเรชาตปจฺจโย ปจฺจชาตปจฺจโย อาเสวนปจฺจ
โย กมมปจฺจโย วิปากปจฺจโย อาหารปจฺจโย อินทริยปจฺจโย ฌานปจฺจโย มคคปจฺจโย สมป
ยุตตปจฺจโย วิปยุตตปจฺจโย อตถิปจฺจโย นตถิปจฺจโย วิคตปจฺจโย อวิกตปจฺจโย ฯ

ตารางที่ 4.5 ตารางแปลบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (ตาราง 3 ช่อง)

๑. พระอัมมะสังคินี		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อหาความโดยสังเขป
กุสะลา อัมมา	ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล	-สภาวะธรรมที่เป็นกุศล ที่ไม่มีโรค(อนามย) ไม่มีโทษ(อนวชฺช) ความฉลาด(โกสลล) และมีสุขมีผล (สุขวิปาก) คือ จิตที่ไม่มีกิเลส ไม่มีโลภะ โทสะ และโมหะ ในขณะที่ดวงจิตนั้นเกิด เมื่อไม่มีกิเลส ก็ย่อมไม่มีโทษ ไม่เป็นโทษทั้งตนเองและกับบุคคลอื่น -ธรรมที่ตัดบาป หมายถึง กุศล แปลว่า ตัด คือตัดบาป มีราคะ โทสะ โมหะเป็นต้น - หมายถึง กุศลจิต ๒๑ ได้แก่ กามาวจรกุศลจิต ๘, รูปาวจรกุศลจิต ๕, อรูปาวจรกุศลจิต ๔, โลกุตรกุศลจิต ๔ และเจตสิก ๓๘ ได้แก่ โสภณเจตสิก ๒๕, อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓
อะกุสะลา อัมมา	ธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล	-ธรรมที่ไม่ตัดบาป ไม่ทำลายบาป ไม่กั้น ไม่ปิดอบาย เปิดประต้อบาย ความชั่วที่บุคคลถือเอาโดยขาดปัญญา ไม่ตัดโรค ไม่ทำลายโรคภายในคือกิเลสทั้งหลาย มีโทษอันบัณฑิตติเตียน มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป -หมายถึง อกุศลจิต ๑๒ ได้แก่ โภสมุจจิต ๘, โทสมุจจิต ๒, โมหมุจจิต ๒ และอกุศลเจตสิก ๒๗ ได้แก่ อกุศลเจตสิก ๑๔, อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓
อัปฺปิยากะตา อัมมา	ธรรมที่เป็นอัปฺปิยากฤต ไม่เป็นทั้งกุศลและอกุศล	-ธรรมที่ไม่แบ่งออกเป็นบุญ หรือบาป เป็นธรรมกลางๆ ได้แก่ วิบากจิต ๓๖, กิริยาจิต ๒๐, เจตสิก ๓๘, รูป ๒๘ และนิพพาน -มีวิบากจิต ๓๖ ได้แก่ อกุศลวิบาก ๘, อกุศลวิบาก ๗, มหาวิบาก ๘, รูปาวจรวิบาก ๕, อรูปาวจรวิบาก ๔, โลกุตรวิบาก ๔ -กิริยาจิต ๒๐ ได้แก่ เจตสิก ๓๘ ได้แก่ โสภณเจตสิก ๒๕, อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓, รูป ๒๘ ได้แก่ มหาภูตรูป ๔, อุปาทายรูป ๒๔
กะตะเม อัมมา กุสะลา	ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลเป็นไฉน?	เป็นคำถาม หมายถึง กุศลธรรม อย่างเดียว
ยัสสะมิง สะมะเย กามาวะจะรัง กุสะลัง จิตตัง อุปปันนัง โหติ	ในสมัยใด จิตที่เป็นกุศลอันเกี่ยวไปในกามาวจรภูมิ บังเกิดขึ้นมี	หมายถึง จิตที่ประกอบด้วยเจตสิกเป็นกุศล มีความไม่โลภเป็นต้น เป็นจิตที่เสพอารมณ์น่าพอใจ พอใจ เกิดขึ้นในขณะที่ใดขณะหนึ่ง
โสมนัสสะสะหะคะตัง,	เป็นไปพร้อมกับโสมนัส คือความสุขใจ	ในขณะนั้น เป็นจิตที่ประกอบด้วยธรรมชาติมีความสุข มีความสบาย
ญาณะสัมปะยุตตัง,	ประกอบพร้อมด้วย ญาณเครื่องรู้คือปัญญา	ในขณะนั้น เป็นจิตประกอบด้วยญาณคือความรู้เท่าทันอารมณ์, เป็นจิตฉลาด
รูปารัมมะณัง วา	มีรูปเป็นอารมณ์บ้าง	คือยินดีในรูปที่เห็นทางตาเป็นอารมณ์ หรือ รูปสวยงาม ที่น่าพอใจ น่าชอบใจบ้าง
สัททารัมมะณัง วา	มีเสียงเป็นอารมณ์บ้าง	ยินดีในเสียงที่ได้ยินทางหูเป็นอารมณ์ หรือเสียงที่ฟังแล้ว น่าพอใจ น่าชอบใจบ้าง
คันธารัมมะณัง วา	มีกลิ่นเป็นอารมณ์บ้าง,	ยินดีในกลิ่นที่ได้ดมทางจมูกเป็นอารมณ์ หรือกลิ่นหอม น่าพอใจ น่าชอบใจบ้าง
ระสธารัมมะณัง วา	มีรสเป็นอารมณ์บ้าง	ยินดีในรสที่ได้ลิ้มทางลิ้นเป็นอารมณ์ หรือรสอร่อย ที่น่าพอใจ น่าชอบใจบ้าง
โณภูตัพพารัมมะณัง วา	มีสัมผัสอันถูกต้องทางกาย เป็นอารมณ์บ้าง	ยินดีในโณภูตัพพะคือสิ่งที่กระทบถูกต้องกาย เป็นอารมณ์ หรือสัมผัสที่น่าพอใจบ้าง
อัมมารัมมะณัง วา	มีสภาวะธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งทางใจ เป็นอารมณ์บ้าง,	ยินดีสภาวะธรรมบางอย่างคือเรื่องที่เกิดขึ้นกับใจบางอย่าง ที่เป็นรูปหรือนาม เป็นอารมณ์บ้าง (หมายถึง ปสาทรูป ๕ สุขุมรูป ๑๖ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ พระนิพพาน ๑ และบัญญัติ)

ยัง ยัง วา ปะ นารัพพะ ตัสสะมิง สละเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ	อีกอย่างหนึ่ง ความ ปรารถนาแห่งจิต ก็เกิดขึ้น ในอารมณ์ใด ๆ ในสมัย นั้น ผัสสะและความไม่ พึงชานย่อมมี	ที่จิตยินดีในอารมณ์ ๖ อย่างมีรูปเป็นต้น, คืออายตนะภายใน(มีตาเป็นต้น) ตนะภายนอก(มีรูปเป็นต้น)และวิญญาณ(มีจักขุวิญญาณเป็นต้น) ๓ อย่างนี้ กระทบกัน ผัสสะ ก่อกัน) ก็มีขึ้น, ความไม่พึงชานก็มีขึ้น, (อารมณ์ ๖ หมายถึง รูป ๑ เสียง ๑ กลิ่น ๑ รส ๑ โผฏฐัพพะ คือ เย็น ร้อน อ่อน แข็ง อีก ๓ รวมเป็น ๗ เรียกว่า วิสัยรูป ๗)
เย วา ปะนะ ตัสสะ มิง สละเย อัญญะปิ อติ ปะฏิจจะสมุปปัน นา อะรูปิโน ธัมมา	อีกอย่างหนึ่ง ในสมัยนั้น ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ แม้อื่นอีกมีอยู่ เป็นธรรม ที่ไม่มีรูป อาศัยกันและ กันเกิดขึ้น	ในสมัยนั้น ธรรมเหล่านี้ มีความถูกต้องเกิดขึ้น (ผัสสะคือความบรรจบถูกต้องกันระหว่าง อายตนะภายในกับอายตนะภายนอกและวิญญาณ) ในขณะนั้น สภาวะธรรมอันไม่มีรูป อย่าง อื่น ที่อาศัยกันเกิดขึ้น ก็ย่อมมี
อิเม ธัมมา กุสละ า	ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ชื่อว่าเป็นกุศล	เป็นธรรมะฝ่ายดีทั้งหมด มีผลให้เกิดความสุข
		ทบทวนความจำ -กุศลมูล ๓ ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ, -อกุศลมูล ๓ ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ, -อภัยกตมูล (มูลหรือรากของธรรมที่ไม่ดีไม่ชั่ว) ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ, -นามมูล (มูลหรือรากของนาม) มี ๙ อย่าง ได้แก่ กุศลมูล ๓ , อกุศลมูล ๓ และ อภัยกต มูล ๓ รวมกัน.

๒. พระวิภังค์		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อหาความโดยสังเขป
ปัญจักขันธา,	กองแห่งธรรมชาติ ทั้งหลาย ๕ คือ	ขันธแปลว่า กองหรือหมวดหมู่ ๆ ขันธ ๕ หมายถึง รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ฯ ๑. รูปขันธ หมายถึงรูป ๒๘ ที่แจกออกเป็น มหาภูตรูป ๔ และอุปาทายรูป ๒๔ ๒. เวทนาขันธ หมายถึงเวทนาเจตสิก ๑ แจกออกเป็น สุข ทุกข์ อุเบกขาเวทนา ๓. สัญญาขันธ หมายถึงสัญญาเจตสิก ๑ ที่แจกออกเป็น รูป สัททวะ คันธะ รส โผฏฐัพพะ และ ธัมมสัญญา ๖ ๔. สังขารขันธ หมายถึงเจตสิก ๕๐ ที่เหลือปรุ้งแต่งจัดให้เป็นบุญบ้าง บาปบ้าง เป็นอภัยก ตบ้าง ๕. วิญญาณขันธ หมายถึงจิต ๘๘ หรือ ๑๒๑ ที่ทำหน้าที่ เห็น ได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง และรู้สัมผัสอารมณ์ -คำว่า“ขันธ” ในที่นี้ หมายความว่า ขันธแต่ละขันธ ก็จะต้องกองด้วยลักษณะ ๑๑ อย่าง คือ จะเป็นรูปขันธหรือนามขันธก็ตาม ก็จะต้องกองไว้ด้วยลักษณะ ๑๑ คือ อดีต, อนาคต, ปัจจุบัน , ภายใน, ภายนอก, หยาบ, เละเอียด, เลว, ประณีต, ไกล, ใกล้,
รูปักขันโธ,	กองแห่งรูป มี ๒๘ อย่าง	รูป คือธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ได้และสลายตัวไปเพราะเหตุปัจจัย มีความเย็นร้อนเป็นต้น รูปเป็นสภาพที่ไม่รับรู้อะไร ตรงข้ามกับจิตและเจตสิกซึ่งเป็นธาตุรู้ ไม่ว่าในจักรวาลนี้หรือภพ ภูมิโดยยังมีเพียงธาตุรู้กับไม่รู้สองอย่างนี้เท่านั้น แบ่งออกเป็น ๒ พวกคือ -มหาภูตรูป มี ๔ อย่าง ได้แก่ (1) ปฐวี ธาตุดิน คือรูปที่แข็ง, อ่อน (สัมผัสได้ด้วยกายประสาท เท่านั้น), (2) อาโป ธาตุน้ำคือรูปที่เอิบอาบ หรือเกาะกุม (สัมผัสได้ด้วยใจ), (3) เตโช ธาตุไฟ

	คือรูปที่เย็น, ร้อน (สัมผัสได้ด้วยกายประสาทเท่านั้น),(4) วาโย ธาตุลม.คือรูปไหว, ตึง (สัมผัสได้ด้วยกายประสาทเท่านั้น) -อุปาทายรูป รูปที่อาศัยมหาภูตรูป มี ๒๔ อย่างได้แก่ ประสาทรูป หมายถึงประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ (๑)จักขุปสาทะ ความใสที่สามารถรับรู้ปรามณได้ ลักษณะใสดุจกระจกเงา(ปสาทะความใส) สันฐานเท่าหัวเหา ตั้งอยู่กลางตาดำ เยื่อตา 7 ชั้นซับซ้อนอยู่ เป็นที่เกิดของจักขุวิญญาณ (2) โสตปสาทะ ความใสที่สามารถรับสัททารมณได้ สันฐานเหมือนวงแหวน ตั้งอยู่ในช่องหูมีขนสีแดงงอกอยู่ เป็นที่เกิดของโสตวิญญาณ (3) ฆานปสาทะ ความใสที่สามารถรับคันธารมณได้ สันฐานเหมือนกิบแพะ ตั้งอยู่ในช่องจมูก เป็นที่เกิดของฆานวิญญาณ (4) ชิวหาปสาทะ ความใสที่สามารถรับรสารมณได้ มีสันฐานเหมือนปลายกลีบดอกอุบลตั้งอยู่ท่ามกลางลิ้น เป็นที่เกิดของชิวหาวิญญาณ (5) กายปสาทะ ความใสที่สามารถรับโณภูตัพพารมณได้ ตั้งอยู่ทั่วไปในร่างกาย เว้นบางส่วน เช่น ฝ่ามือ ฝ่าเท้า หนังกาย เป็นที่เกิดของกายวิญญาณ วิสัยรูป (7 หรือ 4) หมายถึง รูปที่เป็นอารมณ์ของ ปสาทะทั้ง 5 คือ (1) รูปปรามณ ได้แก่ สีต่างๆ (2) สัททารมณ ได้แก่ เสียงต่างๆ (3) คันธารมณ ได้แก่ กลิ่นต่างๆ (4) รสารมณ ได้แก่ รสต่างๆ (5) โณภูตัพพารมณ (อารมณ์ที่รับรู้ได้เฉพาะทางกายปสาทะ) ได้แก่ เย็น ร้อน, อ่อน แข็ง, หย่อน ตึง ภาวรูป (2) หมายถึงรูปที่แสดงถึงเพศ คือ(๑) อิตถิภาวรูป หมายถึง รูปแห่งความเป็นเพศหญิง (๒)ปुरुสัภาวรูป หมายถึง รูปแห่งความเป็นชาย หทยรูป (1) คือ หทัยวัตถุ หรือวัตถุหทยรูป เกิดอยู่ในมังสหทัยรูป (รูปหัวใจ) เป็นที่อาศัยเกิดของจิตและเจตสิก (มโนวิญญาณ) ชีวีตรูป (1) คือชีวีตะ เป็นรูปที่รักษากัมมชรูป (รูปที่เกิดจากกรรม-กัมมชรูป) ให้ดำรงอยู่ได้ อาหารรูป (1) คือกาวฬิงการาหาร แปลว่าอาหารคือคำข้าว หมายถึงโภชนะที่บุคคลกลืนกิน โอชะในอาหารสามารถสร้างรูปขึ้นได้ ปรีชเฑทรูป (1) คืออากาศรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป (กลุ่มรูป) วิญญูติรูป (2) วิญญูติ แปลว่า การเคลื่อนไหว วิญญูติรูป จึงแปลว่า รูปที่เคลื่อนไหว (อาการเคลื่อนไหว) เพื่อสื่อความประสงค์ ได้แก่(1) กายวิญญูติ การเคลื่อนไหวทางกาย ได้แก่ อิริยาบถเคลื่อนไหวต่างๆ (2) วชีวีวิญญูติ การเคลื่อนไหวทางวาจา ได้แก่ การพูดจา วิการรูป (3) แปลว่า รูปที่มีอาการพิเศษ ได้แก่ (1) ลหุตา ความเบาของนิปผันนรูป (รูปที่มีสภาวะรับรอง ถ้าตรงข้ามเรียกว่าอนิปผันนรูป) (2) มุทุตา ความอ่อนของนิปผันนรูป (3)กัมมัณญุตตา ความควรแก่การงานของนิปผันนรูป อนึ่ง วิญญูติรูป 2 และวิการรูป 3 จะเกิดกับสิ่งมีชีวิตที่มีวิญญาณครองเท่านั้น ไม่เกิดกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือไร้วิญญาณ เช่น ต้นไม้ พืชต่างๆ(ตามทฤษฎีชีววิทยา) ลักษณรูป (4) รูปที่แสดงให้เห็นลักษณะความเป็นสังขตธรรม (ธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง) ของรูปทั้งหลาย ได้แก่ (1) อุปจยะ รูป (กัมมชรูป) ที่เกิดขึ้นครั้งแรก (ขณะปฏิสนธิ) และครั้งหลังๆ (หลังปฏิสนธิ) จนครบรูปที่เกิดจากกรรมทั้งหมด (เกิดครบในสัปดาห์ที่ 11)
--	--

		(2) สันตติ การเกิดสืบต่อของของรูปหลังปฏิสนธิจนถึงตาย(จติ) (3)ชรตา ความแก่ของรูป (4) อนิจจตา ความดับของรูป สรุปรูปปรหมัตถ์ทั้ง 28 จัดเป็นรูปชั้น
เวทนาขันธ,	กองแห่งความรู้สึก	ความรู้สึกลึกซึ้ง, ความรู้สึกทุกข์ และความรู้สึกเฉยๆ คือไม่เป็นไปในสุขและทุกข์ หรือความรู้สึกลึกซึ้งและทุกข์ ที่ผ่านเข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กายและทางใจ
สังขารขันธ,	กองแห่งสังขารคือเจตสิก	เครื่องปรุงแต่งจิตให้คิดไปต่าง ๆ หมายถึง เอาเจตสิก ๕๐ ที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นบุญบ้าง บาปบ้าง เป็นอภัยกถุภัณฑ์ หรือ สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง คือ สังขารอดีต สังขารอนาคต สังขารปัจจุบัน สังขารภายใน สังขารภายนอก สังขารหยาบ สังขารละเอียดสังขารทรมาน สังขารประณีต สังขารไกล สังขารใกล้ ประมวลย่อเข้าเป็นกองเดียวกัน นี้เรียกว่าสังขารขันธ
วิญญาณขันธ,	กองแห่งวิญญาณ	ความรู้แจ้งอารมณ์ทางอายตนะ ๖ คือ จักขุวิญญาณ(ความรู้แจ้งอารมณ์ทางตา), โสตะวิญญาณ(ความรู้แจ้งอารมณ์ทางหู), ชานะ วิญญาณ(ความรู้แจ้งอารมณ์ทางจมูก), ชิวหา วิญญาณ(ความรู้แจ้งอารมณ์ทางลิ้น), กายวิญญาณ(ความรู้แจ้งอารมณ์ทางกาย), มโนวิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์ทางใจ)
ตัตถะ กะตะโม รู ปิกขันธ	ในกองแห่งขันธ ๕ นั้น กองแห่งรูปเป็นอย่างไร	หมายถึง กองรูป คือ รูปอดีต รูปอนาคต รูปปัจจุบัน รูปภายใน รูปภายนอก รูปหยาบ รูปละเอียด รูปทรมาน รูปประณีต รูปไกล รูปใกล้
ยังักญจิ รู ปัง,	รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง	รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ รูปอดีต รูปอนาคต รูปปัจจุบัน รูปภายใน รูปภายนอก รูปหยาบ รูปละเอียด รูปทรมาน รูปประณีตรูปไกล รูปใกล้
อะตีตานาคะ ตะปัจจุปปันนัง	ที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน	-รูปอดีต หมายถึง รูปใด ล่วงไปแล้ว ดับแล้ว ปราศไปแล้ว แปรไปแล้ว ถึงความดับแล้ว ถึงความดับสิ้นแล้ว ที่เกิดขึ้นแล้วปราศไปแล้ว ที่เป็นอดีตสงเคราะห์เข้ากับส่วนอดีต ได้แก่ มหาภูตรูป ๔ และ อุปาทยารูป นี้เรียกว่ารูปอดีต -รูปอนาคต หมายถึง รูปใดยังไม่เกิด ยังไม่เป็น ยังไม่เกิดพร้อม ยังไม่บังเกิด ยังไม่บังเกิดยิ่ง ยังไม่ปรากฏ ยังไม่เกิดขึ้น ยังไม่เกิดขึ้นพร้อม ยังไม่ตั้งขึ้น ยังไม่ตั้งขึ้นพร้อม ที่เป็นอนาคต สงเคราะห์เข้ากับส่วนอนาคต ได้แก่มหาภูตรูป ๔ และอุปาทยารูป นี้เรียกว่ารูปอนาคต -รูปปัจจุบัน หมายถึง รูปใด เกิดแล้ว เป็นแล้ว เกิดพร้อมแล้ว บังเกิดแล้ว บังเกิดยิ่งแล้ว ปรากฏแล้ว เกิดขึ้นแล้ว เกิดขึ้นพร้อมแล้ว ตั้งขึ้นแล้ว ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ที่เป็นปัจจุบัน สงเคราะห์เข้ากับส่วนปัจจุบัน ได้แก่มหาภูตรูป ๔ และอุปาทยารูป นี้เรียกว่ารูปปัจจุบัน
อัมมัตถัง วา พะหิทธา วา	ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม	-รูปภายใน หมายถึง รูปใดของสัตว์นั้นๆ เอง ซึ่งมีในตน เฉพาะตน เกิดในตน เฉพาะบุคคล อันกรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาที่วิญญูครอง ได้แก่มหาภูตรูป ๔ และอุปาทยารูป นี้เรียกว่ารูปภายใน, -รูปภายนอก หมายถึง รูปใด ของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นนั้น ๆ ซึ่งมีในตน เฉพาะตน เกิดในตน เฉพาะบุคคล อันกรรมที่สัมปยุตด้วยตัณหาที่วิญญูครอง ได้แก่มหาภูตรูป ๔ และอุปาทยารูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ นี้เรียกว่ารูปภายนอก
โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา,	หยาบก็ตาม ละเอียดก็ ตาม	-รูปหยาบ หมายถึง จักขายตนะ โสตายตนะ ชานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ นี้เรียกว่ารูปหยาบ -รูปละเอียด หมายถึง อิตถินทรีย ปุริสินทรีย ชิวดินทรีย กายวิญญูติ วจวิญญูติ อากาสธาตุ รูป ลหุตา รูปมธุตา รูปกัมมัณญุตตา รูปอุปายะนะ รูปสันตติ รูปชรตา รูปอนิจจตาทวารังการาหาร นี้ เรียกว่ารูปละเอียด

ที่นี้ วา ประณีต วา,	เลวทราวมก็ตาม ประณีต ก็ตาม	-รูปเลวทราวม หมายถึง รูปใดของสัตว์นั้นๆ ที่น่าดูหมิ่น น่าเหยียดหยาม น่าเกลียด น่าตำหนิ ไม่น่ายกย่อง ทราวม รู้กันว่าทราวม สมมติกันว่าทราวม ไม่น่าปรารถนา ไม่น่ารัก ไม่น่าชอบใจ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ นี้เรียกว่ารูปทราวม -รูปประณีต หมายถึง รูปใด ของสัตว์นั้น ๆ ที่ไม่น่าดูหมิ่น ไม่น่าเหยียดหยาม ไม่น่าเกลียด ไม่ น่าตำหนิ น่ายกย่อง ประณีต รู้กันว่าประณีต สมมติกันว่าประณีต น่าปรารถนา น่ารัก น่าชอบ ใจ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ นี้เรียกว่ารูปประณีต
ยัง ทูเร วา สันติ เก วา,	อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ ตาม	รูปอยู่ไกล หมายถึง อิตถินทริย ฯลฯ กวฬิงการาหาร หรือรูปแม้อื่นใดมีอยู่ในที่ไม่ใกล้ ในที่ไม่ ใกล้ชิด ในที่ไกล ในที่ไม่ใช่ใกล้ นี้เรียกว่ารูปไกล รูปอยู่ใกล้ หมายถึง จักขยตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพะตนะ หรือรูปแม้อื่นใดมีอยู่ในที่ใกล้เคียงในที่ ใกล้ชิด ในที่ไม่ไกล ในที่ใกล้ นี้เรียกว่ารูปใกล้
ตะเทกัซมัง อะภิสัญญหิต์วา อะภิสังขิปิต์วา	ย่นย่อเข้ากล่าวเรียก รวมกัน	-รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม ละเอียดก็ตาม เลวก็ตาม ประณีตก็ตาม อยู่ไกลก็ตาม อยู่ใกล้ก็ตาม นั้นกล่าวรวมกันเรียกว่ารูปชั้น
อะยัง จุจะติ รูปัก ขันธะ.	กองแห่งรูปธรรมนี้ เรียกว่ารูปชั้นแล้ว	-หมายถึง รูป ๒๘ (มหาภูตรูป ๔ ,อุปาหารรูป ๒๔)ที่เป็นอดีต, อนาคต, ปัจจุบัน, ภายใน, ภายนอก, หยาบ, ละเอียด, เลว, ประณีต, ไกล, ใกล้, ทั้งหมดเรียกว่ารูปชั้น

๓. พระธาตุกถา

ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อความโดยสังเขป
สังคะโห อะสัง คะโ,	การสงเคราะห์ การไม่สงเคราะห์ คือ,	-การสงเคราะห์ คือรวมเข้าเป็นหมู่เดียวกัน เช่น สงเคราะห์รูปชั้นเข้าด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ อัน เป็นรูปธรรมด้วยกัน -การไม่สงเคราะห์ คือไม่รวมเข้าเป็นหมู่เดียวกัน เช่น ไม่สงเคราะห์รูปชั้นเข้าด้วยชั้น อายตนะ ธาตุ อันเป็นนามธรรม
สังคะหิตะนะ อะสังคะหิตัง,	สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้า กับสิ่งที่สงเคราะห์แล้ว ,	หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้าด้วยกันได้เพราะเป็นฝ่ายเดียวกัน แต่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับหมวด ธรรมฝ่ายอื่น เช่นอายตนะ ธาตุฝ่ายรูป ที่สงเคราะห์เข้ากับรูปชั้นได้ แต่สงเคราะห์เข้า กับ นาม ชั้นไม่ได้
อะสังคะหิตะนะ สังคะหิตัง,	สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับ สิ่งที่สงเคราะห์ไม่ได้,	หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้เพราะต่างฝ่ายกัน แต่สงเคราะห์เข้ากันได้กับหมวดธรรมฝ่าย เดียวกันเช่น นามชั้นไม่สงเคราะห์ เข้ากับ อายตนะ ธาตุ ฝ่ายรูป แต่สงเคราะห์เข้ากับอายตนะ ธาตุฝ่ายนามด้วยกันได้
สังคะหิตะนะ สัง คะหิตัง,	สิ่งที่สงเคราะห์เข้ากับ สิ่งที่สงเคราะห์ได้	หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้ากันได้ เพราะเป็นฝ่ายเดียวกัน ก็สงเคราะห์เข้ากันได้กับหมวดธรรมฝ่าย เดียวกันทั้งหมด เช่นชั้น อายตนะ ธาตุ ฝ่ายรูปหรือธรรม ก็สงเคราะห์เข้ากันได้ตามประเภท ทั้งหมด
อะสังคะหิตะนะ อะสังคะหิตัง	สิ่งที่ไม่สงเคราะห์เข้า กับสิ่งที่สงเคราะห์ ไม่ได้,	หมวดธรรมที่สงเคราะห์กันไม่ได้เพราะต่างฝ่ายกัน ก็สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับหมวดธรรมต่างฝ่าย กันทั้งหมด เช่น รูปชั้นสงเคราะห์เข้ากันกับนามชั้นไม่ได้ ก็สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับอายตนะ ธาตุฝ่ายนามทั้งหมด
สัมปะโยโค วิป ปะโยโค,	การอยู่ด้วยกัน การพลัดพรากจากกัน คือ,	-ความสัมพันธ์ประกอบกัน คือความมีเกิด ดับ มีวัตถุที่ตั้งและมีอารมณ์เป็นสภาค คือมีส่วนร่วม เป็นอันเดียวกัน เช่น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น มีสัมปโยคประกอบกับนามชั้น ๓ เหล่านี้ วิญญาณชั้นก็มีสัมปโยคประกอบกับนามชั้น ๓ เหล่านี้ได้ ส่วนรูปชั้นไม่มีสัมปโยค ประกอบกันกับอะไรอื่น -ความวิปโยค ไม่ประกอบ คือพรากจากกัน เพราะเป็นวิสภาคผิส่วนกัน จึงต่างเกิด ต่างดับ เป็น ต้น เช่น รูปชั้นมีวิปโยคไม่ประกอบกับนามชั้น ๔ นามชั้น ๔ ก็มีวิปโยคไม่ประกอบกับรูปชั้น

สัมปะยุตเตนะ วิปะยุตตัง	การพลัดพรากจากสิ่ง ที่อยู่ด้วยกัน	หมวดธรรมที่สัมปะยุต ประกอบกันได้ ก็วิปะยุตไม่ประกอบกับหมวดธรรมประเภทอื่น เช่น ชันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่สัมปะยุตประกอบกับนาม ๔ ได้ ก็วิปะยุตไม่ประกอบกับรูปขันธ์
วิปะยุตเตนะ สัมปะยุตตัง	การอยู่ด้วยกันกับสิ่งที่ พลัดพรากไป	หมวดธรรมที่วิปะยุตไม่ประกอบกันแล้ว ก็สัมปะยุต ประกอบกันอีก หมวดธรรมเช่นนี้ไม่มี เพราะ นามขันธ์ ๔ วิปะยุตไม่ประกอบกันกับรูปขันธ์แล้ว ก็ไม่สัมปะยุตประกอบกันกับธรรมอื่นนอกจาก พวกของตน รูป และนิพพานเป็นวิปะยุตไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ แล้วก็ไม่สัมปะยุตกับธรรมอื่น
อะสังคะหิตัง	จัดเป็นสิ่งที่สังเคราะห์ ไม่ได้	หมวดธรรมที่ไม่สังเคราะห์เข้ากัน คือเมื่อกล่าวถึงบททั้งหลายที่ละเว้นไว้ ย่อมประมวลความโดยย่อ ว่า หมวดธรรมที่สัมปะยุตประกอบกันก็ดี หมวดธรรมที่วิปะยุตไม่ประกอบกันก็ดี ย่อมสังเคราะห์เข้า กันได้บ้าง สังเคราะห์เข้ากันไม่ได้บ้าง เช่น ไปสวดธรรมที่วิปะยุตไม่ประกอบกับรูปขันธ์ คือพวกนาม ขันธ์ ๔ ก็สังเคราะห์เข้ากันกับนามขันธ์ทั้ง ๔ แต่ไม่สังเคราะห์เข้ากันกับรูปขันธ์

๔. พระปุคคะละปัญญาตติ		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อความโดยสังเขป
ฉะ ปัญญาตติโย	ปัญญาตติ ๖ ประการ คือ	การบัญญัติแปลว่าแสดง แจ่มแจ้ง แต่งตั้งไว้ ใช้บัญญัติธรรมชาติ ๖ อย่าง คือ ขันธ์, อายตนะ, ธาตุ, สังขะ, อินทริย์, บุคคล
ขันธะปัญญาตติ	บัญญัติขันธ์ ๕ มี รูป ขันธ์เป็นต้น	ขันธ์บัญญัติ แปลว่าการบัญญัติธรรมที่เป็นหมวดหมู่กันว่าขันธ์ มี ๕ อย่างคือ รูปขันธ์, เวทนขันธ์, สัญญาขันธ์, สังขารขันธ์และวิญญาณขันธ์ ย่อให้สั้นเหลือ ๒ อย่าง คือ รูปกับ นาม
อายตนะปัญญาตติ	บัญญัติอายตนะ ๑๒ มีจักขุอายตนะ เป็นต้น	-อายตนะบัญญัติ(อายะตนะบัญญัติ) แปลว่าการบัญญัติธรรมที่เป็นบ่อเกิดว่าอายตนะ มี ๑๒ อย่าง คือ ๑)อายตนะภายใน ๖ ได้แก่ จักขุอายตนะ-ตา, โสตายตนะ-หู, ฆานายตนะ-จมูก, ชิวหายตนะ-ลิ้น, กายายตนะ-ร่างกาย, มนายตนะ-ใจ ๒)อายตนะภายนอก ได้แก่ รูปายตนะ-รูป ,สัททายตนะ-เสียง,คันธายตนะ-กลิ่น, รสอายตนะ-รส , โผฏฐัพพายตนะ -การสัมผัสหรือถูกต้องทางกาย, ัมมายตนะ-ธรรมารมณ์ ได้แก่สภาวะอารมณ์ ต่างๆ ทั้งนามธรรมและรูปธรรม
ธาตุปัญญาตติ	บัญญัติธาตุ ๑๘ มีจักขุ ธาตุ เป็นต้น	จักขุธาตุ-ตา, รูปธาตุ-รูป, โสถธาตุ-หู, สัทธาธาตุ-เสียง, ฆานธาตุ-จมูก, คันธธาตุ-กลิ่น, ชิวหาธาตุ- ลิ้น, รสธาตุ-รส, กายธาตุ-ร่างกาย, โผฏฐัพพธาตุ-การสัมผัสหรือถูกต้องทางกาย, มโนธาตุ-ใจ, ัมมธาตุ- สภาวะธรรมต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม, จักขุวิญญาณธาตุ, โสทวิญญาณธาตุ, ฆานวิญญาณธาตุ, ชิวหาวิญญาณธาตุ, กายวิญญาณธาตุ, มโนวิญญาณธาตุ.
สังขะปัญญาตติ	บัญญัติอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ,	ทุกข์สัจจ์ ความจริงคือทุกข์ สมุทัยสัจจ์ ความจริงคือเหตุให้ทุกข์เกิด นิโรธสัจจ์ ความจริงคือความดับทุกข์ มรรคสัจจ์ ความจริงคือหนทางให้ถึงความดับทุกข์
อินทริยะปัญ ญาตติ	บัญญัติอินทริย์ ๒๒ มี จักขุนทริย์ เป็นต้น,	(๑)จักขุนทริย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเห็น (๒) โสตินทริย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการได้ยิน (๓) ฆานินทริย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้กลิ่น (๔) ชิวหินทริย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้รส

		(๕) กายินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการสัมผัส (๖) อิตถินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเป็นหญิง (๗) ปริสินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเป็นชาย (๘) ชีวิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรักษารูปและนาม (๙) มนินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรับอารมณ์ (๑๐) สุขินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเสวยความสุข (๑๑) ทุกชินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเสวยทุกข์กาย (๑๒) โสมนัสสินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเสวยความสุขใจ (๑๓) โทมนัสสินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเสวยความทุกข์ใจ (๑๔) อุเปกชินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเสวยอารมณ์ที่เป็นกลาง (๑๕) สัทธินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ (๑๖) วิริยินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในความเพียร (๑๗) สตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการระลึกรู้ชอบ (๑๘) สมาธินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการตั้งมั่นในอารมณ์อันเดียว (๑๙) ปัญญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้ตามความเป็นจริง (๒๐) อนัญญุตัญญัสสามิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ (๒๑) อัณญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ (๒๒) อัณญาตาวินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔
บุคคลละปัญญัตติ	บัญญัติแต่งตั้งเรียกบุคคล ,	บัญญัติบุคคลเป็นการกล่าวถึงการบัญญัติ (ทำให้รู้ทั่ว ๆ กัน) ว่า บุคคลประกอบด้วยคุณสมบัติอย่างไร มีชื่อเรียกว่าอย่างไร.
กิตตาวะตตะ, บุคคละลัง	บุคคลบัญญัติแห่งบุคคลทั้งหลาย มีเท่าไร,	การบัญญัติบุคคลว่าเป็นบุคคลบัญญัติ จะมีได้ ด้วยประมาณเท่าไร ? แก้วว่า จะมีได้ ด้วยประมาณเท่านี้ คือ บุคคลผู้พ้นวิเศษแล้วจากสมัย, บุคคลผู้ไม่พ้นวิเศษแล้วจากสมัย, บุคคลผู้มีมานก่าเริบ, บุคคลผู้มีมานไม่ก่าเริบ, บุคคลผู้มีมานธรรมเสื่อม, บุคคลผู้มีมานธรรมไม่เสื่อม, บุคคลผู้ไม่ควรเสื่อมเพราะเจตนา, บุคคลผู้ควรแก่การตามรักษา, บุคคลผู้เป็นปุถุชน, บุคคลผู้ได้โคจรญาณ, บุคคลผู้พ้นจากภย, บุคคลผู้พ้นจากภย, บุคคลผู้มาถึงความเป็นผู้ควร, บุคคลผู้มาถึงความเป็นผู้ไม่ควร, บุคคลผู้แน่นอน, บุคคลผู้ที่ปฏิบัติแล้ว, บุคคลผู้ที่ตั้งอยู่ในผล, บุคคลเป็นอรหันต์, บุคคลผู้ที่ดำเนินไปแล้ว เพื่อความเป็นอรหันต์ ฯ
สละมะยะวิมุตโต, อะสละมะยะวิมุตโต,	ผู้พ้นในกาลบางครั้ง ผู้พ้นอย่างเด็ดขาด,	-บุคคลผู้ได้วิโมกข์ หรือสมาบัติ ๘ ตามกาล ตามสมัย และมีอาสวะบางเหล่าสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา ได้แก่พระอริยบุคคล ๓ จำพวกเบื้องต้นคือ พระโสดาบัน พระสกทาคามและพระอนาคามี ผู้ได้สมาบัติ ๘ ฯ -บุคคลผู้พ้นโดยไม่มีสมัย คือบุคคลผู้มีได้วิโมกข์ ๘ ตามกาล ตามสมัย แต่มีอาสวะทั้งหลายสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ได้แก่พระอรหันต์ สุขวิปัสสก อีกอย่างหนึ่ง พระอริยบุคคลทั้งปวงชื่อว่าอสมยวิมุตต์ เพราะได้อริยวิโมกข์ตามลำดับขั้น อริยวิโมกข์ไม่มีสมัยก่าเริบอีกได้
กุปปะธัมโม, อะกุปปะธัมโม,	ผู้มีธรรมที่ก่าเริบได้ ผู้มีธรรมที่ก่าเริบไม่ได้,	-บุคคลผู้มีธรรมยังก่าเริบ คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติ หรือรูปสมาบัติ ยังไม่คล่องแคล่วชำนาญ มีฐานะโอกาสจะอาศัยความประมาทเสื่อมจากสมาบัตินั้นได้ -บุคคลอันมีธรรมอันไม่ก่าเริบได้ คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติ หรือรูปสมาบัติคล่องแคล่วชำนาญ ไม่มีฐานะโอกาสจะประมาทเสื่อมจากสมาบัตินั้นได้ ได้แก่พระอนาคามีและพระอรหันต์ผู้ได้สมาบัติ อีกอย่างหนึ่งพระอริยบุคคลทั้งปวง ชื่อว่ากุปปะธัมมะ เพราะอริยวิโมกข์ของท่านเป็นธรรมไม่ก่าเริบอีกได้

ปะริหานะธัมโม, อะปะริหานะธัม โม,	ผู้มีธรรมที่เสื่อมได้ ผู้มีธรรมที่เสื่อมไม่ได้	-บุคคลผู้มีธรรมยังเสื่อมได้ คือบุคคลผู้มีธรรมยังกำเริบได้ -บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อมได้ คือบุคคลผู้มีธรรมอันไม่กำเริบได้ ได้แก่ พระอนาคามีและพระอรหันต์ผู้ได้สมบัติ
เจตนะภัพโพ, อะนุรักขะนาภัพ โพ,	ผู้มีธรรมที่ควรแก่ เจตนา ผู้มีธรรมที่ควรแก่การ รักษา,	-บุคคลผู้ควรเพื่อถึงความไม่เสื่อม เพราะเจตนาเอาใจใส่ คือ บุคคลผู้ได้รูปสมบัติ ยังไม่ คล่องแคล่วชำนาญ เมื่อเอาใจใส่อยู่ย่อมไม่เสื่อมจากสมบัตินั้น -บุคคลผู้ควรเพื่อถึงความไม่เสื่อมด้วยคอยรักษาไว้ คือบุคคลได้รูปสมบัติหรืออรูปสมบัติ ยังไม่ คล่องแคล่วชำนาญเมื่อคอยรักษาอยู่ย่อมไม่เสื่อมจากสมบัตินั้น
ปุลุชชะโน โคต ระภู ,	ผู้เป็นปุลุชนหนาไป ด้วยกิเลส ผู้พร้อมโคตร,	- ปุลุชนบุคคล บุคคลผู้เป็นปุลุชนมีกิเลสเกิดหนาแน่น คือ บุคคลผู้ที่ยังละทิ้งสัญญาญาณ สิ้นพหุ รมาสสัญญาญาณ และวิจิกิจฉาสัญญาญาณ ด้วยสมุจเฉทปหานยังไม่ได้แน่นอน เมื่อจะว่ากันตาม สภาวะปรมาตม์แล้ว ก็ได้แก่บุคคลที่เป็นปุลุชน ๔ จำพวก คือ ทุกติบุคคล สุตติบุคคล ทวิเหตุบุคคล และติเหตุปุลุชนบุคคลนั่นเอง ๑ - โคตรภูบุคคล คือ บุคคลที่กำลังเกิดวิปัสสนาญาณขึ้นโคตรภู ที่ทำลายโคตรปุลุชนรับเอาพระ นิพพานเป็นอารมณ์อยู่ตรงหน้าโสตาปัตติมรรค ที่ในโสตาปัตติมรรควิถีนั่น อันนี้ ท่านเอาเฉพาะ พระโยคาวจรผู้กำลังเกิดโคตรภูญาณอยู่ขณะนั้นเท่านั้น เรียกว่า ขณะที่โคตรภูญาณเกิดอยู่ ๓ ขณะ คือ อุปาทขณะ ปิติขณะ และกัมภขณะ ๓ นั้นที่เรียกกันว่า “โคตรภูบุคคล” ๑
ภะยูปะระโต อะภะยูปะระโต,	ผู้เว้นชั่วเพราะกลัว ผู้เว้นชั่วไม่ใช่เพราะ กลัว,	- ภะยูปะระโตบุคคล บุคคลผู้งดเว้นเพราะความกลัว คือ บุคคล ๘ คน ได้แก่ กัลยาณปุลุชนและพระ เสขบุคคล ๗ จำพวก ที่กลัวต่อภัย ๔ คือ ทุกคติภัยคือภัยในทุกคติ ๑, วัฏฏภัย ภัยในวัฏฏะคือวนด้วย กิเลส กรรม วิบาก ๑, กิเลสภัย คือภัยที่เกิดจากกิเลส ๑ และอุปาทาภัย ภัยที่ถูกติเตียน ๑ จึงงด เว้นจากการทำบาปทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๑ พระเสขบุคคลแม้ตั้งอยู่ในอริยมรรค อริยผล ก็ยังกลัวภัย ๓ ยกเว้นทุกคติภัย -บุคคลผู้งดเว้นเพราะความไม่กลัว ได้แก่พระอรหันต์ชีนาสพ ผู้ตัดภัยได้เด็ดขาด ผู้ที่สิ้นจากอาสวะ ทั้งปวงแล้ว ไม่มีความสะดุ้งกลัวต่อภัยอะไรอีกต่อไปแล้ว ๑
ภัพพาอะมะโน อะภัพพาอะมะ โน,	ผู้ควรแก่มรรคผล นิพพาน ผู้ไม่ควรแก่มรรคผล นิพพาน	-บุคคลผู้ควรเพื่อมาแน่แท้ในทุกุศลธรรมทั้งหลาย คือบุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยกัมมวารณเครื่องกัน คือกรรม ได้แก่ อนันตริยกรรม ๕ ไม่ประกอบด้วยกิเลสสวรรค์ เครื่องกันคือกิเลส ได้แก่ นียต มิจฉาทิฎฐิ ไม่ประกอบด้วยวิปากาวารณ เครื่องกันคือวิปาก ได้แก่อกุศลปฏิสนธิ และทุพพุตปฏิ สนธิ เป็นผู้มีศรัทธา มีฉันทะ มีปัญญา ไม่บ้าใบ้ เป็นภัพพบุคคล สมควรบรรลุมรรคผลได้ -บุคคลผู้ไม่ควรเพื่อมาแน่แท้ในทุกุศลธรรมทั้งหลาย คือบุคคลผู้ประกอบ ด้วยเครื่องกัน ๓ อย่างนั้น เป็นผู้ปราศจากศรัทธาเป็นต้น เป็นอภัพพบุคคล ไม่สมควรบรรลุมรรคผล หมายถึงบุคคลผู้ที่ยังมีเครื่องกั้นพระอริยมรรค ๔ ที่เรียกว่าอันตรายคือ มีกัมมันตราย ๕ อย่าง มีฆาฆมารดาเป็นต้น ๑ มีความเห็นผิดอย่างดังที่เรียกว่า “นิตยมิจฉาทิฎฐิ” ๑ มีวิปากขันธเป็น อันตรายต่อมรรคอันเป็นสัมมัตตนิยามธรรม คือเป็นสัตว์ที่หาเหตุไม่ได้คือเป็นทุกติบุคคล เป็นสุคติ บุคคล เป็นบุคคลสองเหตุ ๑ มีความไม่เชื่อในพระรัตนตรัย ขาดปัญญาที่มาพร้อมกับปฏิสนธิปาริ หาริกปัญญาและวิปัสสนาปัญญา๑ เป็นผู้ขาดจากอุปนิสัยแห่งมรรคผล เป็นอภัพพบุคคล ๑. ๑
นียะโต อะนียะ โต,	ผู้เที่ยงแท้ ผู้ไม่เที่ยง แท้,	-บุคคลผู้เที่ยงแท้ คือบุคคลทำอนันตริยกรรม ๕ และบุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฎฐิ ๒ จำพวก เที่ยงแท้ แท้ที่จะไปสู่สุคติ , พระอริยบุคคล ๘ จำพวก เที่ยงแท้ต่อมรรคผลสูงๆ ขึ้นไป และเที่ยงแท้แท้ ต่อ อนุปปาทาปรีนิพพาน -บุคคลผู้ไม่เที่ยงแท้ คือบุคคลนอกจากนียตบุคคลเหล่านั้นเพราะมีคติไม่แน่นอน
ปะฏิปันนะโก ฉะเลฏฐิต,	ผู้ปฏิบัติอริยมรรค ผู้ตั้งอยู่ในอริยผล,	-บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว คือบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยมรรค ๔ ได้แก่ตั้งอยู่แล้วในมรรค ๔ มี โสตาปัตติมรรค,สภิกาคามิมรรค,อนาคามิมรรค,อรหัตตมรรค -บุคคลผู้ตั้งอยู่แล้วในผล คือบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยผล ๔ มีโสตาปัตติผล,สภิกาคามิผล ,อนาคามิผล,และอรหัตตผล

อะระหา, อะระ หัตตายะ ปะฏิปัน โน	ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้ ปฏิบัติเพื่อความเป็น พระอรหันต์	-บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์ คือบุคคลผู้ละสังโยชน์ได้ทั้ง ๑๐ ด้วยการละโดยไม่มีส่วนเหลือ -บุคคลปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ คือบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อละสังโยชน์เบื้องปลายทั้ง ๕ มี รูป ราคะอรูปราคะ มานะ ทิณฺณิ อวิชชา
---------------------------------------	---	--

๕. พระกถาวัตถุ		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อความโดยสังเขป
ปุคคะโล อุ ปะลัฬกะติ สัจฉิกัตถะปะ ระมัตถะเนนาติ,	เราค้นหาบุคคลไม่ได้ ในปรมัตถ์ คือ ความหมายที่แท้จริง	สกวาทิ ถามว่า สัตว์ บุคคล ชายหญิงย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดยอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์ หรือ
อามันตา โย สัจฉิกัตถะโก ปะ ระมัตถะโก ตะโต โส ปุคคะโล อุปะลัฬกะติ สัจฉิกัตถะปะ ระมัตถะเนนาติ,	ค้นหาบุคคลไม่ได้ใน ปรมัตถ์ คือ ความหมายที่แท้จริง อันใดมีอยู่ เราค้นหา บุคคลนั้นไม่ได้ ใน ปรมัตถ์,	ปรวาทิ ตอบว่า ย่อมมีได้ เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสถึง สัตว์บุคคล ชายหญิงไว้ในพระสูตร โดยสมมติสัจจะ คือความจริงโดยสมมุติ, สกวาทิ ถามว่า อรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง อรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์ใด สัตว์ บุคคล ชาย หญิง นั้นย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์นั้น หรือ
นะ เหว้ง วัตตัพเพ อาชา นาหิ นิคคะหัง,	ท่านไม่ควรกล่าวอย่าง นั้น ท่านจงรู้นิคคะหะเถิด ถ้าท่านค้นหาบุคคลได้ ในปรมัตถ์,	ปรวาทิ ตอบว่า ไม่พึงกล่าวอย่างนั้นเลย เพราะสัตว์ บุคคล ชาย หญิง นั้นไม่มีได้โดยปรมัตถ์สัจจะ คือความจริงโดยปรมัตถ์, สกวาทิกล่าวว่า ท่านจงยอมรับนิคคะหะโทษ ควรข่มขี่ เพราะคำตักกล่าว รับรองแล้ว แต่คำหลังกลับกล่าวปฏิเสธ
หัญจิ ปุคคะโล อุปะลัฬกะติ สัจฉิกัตถะ ปะ ระมัตถะเนนะ เต นะ ะตะเร วัตตัพเพ,	โดยความหมายอัน แท้จริงแล้ว ท่านควร กล่าวด้วยเหตุนี้ว่า ปรมัตถ์ คือ ความหมายอันแท้จริง อันใดมีอยู่ เราค้นหา บุคคลนั้นไม่ได้ใน ปรมัตถ์,	ถ้าสัตว์ บุคคล ชาย หญิง ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือปรมัตถ์ไซ้ เพราะเหตุนี้แล ท่านผู้เจริญ พึงกล่าวว่าอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง อรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ
โย สัจฉิกัตถะโก ปะ ระมัตถะโก ตะโต โส ปุคคะโล อุ ปะลัฬกะติ สัจฉิ กัตถะปะระมัตถะ เนนาติ มิจฉา	คำตอบของท่านที่ว่า ปรมัตถ์ คือ ความหมายอันแท้จริง อันใดมีอยู่ เราค้นหาบุคคลนั้นได้ ในปรมัตถ์ อันนั้นจึง ผิด	ปรมัตถ์ใด สัตว์ บุคคล ชาย หญิง นั้นย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดยอรรถอย่างยิ่ง คือ ปรมัตถ์นั้น สัตว์ บุคคล ชาย หญิง ซึ่งท่านปรวาทิกล่าวแล้วในข้อนั้น ท่านกล่าวรับรองในปัญหาตัน ว่า สัตว์ บุคคล ชาย หญิง ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดยอรรถ อย่างยิ่งสูงสุด คือปรมัตถ์ แต่ท่านกลับไม่กล่าวรับรองในปัญหาหลังว่า อรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง อรรถอย่างยิ่ง คือ ปรมัตถ์ใด สัตว์ บุคคล ชาย หญิง นั้นย่อมมีได้ โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง โดย อรรถอย่างยิ่ง คือปรมัตถ์นั้น คำ ของท่านนี้จึงผิด เพราะขัดแย้งกันเอง ถ้าจะไม่พึงกล่าวรับรองในปัญหาหลัง ก็ไม่พึงกล่าวรับรองใน ปัญหาตันเสียก่อน ฉะนั้นสัตว์บุคคลชายหญิงซึ่งท่านกล่าวแล้ว อันท่านกล่าวรับรองในปัญหาตัน แต่ ไม่กล่าวรับรองในปัญหาหลัง จึงผิดพลาดขัดแย้งกันแย้ง

๖. พระยมก		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อความโดยสังเขป
		-ทำความเข้าใจเบื้องต้นก่อน ในบทนี้เป็นการถามไปตามลำดับ และถามย้อนกลับ เป็นการถามกลับไปกลับมา -กุสลา กุศลมีกุศลจิต ๒๑ ได้แก่กามาวจรกุศลจิต ๘, รูปาวจรกุศลจิต ๕, อรูปาวจรกุศลจิต ๔, โลกุตระกุศลจิต ๔ และ เจตสิก ๓๘ ได้แก่ โสภณเจตสิก ๒๕, อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ -กุศลมูลา มูลาคือรากเหง้าของกุศล มี ๓ ประการคือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และอโมหะ ความไม่หลง
เย เกจิ กุสลา ธัมมา,	ธรรมทั้งหลายบางเหล่าเป็นกุศล,	-ธรรมทั้งหลายในที่นี้ หมายถึง กุศลจิต ๒๑ ได้แก่กามาวจรกุศลจิต ๘, รูปาวจรกุศลจิต ๕, อรูปาวจรกุศลจิต ๔, โลกุตระกุศลจิต ๔ และ เจตสิก ๓๘ ได้แก่ โสภณเจตสิก ๒๕, อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ทั้งหมดนี้ เป็นกุศล
สัพเพ เต กุสะละมูลา,	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีกุศลเป็นมูล,	ธรรมทั้งหมดในที่นี้ หมายถึง กุศลจิต ๒๑ ได้แก่กามาวจรกุศลจิต ๘, รูปาวจรกุศลจิต ๕, อรูปาวจรกุศลจิต ๔, โลกุตระกุศลจิต ๔ และ เจตสิก ๓๘ ได้แก่ โสภณเจตสิก ๒๕, อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ไม่เป็นมูลคือรากเหง้าของกุศล (กุศลมูลา)
เย วา ปะนะ กุสะละมูลา,	อีกอย่างหนึ่ง ธรรมเหล่าใด มีกุศลเป็นมูล	หมายถึง อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และอโมหะ ความไม่หลง เป็นมูลคือรากเหง้าของกุศล
สัพเพ เต ธัมมา กุสะลา,	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดก็เป็นกุศล,	หมายถึง อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ และอโมหะ ความไม่หลง นอกจากจะเป็นมูลคือรากเหง้าของกุศล ก็เป็นกุศลด้วย
เย เกจิ กุสลา ธัมมา,	ธรรมทั้งหลาย บางเหล่า เป็นกุศล,	กุศลธรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นเมื่อจะแยกออกให้เห็นชัด ๆ แล้ว ก็พอจะจำกัดความได้ว่า ในกุศลจิตตูปาทาอย่างหนึ่ง เช่น เกิดจิตกุศลขึ้น ๑ จะมีเจตสิกเกิดขึ้นพร้อมกันถึง ๓๘ คราวนี้ ในเจตสิก ๓๘ นั้น ก็ยกเอา เจตสิกที่เป็นมูลของกุศล คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ ออกเสีย ๓ ตัว ส่วนที่เหลืออีก ๓๕ และจิตอีก ๑ เป็น ๓๖ เมื่อถามว่า กุศลจิต ๑ กับเจตสิกที่นอกจากมูลอีก ๓๕ นั้น ทั้งหมดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลใช่ไหม ตอบว่า “ใช่” ที่ว่านี้หมายความว่า มี ๒ อย่างด้วยกันคือ กุศลจิต ๑ กับเจตสิกที่เหลือจากมูล ๓๕ ก็เป็นธรรมที่มีมูลเป็นอันเดียวกับกุศลมูล คือ ตัว อโลภะ อโทสะ และอโมหะ
สัพเพ เต กะสุละมูละ เอกะมูลา	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีมูลรากอันเดียวกันกับธรรมที่มีกุศลเป็นมูล	หมายเอาตัวมูลเองก็มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลเหมือนกัน คือ อโลภะ ที่มีอโทสะและอโมหะเป็นมูล, อโทสะ ที่มีอโลภะและ อโมหะเป็นมูล, และอโมหะ ที่มีอโลภะและอโทสะเป็นมูล เพราะฉะนั้น จึงได้ชื่อว่า “มีมูล” เป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล

เย วา ปะนะ กุสะละมุ เลนะ เอกะมุลา,	ก็อีกอย่างหนึ่ง ธรรม เหล่าใด มีมูลอัน เดียวกันกับธรรมที่มี กุศลเป็นมูล	-ก็หมายเอาทั้งกุศล และกุศลมูล โดยเน้นถามลงไปว่า ทั้งกุศลและทั้งกุศลมูลนั้นเป็นกุศลใช่ไหม ? ก็ต้องตอบว่า “ใช่” เรื่องของเรื่องก็มีอยู่เท่านั้น เป็นเพียงเอกเทศเท่านั้น เพราะธรรมะที่เกิดมา จากกุศลที่อยู่ในปัญจโวการภพ มิใช่มีแต่ เฉพาะนามขันธ์เท่านั้น แม้รูปที่เกิดมาจากกุศลเป็น สมุฏฐานก็ยังมีอยู่ เพราะฉะนั้น ในคำตอบของปฏิโลมปุจฉานี้ ท่านจึงได้ออกวิสัชนาเป็นตัณหาธรรมะ ที่มีได้ทั้งรูปทั้งนามว่า รูปที่เกิดจากกุศลเป็นสมุฏฐาน ก็มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ทว่า ไม่ใช่กุศล, ส่วนกุศลที่เหลือก็มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลด้วย และเป็นได้ทั้งกุศลด้วย คำตอบ ที่ว่ำนั้ เป็นคำตอบที่เต็มตามสภาวะธรรมทีเดียว ตัณหาธรรมะทั้งหมดตรงนี้ก็ได้อีก กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ และกุศลจิตตัชรูปอีก ๑๗ นั้นเอง
สัพเพ เต ธัมมา กุสะ ลา,	ธรรมเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่าเป็นกุศล	หมายถึง กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ และกุศลจิตตัชรูปอีก ๑๗

๗. พระมหาปฏิกฐาน		
ภาษาบาลี	แปลเป็นภาษาไทย	อธิบายเนื้อหาความโดยสังเขป
เหตุปัจจัยจะโย	ธรรมที่มีเหตุเป็นปัจจัย	เหตุเป็นปัจจัย เหตุที่ตั้งอยู่เฉพาะแห่งผล มี ๖ อย่าง ได้แก่ <u>อกุศลเหตุ ๓</u> คือ โลภะ โทสะ โมหะ, <u>กุศลเหตุ ๓</u> คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ อกุศลเหตุเป็นปัจจัยแดนเกิดแห่งผล คืออุตหนฺนให้เกิดนาม รูป หรือ จิต เจตสิก และรูปฝ่ายอกุศล กุศลเหตุเป็นปัจจัยแห่งนามรูปฝ่ายกุศล เหมือนอย่างรากแก้วของต้นไม้ใหญ่ เป็นที่ตั้งอยู่ใต้ของต้นไม้ และช่วยอุตหนฺนต้นไม้ให้งอกงาม
อาร์มมะณะปัจจะโย	ธรรมที่มีอาร์มณเป็นปัจจัย	- <u>อาร์มณ</u> เป็นปัจจัย อาร์มณเป็นเรื่องเจตสิกทั้งหลายยี่ดหฺนํว มี ๖ อย่าง ได้แก่ รูปารมณ อาร์มณคือรูป, สัททารมณ อาร์มณคือเสียง คันธารมณ อาร์มณคือกลิ่น, สารมณ อาร์มณคือรส, โผฏฐัพพารมณ อาร์มณคือโผฏฐัพพะ สิ่งที่กายถูกต้อง, ธัมมารมณ อาร์มณคือธรรม ได้แก่เรื่องของรูปเป็นต้นที่ได้ประสบแล้วในอดีต -อาร์มณเหล่านั้นเป็นปัจจัยแห่งเหตุ ๖ ประการเหล่านั้น เพราะจิตและเจตสิกทั้งปวงต้องอาศัยยี่ดหฺนํวอาร์มณจึงเกิดขึ้นได้ เหมือนอย่างคนชราหรือทุพพลต้องอาศัยไม้เท้าหรือเชือกเป็นเครื่องยี่ดหฺนํว จึงทรงตัวลุกขึ้นเดินไปได้
อะธิปะติปัจจะโย	ธรรมที่มีอธิปัตติเป็นปัจจัย	อธิปัตติเป็นปัจจัย อธิปัตติคือธรรมที่เป็นใหญ่กว่าสัมปยุตตธรรมที่เกี่ยวข้องกับตน แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ <u>อาร์มณอธิปัตติ</u> อธิปัตติคืออาร์มณชนิดที่น่าปรารถนาอย่างแรง ๑, <u>สหชาตอธิปัตติ</u> อธิปัตติคือธรรมที่เกิดร่วมกัน ๑, สหชาตอธิปัตติ มี ๔ อย่าง คือ <u>ฉันทอธิปัตติ</u> อธิปัตติคือฉันทะ เจตสิก ความพอใจที่เกิดขึ้นในใจ <u>วิริยอธิปัตติ</u> อธิปัตติคือวิริยะเจตสิก ความเพียรที่เกิดขึ้นในใจ <u>จิตตอธิปัตติ</u> อธิปัตติคือความเอาใจใส่จดจ่อ <u>วิมังสาอธิปัตติ</u> อธิปัตติปัญญาเจตสิก ปัญญาใคร่ครวญพิจารณาเกิดขึ้นในใจ, อาร์มณอย่างแรง เป็นอธิปัตติปัจจัย เพราะทำให้นามธรรม คือจิตและเจตสิกน้อมไปยึดอย่างหนักหน่วง ส่วน อธิปัตติ ๔ มีฉันทะเป็นต้น เป็นอธิปัตติปัจจัยเพราะสามารถยังธรรม ซึ่งเกิดร่วมกับตน และนามธรรมอื่นซึ่งไม่สามารถจะเป็นอธิปัตติได้ ให้น้อมไปตามอำนาจของตน
อะนันทะระปัจจะโย	ธรรมที่มีปัจจัยไม่มีอะไรคั่นในระหว่าง	ธรรมที่เกิดเป็นลำดับไม่มีระหว่างคั่นเป็นปัจจัย คือสามารถยังจิตตูปบาท (ความเกิดแห่งจิต) อันสมควรกันให้เกิดขึ้นในลำดับของตน ได้แก่ นามธรรม คือ จิตและเจตสิกที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยอุตหนฺนแก่นามธรรม คือจิตและเจตสิกที่เกิดทีหลัง ได้แก่ช่วยอุปการะให้เกิดขึ้นสืบต่อกันไปโดยไม่ว่างเว้น คือไม่มีระหว่างคั่น เว้นไว้แต่จิตติจิตของพระอรหันต์
สมะนันตะระปัจจะโย	ธรรมที่มีปัจจัยมีที่สุดเสมอ	ธรรมที่เกิดเป็นลำดับสืบต่อกันเรื่อยไป ไม่มีธรรมอื่นมาคั่นระหว่างเลยทีเดียวเป็นปัจจัย ได้แก่ นามธรรมที่เกิดก่อนเป็น สมันตรปัจจัยแก่นามธรรมที่เกิดภายหลัง คล้ายกับอนันตรปัจจัย
สหะชาตะปัจจะโย	ธรรมที่เกิดพร้อมกับปัจจัย	ธรรมที่เกิดร่วมเป็นปัจจัย คือ ธรรมที่เกิดร่วมกันต่างเป็นปัจจัยอุตหนฺนกันเอง ด้วยอำนาจที่ยัง ธรรมที่เกิดร่วมกันให้เกิดพร้อมกัน เพราะเมื่อตนไม่เกิด แม้ธรรมที่เกิดร่วมกันก็ไม่เกิดขึ้นได้ เหมือนอย่างดวงไฟเกิดพร้อมกับแสงไฟ เมื่อไม่มีดวงไฟ แสงไฟก็มีขึ้นไม่ได้ เช่น นามชั้น ๔ มหาภูตรูป ๔ ปฏิสันธิหทัยวัตถุ เป็นสหชาตปัจจัย
อัญญะมัญญะปัจจะโย	ธรรมที่เป็นปัจจัยของกันและกัน	ธรรมแต่ละอย่างต่างต้องอาศัยกันและกันเป็นปัจจัย คือธรรมที่เป็นอุปการะโดยอุตหนฺนกัน และกันให้เกิดขึ้น เหมือนอย่างไม้ ๓ อัน ต่างพึ่งอาศัยกันจึงตั้งอยู่ได้ ได้แก่นามชั้น ๔ ช่วยอุตหนฺนกันและกันเกิดขึ้น มหาภูตรูป ๔ ช่วยอุตหนฺนกันและกันเกิดขึ้น ปฏิสันธินามชั้น ๔ และปฏิสันธิหทัยวัตถุ ช่วยอุตหนฺนกันและกันเกิดขึ้น
นิสสะยะปัจจะโย	ธรรมที่มีที่อาศัยเป็นปัจจัย	ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสัย ที่อาศัย คือเป็นที่อาศัยโดยอิชฐานการ คืออาการที่ตั้งมั่น ๑ เป็นที่อาศัยโดยนิสสยาการ คืออาการที่อ้างอิงอาศัย ๑ ธรรมเป็นนิสสัยปัจจัยที่อาศัยโดยอาการที่ตั้งมั่นนั้นได้แก่ปฐวีธาตุ เป็นที่อาศัยตั้งมั่นแห่งธาตุอื่น วัตถุ ๖ มีจักขุเป็นต้น เป็นที่อาศัยตั้ง

		มันแห่งจักขุวิญญาณเป็นต้น เหมือนอย่างแผ่นดินที่อาศัยตั้งมั่นของตนไม่เป็นต้นบนแผ่นดิน ธรรมเป็นนิสัยที่อาศัยโดยอาการที่อิงอาศัยนั้น ได้แก่นามขันธ์ ๔ เป็นที่อิงอาศัยกันและกัน อาโป เตโช วาโย ก็เหมือนกัน เหมือนอย่างแผ่นผ้าเป็นที่อาศัยแห่งจิตรกรรมภาพวาดเขียน
อุปนิสสยะปัจจะโย	ธรรมที่มีเครื่องหนุนเป็นปัจจัย	ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า ได้แก่อารมณ์อย่างแรงกล้า เหมือนอย่างอารมณ์ที่เป็นอธิปัตติปัจจัยเป็นที่อาศัยอย่างแรงกล้า ให้เกิดธรรมที่เกิดจากอารมณ์นั้นเป็นปัจจัย เรียกว่า อารัมมูปนิสสยปัจจัย ธรรมเป็นปัจจัยโดยอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้าคืออารมณ์ ธรรมที่เกิดเป็นลำดับ ไม่มีระหว่างคั่นอย่างแรงกล้าเหมือนอย่าง อนันตรปัจจัย เป็นอุปนิสสยปัจจัยให้เกิดธรรมที่เกิดจากธรรมนั้นเป็นปัจจัยโดยไม่มีระหว่างคั่น เรียกว่า อนันตรูปนิสสยปัจจัย ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า คือธรรมที่เกิดเป็นลำดับไม่มีระหว่างคั่น เหตุที่มาจากเป็นปกตินิสัยแล้ว ไม่เกี่ยวข้องด้วยอารัมมปัจจัย เป็นเหตุที่ตนทำให้เกิดขึ้นเอง เช่นกุศลธรรม อกุศลธรรมต่างๆก็ดี เป็นเหตุฝ่ายกุศลและอกุศล ที่เนื่องจากการเสวนาสองเสพบุคคลและอาหารเป็นต้นของตนก็ดี เรียกว่า ปกตูปนิสสยปัจจัย ธรรมเป็นปัจจัยโดยอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า คือเหตุที่ทำมาจากเป็นอุปนิสัยแล้ว
ปุเรชาตะปัจจะโย	ธรรมที่มีการเกิดก่อนเป็นปัจจัย	ธรรมที่เกิดก่อนเป็นปัจจัย คือธรรมที่เกิดขึ้นก่อนแล้วยังคงมีอยู่ไม่ดับไป ได้แก่รูปธรรมที่เกิดขึ้นก่อนแล้วยังไม่ดับไป เป็นปัจจัยอุดหนุนนามธรรม คือจิตและเจตสิกให้เกิดขึ้น เปรียบเหมือนพระอาทิตย์และพระจันทร์เกิดขึ้นก่อนยังไม่ดับ สัตว์โลกทั้งหลายจึงได้อาศัยเกิดขึ้นเป็นไปอยู่ในโลก
ปัจฉาชาตะปัจจะโย	ธรรมที่มีการเกิดภายหลังเป็นปัจจัย	ธรรมที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัย ได้แก่นามธรรมคือจิตและเจตสิกที่เกิดทีหลัง เป็นปัจจัยปัจจัยอุดหนุนแก่รูปธรรมที่เกิดก่อนให้ตั้งอยู่ได้จนครบอายุ อายุของรูปธรรมเท่ากับอายุของจิต ๑๗ ดวง รูปธรรมที่เกิดก่อนจะตั้งอยู่ได้ตลอด ๑๗ ขณะจิตนี้ ก็เพราะจิตและเจตสิกที่เกิดทีหลังอุปถัมภ์ให้ตั้งอยู่และให้เจริญ มีอุปมาเหมือนอย่างต้นไม้ที่ปลูกไว้แล้ว จะตั้งอยู่และเจริญขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยน้ำฝนที่ ตกลงมา หรือเอาน้ำรดในภายหลัง หรือมีอุปมาเหมือนอย่างลูกนกแร้งที่ยังเล็ก บินไปหาอาหารมิได้ ก็ได้อาศัยเจตนาที่ห้วงอาหารนั่นเองบำรุงเลี้ยง จนกว่าจะบินออกไปหาอาหารเองได้
อาเสวณะปัจจะโย	ธรรมที่มีการเสพเป็นปัจจัย	ธรรมที่ทำหน้าที่เสพอารมณ์บ่อย ๆ เป็นปัจจัย ได้แก่โลกียชวนจิตที่เกิดขึ้นบ่อยๆ ชื่อว่าเสพอารมณ์บ่อยๆ เป็นปัจจัยอุดหนุนธรรมที่เป็นเชื้อสายชาติเดียวกันให้เกิดขึ้น เช่นเมื่อกุศลชวนจิตดวง ๑ เกิดขึ้น ก็เป็นปัจจัยอุดหนุนกุศลชวนจิตชนิดเดียวกันให้เกิดขึ้นเป็นดวงที่ ๒ เป็นปัจจัยอุดหนุนต่อกันไปดังนี้ จนถึงดวงที่ ๗ ซึ่งเป็นตัวเจตนาลงสนธิฐานให้สำเร็จกิจอย่างหนึ่ง ๆ เหมือนอย่างบุคคลที่เรียนวิชาใดอย่างหนึ่งมาแล้ว ย่อมเรียนวิชาอย่างเดียวกันต่อขึ้นไปได้ง่าย และเร็วขึ้นจนกระทั่งสำเร็จการเรียนวิชาอย่างนั้น
กัมมะปัจจะโย	ธรรมที่มีการกระทำเป็นปัจจัย	กรรมเป็นปัจจัย กรรมได้แก่เจตสิกกรรม คือเจตนา ความตั้งใจ เป็นปัจจัยปรุงแต่งจัดแจงจิตเจตสิกธรรมที่เกิดในจิต กัมมชรูป รูปที่เกิดแต่กรรม และจิตตชรูป รูปที่เกิดแต่จิต ที่เกิดรวมกันเป็นสหชาติธรรม เช่นเมื่อจิตและเจตสิกรับรูปรามณเป็นต้น เกิดโลกจิตขึ้น กรรมคือเจตนาที่เป็นสหชาติเกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เป็นปัจจัยปรุงแต่งจัดแจงโลกจิตนั้นให้เข้ารูปรามณเต็มที เป็นเหตุให้แสดงอาการของโลภะออกมาทางกายวาจา ด้วยอำนาจโลภมูลเจตนา อีกอย่างหนึ่ง กรรมที่เป็น นานาขณิกะเกิดขึ้นในขณะต่าง ๆ กัน เป็นปัจจัยเพาะพืชพันธุ์ไว้ เมื่อกุศลเจตนา และอกุศลเจตนาเกิดขึ้นพร้อมกับจิตนั้นดับไปแล้ว กรรมคือเจตนาที่ยังเพาะพืช

		พันธุ์ไว้ มีอำนาจส่งผลให้ปรากฏขึ้นในภายหลัง
วิปากะปัจจะโย	ธรรมที่มีวิปากเป็นปัจจย	วิปากเป็นปัจจย วิปากคือธรรมที่เป็นผลของกุศล และอกุศล ได้แก่วิปากนามขันธ ๔ หรือวิปากจิตเจตสิก เป็นปัจจยอุดหนุนซึ่งกันและกัน และเป็นปัจจยอุดหนุนปฏิสนธิกัมมชรูปและจิตตชรูป วิปากเป็นปัจจยอุดหนุนวิปากนี้ มีอุปมาเหมือนอย่างขราซึ่งเป็นวิปาก เกิดสืบมาจากชาติขรา ในตอนแรกๆ ที่ติดมาตั้งแต่เป็นทารก เป็นปัจจยอุดหนุนขราในตอนหลังๆ โดยลำดับ
อาหาระปัจจะโย	ธรรมที่มีอาหารเป็นปัจจย	อาหารเป็นปัจจย สภาพที่น่าผลมา คือประมวลมาซึ่งผลของตนๆ ชื่อว่าอาหาร เป็นปัจจยอุปถัมภ์รูปธรรมและนามธรรมทั้งหลาย อาหารปัจจยนี้มี ๔ อย่างคือ กวฬิงการาหาร อาหารคือคำข้าว ได้แก่โอชากายนอกที่อยู่ในอาหารต่างๆ เป็นรูปอาหาร เป็นปัจจยอุดหนุนรูปกาย ผัสสาหาร อาหารคือผัสสะ มโนสัญเจตนาหาร อาหารคือเจตนาจใจ วิญญานาหาร อาหารคือวิญญาน สามข้อ(หลัง)นี้เป็นนามอาหาร เป็นปัจจยอุดหนุนนามธรรม คือจิตเจตสิกที่ประกอบด้วยตน และอุดหนุนจิตตชรูปและปฏิสนธิกัมมชรูป ซึ่งมีนามอาหาร และจิตเจตสิกนั้นเป็นสมุฏฐาน อาหารเหล่านี้ เป็นปัจจยอุดหนุนรูปธรรมและนามธรรมของสัตว์ทั่วทั้ง ๓๑ ภูมิ เพราะสัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้เพราะอาหาร
อินทริยะปัจจะโย	ธรรมที่มีอินทริย์เป็นปัจจย	อินทริย์เป็นปัจจย ธรรมที่เป็นใหญ่คือกระทำซึ่งความเป็นใหญ่ยิ่งชื่อว่าอินทริย์ มี ๒๒ คือ จักขุนทริย์ อินทริย์ คือ ตา , โสตินทริย์ อินทริย์ คือ หู , ฆานินทริย์ อินทริย์ คือ จมูก , ชิวหินทริย์ อินทริย์ คือ ลิ้น , กายินทริย์ อินทริย์ คือ กาย, มนินทริย์ อินทริย์ คือ ใจ , อิตถินทริย์ อินทริย์ คือ หูญิง, ปุริสินทริย์ อินทริย์ คือ ขาย, ชิวิตินทริย์ อินทริย์ คือ ชีวิต, สุขินทริย์ อินทริย์ คือ สุข, ทุกชินทริย์ อินทริย์ คือ ทุกข์, โสมนัสสินทริย์ อินทริย์คือ โสมนัส โทมนัสสินทริย์ อินทริย์ คือ โทมนัส, อุเปกชินทริย์ อินทริย์ คือ อุเบกขา, สัทธินทริย์ อินทริย์ คือ ศรัทธา, วิริยอินทริย์ อินทริย์ คือ เพียร, สตินทริย์ อินทริย์ คือ สติ, สมาธิทริย์ อินทริย์ คือ สมาธิ , ปัญญินทริย์ อินทริย์ คือ ปัญญา, อนัญญัตถัญญัสสามิตินทริย์ อินทริย์คือ โสตาปัตติมรรค, อัญญินทริย์ อินทริย์คือ โสตาปัตติผลจนถึงอรหัตมรรค , อัญญาตา -วินทริย์ อินทริย์คือ อรหัตผล ฯ อินทริย์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน ๆ เช่น ตา ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในการเห็นรูป และยกเว้นอิตถิภาวะเสีย เหลือ ๒๐ เป็นปัจจยและเป็นผลแห่งปัจจยของกันและกัน
ฉานะปัจจะโย	ธรรมที่มีฉานเป็นปัจจย	-ฉานเป็นปัจจย ฉานคือการเพ่งอารมณ์อย่างแน่วแน่ประกอบด้วยองค์เป็นปฐม คือ วิตก วิจารณ์ ปิติ สุข เอกัคคตา เป็นปัจจยอุดหนุนนามขันธ ๔ และจิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดพร้อมกับตน อีกอย่างหนึ่ง ฉานมี ๒ คือ -อารมณูปนิชฌาน เพ่งอารมณ์ทางสมถภาวนา ลักษณะทางวิปัสสนาภาวนา คือไตรลักษณ์ ต่างเป็นปัจจยอุดหนุนตามอำนาจของตน
มัคคะปัจจะโย	ธรรมที่มีมรรคเป็นปัจจย	มรรคเป็นปัจจย มรรคคือธรรมที่เป็นประจวบเหมาะ เพราะเป็นธรรมนำให้มุ่งหน้าไปสู่สุคติทุกติ และนิพพาน องค์มรรค ๙ ได้แก่ ปัญญา วิตก สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ วิริยะ สติ เอกัคคตา ทิฏฐิ องค์มรรคเหล่านี้ เว้น ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) ข้อที่ ๙ เหลือ ๘ เป็นฝ่ายกุศล องค์มรรค ๔ คือ วิตก วิริยะ เอกัคคตา ทิฏฐิ เป็นฝ่ายอกุศล และองค์มรรค ๘ ฝ่ายอภัยกถา เป็นปัจจยอุดหนุนให้ไปสู่ สุคติ ทุกติ และนิพพานตามประเภท และอุดหนุนสหชาติธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับตนให้ ไปสู่อารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับตน และให้ทำกิจตามหน้าที่ของตน

สัมปะยุตตะปัจจะโย	ธรรมที่มีการประกอบพร้อมเป็นปัจจย	ธรรมที่สัมปะยุตกันเป็นปัจจย ธรรมที่ประกอบพร้อมกัน ๔ ประการ คือธรรม ๒ อย่าง เมื่อเวลาเกิด ก็เกิดพร้อมกัน เมื่อเวลาดับ ก็ดับพร้อมกัน มีอารมณ์เป็นอันเดียวกัน มีที่อาศัยอันเดียวกัน เรียกสัมปะยุต ได้แก่ จิต และ เจตสิก ที่เป็นนามธรรมด้วยกัน เป็นปัจจย และผลของปัจจยของกันและกัน แม้จะมีหน้าที่ ต่างกันแต่ก็สัมปะยุตประกอบกันได้สนิท ดังจะยกตัวอย่างนามขันธ์ ๔ เวทนาขันธ์ทำหน้าที่เสวยอารมณ์ สัญญาขันธ์ ทำหน้าที่จำอารมณ์ สังขารขันธ์ทำหน้าที่ปรุงแต่งอารมณ์ วิญญาณขันธ์ ทำหน้าที่รู้อารมณ์ แม้จะต่างหน้าที่กันแต่ก็สัมปะยุตกันสนิท เหมือนอย่างเภสัชจตุมธูรส ประกอบด้วยของ ๔ อย่าง คือน้ำมันเนย๑ น้ำมันงา๑ น้ำผึ้ง๑ น้ำตาล๑ มีรสเข้ากันสนิทจนไม่อาจจะแยกออกจากกัน
วิปะยุตตะปัจจะโย	ธรรมที่ไม่มีการประกอบพร้อมเป็นปัจจย	ธรรมที่วิปะยุตกันเป็นปัจจย ธรรมที่ไม่สัมปะยุตกันดังกล่าวในข้อก่อน เรียกวิปะยุตธรรม ได้แก่ นามและรูป นามเป็นวิปะยุตธรรมของรูป รูปก็เป็นวิปะยุตธรรมของนาม เพราะไม่ประกอบด้วยลักษณะของสัมปะยุตธรรมครบทุกอย่าง ดังเช่น เมื่อจิตเกิด แม้จิตตขรูปจะเกิดด้วย แต่ก็ขาดลักษณะข้ออื่น ทั้งรูปและนามแม้จะเป็นวิปะยุตธรรมของกัน แต่ก็ยังเป็นปัจจยอุดหนุนกันและกัน เพราะต่างอาศัยกันเป็นไป เหมือนอย่างคน ๒ คน มีไข้ญาติกัน แต่ก็อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน อีกอย่างหนึ่ง วิปะยุตปัจจยนี้ เปรียบเหมือนรส ๖ อย่างคือ หวาน ๑ เปรี้ยว ๑ ฝาด ๑ เค็ม ๑ ขม ๑ เผ็ด ๑ รวมเป็นรสเดียวกันไม่ได้ แต่ก็อาศัยปรุงเป็นแกงอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นปัจจยอุดหนุนกันได้
อตถิปัจจะโย	ธรรมที่มีความมีเป็นปัจจย	ธรรมที่มีอยู่เป็นปัจจย ธรรมที่มีอยู่คือธรรมที่ปรากฏมีอยู่ในระหว่างอุปาทะ (ความเกิด) ฐิติ (ความตั้งอยู่) ภังคะ (ความดับ) คือยังมีอยู่ในระหว่างนั้นยังไม่ดับไป ธรรมที่ชื่อว่ามีอยู่อย่างมีกำลังกล้า คือยังมีอยู่ในฐิติ ความตั้งอยู่ เป็นปัจจยอุดหนุนธรรมที่เป็นผลของตนให้เกิดขึ้น ข้อสำคัญเป็นปัจจยอุปถัมภ์ธรรมที่เป็นผลของตนให้ดำรงอยู่ เหมือนอย่างพื้นดินที่มีอยู่ อุปถัมภ์ต้นไม้ที่มีอยู่เหมือนกันให้งอกงามและตั้งอยู่ เช่นนามขันธ์ ๔ เป็นอตถิปัจจยกันและกัน มหาภูตรูป ๔ เป็นอตถิปัจจยกันและกัน นามรูปในขณะที่ปฏิสนธิเป็นอตถิปัจจยกันและกัน
นตถิปัจจะโย	ธรรมที่มีความไม่มีเป็นปัจจย	ธรรมที่ไม่มีเป็นปัจจย ธรรมที่ไม่มีคือธรรมที่ดับไปแล้วเป็นปัจจย อุดหนุนธรรมเช่นเดียวกันให้เกิดขึ้น สืบต่อไปในลำดับ ดังที่กล่าวไว้ในอนันตรปัจจย เช่นจิต เจตสิกดวงที่ ๑ ดับไป ก็เป็นปัจจยให้ดวงที่ ๒ เกิดสืบต่อไปในลำดับ ถ้าดวงที่ ๑ ไม่ดับ ดวงที่ ๒ ก็เกิดขึ้นมิได้ เหมือนอย่างแสงสว่างกับความมืด เมื่อแสงสว่างดับไป ความมืดจึงปรากฏขึ้นได้
วิคะตะปัจจะโย	ธรรมที่มีการอยู่ปราศจากเป็นปัจจย	ธรรมที่ปราศจากไปเป็นปัจจย ธรรมที่ปราศจากไป คือธรรมที่ถึงความดับ เป็นปัจจยอุดหนุนธรรมเช่นเดียวกันให้เกิดขึ้นในลำดับเช่นเดียวกับนตถิปัจจย
อะวิคะตะปัจจะโย	ธรรมที่มีการอยู่ไม่ปราศจากเป็นปัจจย	ธรรมที่ไม่ปราศจากไปเป็นปัจจย ธรรมที่ไม่ปราศจากไป คือธรรมที่ยังไม่ถึงความดับ เป็นปัจจยอุปการะที่ยังมีอยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับ อตถิปัจจย

4.3.3 คุณค่าและความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

4.3.3.1 ความสำคัญต่อคนเป็น

ในปัจจุบันพระสงฆ์ใช้ธรรมะหมวดอภิธรรม เป็นบทสวดเนื่องในการสวดพระอภิธรรมศพ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นสัจธรรมของชีวิตว่า โดย ปรมาตมธรรมแท้จริงแล้ว ชีวิตประกอบด้วยธรรมชาติ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูป ได้แก่ ร่างกาย อันประกอบด้วยธาตุ 4 อย่าง คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ (ธาตุ 4) กับส่วนที่เป็น นาม คือ จิต เจตสิก (ขันธ์ 5 : เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ)

ถ้าเห็นสังขารของชีวิตตามธรรมชาติด้วยปัญญาญาณ ย่อมบรรลุถึงพระนิพพาน การดับกิเลส คือ การดับทุกข์ ดังนั้น การสวดพระอภิธรรมในงานศพ ย่อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนเป็น เห็นความจริงของชีวิต ตามธรรมชาติหรือธรรมดา ดังกล่าวนั้น

4.3.3.2 ความสำคัญต่อคนตาย

การสวดพระอภิธรรมหน้าศพนั้น จงเข้าใจว่ามีใช่เป็นการสวดให้ผี – ศพ เพราะผีก็คือ ซากของคนตายแล้ว ถึงสวดก็ไม่เป็นประโยชน์แก่ผี อันมีราคาประดุจท่อนซุง การนิมนต์พระไปสวดที่บ้านงานศพนั้น ก็เพียงเพื่อบรรเทาความโศกเศร้าของเจ้าภาพเท่านั้นเอง ถ้าจะมีความสำคัญต่อคนตาย นั้น ก็คงจะเป็นไปเพื่ออุทิศบุญกุศลให้กับผู้ตาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ความกตัญญูต่อผู้ตาย ซึ่งจากไปอย่างไม่มีวันกลับ

4.3.4 การนำไปใช้

4.3.4.1 รูปแบบ-การสร้างสื่อ

สำหรับสื่อที่นิยมใช้ส่วนใหญ่แล้ว ได้แก่ หนังสือแปลบทสวดพระอภิธรรม

4.3.4.2 ลักษณะของบทสวด

ในปัจจุบันนี้ บทสวดต่าง ๆ ในพระพิธีธรรมสวด ในการสวดพระอภิธรรมแบบหลวง ของกษัตริย์ สรุปล้วนมี 4 แบบ คือ

1. **ทำนองกะ** แยกเป็น 2 ลักษณะ คือ กะเปิด เป็นการสวดที่เน้นการออกเสียงคำ สวดชัดเจน และกะปิด เป็นการสวดที่เน้นการสวดเอื้อนเสียงยาวต่อเนื่องกันตลอดทั้งบท ไม่เน้นความ ชัดเจนของคำสวด วัดที่สวดทำนองนี้ เช่น วันพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

2. **ทำนองเลื่อนหรือทำนองเคลื่อน** ได้แก่ การสวดที่ว่าคำไม่เน้นความชัดเจนของคำ สวดและเอื้อนเสียงทำนองติดต่อกันไปโดยไม่ให้เสียงขาดตอน วัดที่สวดทำนองนี้ เช่น วัดระฆังโฆสิตา ราม

3. **ทำนองลากซุง** ได้แก่ การสวดที่ต้องออกเสียงหนักในการว่าคำสวดทุก ๆ ตัวอักษรเอื้อนเสียงทำนองจากหนักแล้วจึงแผ่วลงไปหาเบา วัดที่สวดทำนองนี้ เช่น วัดมหาธาตุยุวราช รังสฤษฎ์

4. **ทำนองสรภัญญะ** ได้แก่ การสวดที่ว่าคำสวดชัดเจนและมีการเอื้อนทำนองเสียง สูง-ต่ำไปพร้อมกับคำสวดนั้น ๆ วัดที่สวดทำนองนี้ เช่น วัดบวรนิเวศวิหาร

สำหรับบทสวดพระอภิธรรมของคนทั่วไปจะเป็นทำนองปกติ หากจะมีการแปลส่วน ใหญ่แล้วนิยมแปลเป็นภาษาไทยร้อยแก้ว

สรุปได้ว่า คุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ คือ การสอนให้ มนุษย์เข้าใจและเห็นสังขารของชีวิตว่าประกอบไปด้วย ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความ ตาย ไม่มีใครหนีพ้น การสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ แท้ที่จริงแล้วมีประโยชน์แก่คนเป็นมากกว่าคนตาย

4.4 กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการโครงการฯ ทีมวิจัย ได้ร่วมกันทำงานและผ่านกระบวนการ ต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งกระบวนการหรือรูปแบบของการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและ สิ่งแวดล้อม ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “งานบุญเขียว”

ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล เวิร์กช็อปเตรียมความพร้อมการวิเคราะห์ข้อมูลโครงการ กระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2562 ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ มีกลุ่มเป้าหมายจากทุกภาคส่วน เช่น ตัวแทนชาวบ้านจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ 33 คน นักวิจัย 16 คน เพื่อให้เกิดความมีส่วนร่วมและความร่วมมือในอนาคต ทั้งนี้ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ พระครูศรีปริยัติพิมล รองเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ ผศ.ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ นายชูชาติ ฉายศรี ข้าราชการบำนาญ และปราชญ์ชุมชน นายโกเมนทร์ สิงห์ด้อย จนท.ห้อง X-Ray ร.พ. ชัยภูมิ และปราชญ์ชุมชน หลังจากทีทีมวิจัยได้นำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยระยะที่ 1 ให้กับชุมชน ได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

- ต้องสร้างมาตรฐานขั้นต่ำการจัด “งานบุญเฮือนดี”
- ต้องมีจิตอาสางานบุญเฮือนดี เพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนและเป็นการสร้างบรรยากาศของความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

กิจกรรมปฏิบัติการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการมีดังนี้

4.4.1 ปฏิบัติการงานวิจัยระยะที่ 1

เป็นระยะของการ “ทำไปเรียนรู้ไป” เพราะทุกอย่างถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับทุกคน แต่ก็ได้แรงหนุนจากพี่เลี้ยงที่ให้คำปรึกษาและติดตามการทำงานของนักวิจัยเป็นระยะ ๆ รวมไปถึงการให้กำลังใจซึ่งกันและกันในทีมวิจัย ซึ่งผลของการดำเนินโครงการฯ สามารถสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพระหว่างการดำเนินโครงการฯ

รายละเอียด	งานศพที่ 1 (2561)	งานศพที่ 2 (2562)
1.งานฌาปนกิจศพ	หมู่ 14 บ้านเล่า	หมู่ 2 บ้านเล่า
2.ผู้ให้สัมภาษณ์	นางนาวะดี ยี่สุนซ้อน	นางสาววิภาวรรณ บุญลือ
3.จำนวนวันที่จัด	5	5
4.การเข้าร่วม	1.งดรับพวงหรีด	1.งดรับพวงหรีด
	2.การจัดอาหารแบบประหยัด	2.การจัดอาหารแบบประหยัด
	3.การคัดแยกขยะ	3.การคัดแยกขยะ
	4.การจัดเมรุแบบประหยัด	4.การจัดเมรุแบบประหยัด
	-	5.การบริหารปัจจัยไทยธรรม
5.การจัดเตรียมเอกสาร (หลังเสียชีวิต)	500	200
6.ค่าโลงเย็น, โลงศพ	12,000	10,000

7.พิธีสวดบำเพ็ญกุศล (ซอง ดอกไม้ ธูปเทียน)	2,000	6,900
8.พิธีเก็บอัฐิ	4,000	4,000
9.พิธีฌาปนกิจ (ซองไทยธรรม, ผ้าไตร, ผ้าบังสุกุล, ดอกไม้จันทร์, ของชำร่วย)	14,000	10,000
10.ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	28,000	26,000
11.ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง (แม่ครัว, พิธีกร, มรรคทายก, สัปเหร่อ, รถแห่, อปพร.)	6,000	22,000
12.ค่าเช่า (เต็นท์, โต๊ะ, เก้าอี้, เครื่องเสียง)	8,000	6,000
13.ค่าพิมพ์การ์ดและค่าจ้างแจกการ์ด	2,400	1,800
14.อื่น ๆ (ถ้ามี) บริจาคเพื่อการกุศล	7,000	7,000
รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น	83,900	93,900

สรุปได้ว่า การจัดงานศพระหว่างการดำเนินโครงการฯ หากเปรียบเทียบกับการจัดงานศพทั่วไป จากตารางที่ 4.2 (ตารางเปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายการจัดงานศพก่อนดำเนินโครงการฯ) พบว่ามีค่าใช้จ่ายที่ประหยัดมากกว่าถึง 91,133.-บาท (180,033 - 88,900)

4.4.2 ปฏิบัติการระยะที่ 2 เวทีชุมชน (ลงพื้นที่ครั้งที่ 2) ค้นหารูปแบบ เวทีลงประชามติ และทำ MOU (Memorandum of understanding)

กิจกรรมการลงพื้นที่ในระยะที่ 2 ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ระหว่างวันที่ 11 สิงหาคม 2562 ถึง วันที่ 21 สิงหาคม 2562 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งสิ้น 130 คน (เฉพาะประชาชน) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ซึ่งในที่สุดทีมวิจัยบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้นำชุมชน ท้องที่ท้องถิ่น และวัดอัมพา บ้านเล่า ก็สามารถออกแบบรูปแบบการจัดงานศพที่มีความยั่งยืนและมั่นคงของชุมชนและสิ่งแวดล้อม ได้ ซึ่งเป็นการประยุกต์รูปแบบจาก “บุญเฮือนดี” ในสมัยก่อน ผสมผสานกับรูปแบบในปัจจุบันอย่างลงตัว และร่วมกันเรียกว่า “งานบุญเฮือนดี” และจัดเวทีเพื่อลงมติ พร้อมลงนามเพื่อบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่

กิจกรรมเวทีนำเสนอรูปแบบ และลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างโครงการฯ กับชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เพื่อยอมรับในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชน เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2562 เวลา 08.30 -12.00 น. ณ ศาลาการเปรียญวัดอัมพา บ้านเล่า มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม แยกได้ ดังนี้ ผู้ทรงเกียรติ จำนวน 10 ท่าน ประกอบด้วย

1. พระครูปริยัติกิจวิธาน เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ
2. พระครูศรีปริยัติพิมล รองเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ
3. ผศ.ดร.ประมุข ศรีวงษ์ชัย รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
4. ร.ต.เสวก ฐานวิเศษ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
5. ดร.วรรณัฐ กลิ่นจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเล่าวิทยาการ

6. นายชูชาติ ฉายศรี ข้าราชการบำนาญ และปราชญ์ชุมชน
7. นายอำพร ช่างหมื่นไวย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10
8. นายบรรดาศักดิ์ คบหมู่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14
9. นางฉวีวัน คบหมู่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ม.13
10. นางสุนันทา โรจน์เรืองโร พี่เลี้ยงโครงการฯ

นักวิจัย 17 คน และตัวแทนประชาชนจากชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ จำนวน 103 คน รวมผู้ร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 130 คน

การร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งข้อซักถามและแสดงความคิดเห็นก่อนการลงมติ และการลงนาม MOU ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้

พระครูศรีปริยัติพิมล ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องของ เติ่นท์ โต๊ะ เก้าอี้ ที่ใช้ของวัด โดยไม่มีค่าใช้จ่ายนั้น หากเกิดการชำรุดเสียหายจะอย่างไร? และ ข้อมูลเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่นำมาเสนอนี้มีที่มาที่ไปอย่างไร มีการทำแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์หรือไม่ หรือเป็นเพียงการพูดคุยกัน

ซึ่งข้อสังเกตในเรื่องของ เติ่นท์ โต๊ะ เก้าอี้ ที่ใช้ของวัด นั้น ได้รับคำตอบจากพระมหาสังคม ช่างเหล็ก, หัวหน้าโครงการฯ ว่าในกรณีที่มีการชำรุด หรือเสียหาย หากส่วนไหนสามารถซ่อมได้ก็ซ่อมไป ถ้าซ่อมไม่ได้ ก็ซื้อใหม่ เพราะเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วโต๊ะ เก้าอี้ โลงโน จะได้รับการบริจาคจากญาติโยมอยู่แล้ว จึงไม่น่าจะมีปัญหาอะไร

ส่วนข้อสังเกตในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายจากการจัดงานศพ นั้น ได้รับการชี้แจงจากนางขวัญเรือน บุขราคำ ผู้บันทึกกิจกรรม ว่า เป็นข้อมูลจริงจากการสัมภาษณ์และบันทึกแบบสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่ผ่านการจัดงานศพจริง

คุณพ่อจำนง กุศลครอง ข้าราชการบำนาญด้านการศึกษา ตัวแทนหมู่ 2 ได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการจัดทำ “มาตรฐานขั้นต่ำ” เพื่อให้เป็นกรอบปฏิบัติที่เหมือน ๆ กันในการจัดงานศพภายในชุมชน

คุณพ่อบุญลือ สะท้าน ข้าราชการอาสาสมัครรักษาดินแดน ตัวแทนหมู่ 10 ให้ความเห็นว่า ตนเองเห็นด้วยกับโครงการฯ นี้มาตลอดตั้งแต่ต้น และที่ผ่านมาโครงการฯ ก็ได้ดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบมาหลายงานแล้ว นั้นแสดงว่าต้องมีประโยชน์แน่นอน แต่ทั้งนี้โครงการฯ จะอยู่อย่างยั่งยืนหรือไม่ขึ้น ก็ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการที่ร่วมกันทำงาน เพราะชาวบ้านนั้นต้องทำตามคำแนะนำของกรรมการอยู่แล้ว ดังนั้น ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานให้เป็นรูปธรรม รวมไปถึงต้องมีจิตอาสาที่จะเข้ามาช่วยกันทำงานด้วย

หลังจากนั้นก็เป็นการยกมือลงมติเห็นด้วย / ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ซึ่งทั้ง 103 คน (ชาวบ้าน) ยกมือเห็นด้วย และร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ MOU เป็นอันสิ้นสุดกิจกรรม

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ MOU ในรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีของชุมชนบ้านเล่า มีดังนี้

- 1.ลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- 2.นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์
- 3.นำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดีในเบื้องต้น

4.ลงพื้นที่อีกครั้ง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการจัดงานศพในชุมชนเสนอต่อที่ประชุม แต่ละหมู่บ้าน ขอมติในเบื้องต้น เชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีใหญ่ และ MOU

5.จัดเวทีใหญ่ นำเสนอข้อมูลแบบเต็มรูปแบบ นำเสนอรูปแบบการจัดงานบุญเฮือนดี ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามความต้องการของชุมชน

6.เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

7.สรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเชิงบวก และลงมติอย่างเป็นทางการ

8.ลงนามในบันทึกความเข้าใจ MOU

รูปแบบการจัดงานศพแบบเดิม และการจัดงานบุญเฮือนดี ได้รับการเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อแตกต่าง และประโยชน์ที่จะได้รับ โดยผ่านตารางเปรียบเทียบรูปแบบการจัดงานศพ ในปัจจุบันกับการจัดงานบุญเฮือนดี ดังนี้

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดงานศพแบบปัจจุบันกับการจัดงานบุญเฮือนดี

งานศพแบบเดิม	งานบุญเฮือนดี	ประโยชน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง
1.การสวดพระอภิธรรมศพ สวดเฉพาะภาษาบาลี	1.การสวดพระอภิธรรมศพ สวดทั้งภาษาบาลีและสวดแปล (ใช้เวลาประมาณ 30 นาที)	1.คนเป็นที่ตั้งใจฟังรู้ความหมาย สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ 2.คนตายได้รับอานิสงส์/บุญ อย่างเต็มที่ เนื่องจากเมื่อคนเป็นตั้งใจฟัง ทำให้เกิดสมาธิ สติ ปัญญา จึงเป็นการอุทิศบุญให้กับคนตาย
2.การถวายซองปัจจัยของ เจ้าภาพร่วม เจ้าภาพร่วมเตรียมมาเอง	2.การถวายซองปัจจัยของ เจ้าภาพร่วม เจ้าภาพเตรียมซองไว้ให้ โดยใช้ วิธีการ “ซองแลกซอง”	1.เจ้าภาพสามารถนำส่วนต่างจากการบริหาร ของเจ้าภาพร่วมไปเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ ซึ่ง ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพว่าจะนำไปใช้ส่วนไหน 2.เจ้าภาพร่วมยังคงบรรลุวัตถุประสงค์ในการ ร่วมทำบุญเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และ ทำบุญทางโลก
3.การรับพวงหรีดเคารพศพ ส่วนใหญ่จะเป็นพวงหรีดที่เป็น โฟม และดอกไม้สด ดอกไม้ แห้ง	3.การรับพวงหรีดเคารพศพ งดรับพวงหรีดที่เป็นโฟม โดยขอ เปลี่ยนเป็นสิ่งของอื่น ๆ ที่ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	1.เป็นการลดปริมาณขยะทั้งที่บ้านและที่วัด 2.สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลฟื้นฟู
4.การจัดการขยะที่เกิดจาก การจัดงาน ไม่มีการคัดแยกการทิ้งขยะแต่ ละประเภท	4.การจัดการขยะที่เกิดจากการ จัดงาน มีการจัดภาชนะใส่ขยะโดยแยก เป็นประเภทขยะอย่างชัดเจน	1.เป็นการลดปริมาณขยะทั้งที่บ้านและที่วัด 2.สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแล 3.เกิดการเรียนรู้และการจัดการที่ดี 4.มีรายได้จากการขายขยะที่คัดแยก
5.โลงศพ เช่น โลงใน โลงเย็น ใช้ บ ริ ก า ร เช่ น ผู้ประกอบการ	5.โลงศพ เช่น โลงใน โลงเย็น ทางวัดให้บริการไม่มีค่าใช้จ่าย	1.เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่าย

6.แก้อี้ เต็นท์ โต๊ะ ใช้บริการเช่าจาก ผู้ประกอบการ	6.แก้อี้ เต็นท์ โต๊ะ ทางวัดให้บริการไม่มีค่าใช้จ่าย	1.เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่าย
7.การจ้างเหมาประกอบ อาหาร จ้างเหมาผู้ประกอบการ ค่าจ้าง 3,500 – 4,000 บาท/วัน ค่าวัตถุดิบเจ้าภาพจะจัดการ เอง	7.การจ้างเหมาประกอบอาหาร ญาติพี่น้อง หรือเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงช่วยกันประกอบอาหาร หรือ จ้างเหมาอาหารเป็นหม้อ ๆ	1.เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่าย
8.กำหนดการฌาปนกิจศพ ส่วนใหญ่ทางโรงพิมพ์จะมี รูปแบบที่เป็นมาตรฐานไว้แล้ว แค่เปลี่ยนชื่อคนตาย, เจ้าภาพ เท่านั้น งานจะแล้วเสร็จ ประมาณ 16.00 น.	8.กำหนดการฌาปนกิจศพ ประกอบพิธีหลังจากเคลื่อนศพ ขึ้นสู่เมรุ ทันที่ และกำหนดการ ประชุมเพลิงให้แล้วเสร็จภายใน 15.00 น.	1.มีเวลาในการไปดำเนินการในเรื่องอื่น ๆ ได้
9.การตกแต่งสถานที่ ใช้บริการจ้างผู้ประกอบการ ราคาขึ้นอยู่กับความสวยงาม และวัสดุที่ใช้ประดับตกแต่ง	9.การตกแต่งสถานที่ มีจิตอาสาช่วยกันจัดแบบเรียบ ง่ายแต่ครบถ้วนและสวยงาม เน้น การพอเพียงและดูแลสิ่งแวดล้อม	1.เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่าย 2.สิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลและฟื้นฟู 3.เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนใน ชุมชน
10.การหาข้าวให้คนตาย หาให้ระหว่างทำพิธีทางศาสนา	10.การหาข้าวให้คนตาย หาให้ทันทีที่นำศพขึ้นบนเมรุ	1.ความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2.ผู้มาร่วมงานได้รับฟังธรรมะเต็มที่
11.การแจกดอกไม้จันทน์ แจกระหว่างทำพิธีทางศาสนา	11.การแจกดอกไม้จันทน์ เตรียมไว้ตรงทางขึ้นเมรุทั้ง 2 ฝั่ง	1.ความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2.ผู้มาร่วมงานได้รับฟังธรรมะ
12.การโปรยทาน โปรยหลังวางดอกไม้จันทน์	12.การโปรยทาน งดการโปรยทาน หรือใช้เป็นของ ชำร่วยได้	1.ความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2.ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุระหว่างการก้มเก็บ เหรียญโปรยทาน
13.การดูแลด้านการจราจร และอำนวยความสะดวกในงานฌาปนกิจ ใช้บริการจาก อปพร.	13.การดูแลด้านการจราจร และ อำนวยความสะดวกในงาน ฌาปนกิจ จิตอาสาช่วยดูแล	1.เจ้าภาพประหยัดค่าใช้จ่าย

สรุปจากตารางข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงานศพจากเดิม
เป็นการจัดงานบุญเฮือนดี สามารถได้รับประโยชน์ ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ลดภาระหนี้สินที่เกิดจากการจัดงานศพ เนื่องจากมีการประหยัด
รายจ่ายเกิดขึ้นหลายด้าน เช่น ค่าเช่าเต็นท์ โต๊ะ แก้อี้ ค่าเช่าโลงศพและโลงเย็น ค่าอาหารและ
เครื่องดื่ม ค่าจ้างเหมาผู้ประกอบการ เป็นต้น

2. ด้านสังคม ลดการกระทบกระทั่งกันในครอบครัวเมื่อภาระหนี้สินจากการจัดงานศพลดลง เกิดความรู้และเข้าใจในคำสอนจากบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) ทำให้เกิดสมาธิ สติ ปัญญา ลดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ลดการพนัน มีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้น

3. ด้านสิ่งแวดล้อม เรียนรู้การคัดแยกขยะ ลดปริมาณขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบข้อมูลค่าใช้จ่ายการจัดงานศพทั้ง 3 ระยะ

รายละเอียด	งานศพที่ไม่เข้าร่วม (ก่อนดำเนินโครงการฯ)	งานศพที่เข้าร่วม (บางส่วน) ระยะที่ 1	งานศพที่เข้าร่วม เต็มรูปแบบ
1.การจัดเตรียมเอกสาร (หลังเสียชีวิต)	500	350	300
2.ค่าโลงเย็น, โลงศพ	15,000	11,000	0
3.พิธีสวดบำเพ็ญกุศล (ซอง ดอกไม้ รูปเทียน)	7,000	4,450	4,000
4.พิธีเก็บอัฐิ	2,166	4,000	4,000
5.พิธีฌาปนกิจ (ซองไทยธรรม, ผ้าไตร, ผ้าบังสุกุล, ดอกไม้จันทร์, ของชำร่วย)	33,166	12,000	10,000
6.ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	63,333	27,000	26,000
7.ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง (แม่ครัว, พิธีกร, มรรคทายก, สัปเหร่อ, รถแห่, อปพร.)	23,766	14,000	9,000
8.ค่าเช่า (เต็นท์, โต๊ะ, เก้าอี้, เครื่องเสียง)	12,466	7,000	0
9.ค่าพิมพ์การ์ดและค่าจ้างแจกการ์ด	2,966	2,100	1,800
10.อื่น ๆ (ถ้ามี) บริจาคเพื่อการกุศล, ลอยอังคาร ฯลฯ	16,333	7,000	5,300
รวมเป็นเงิน	180,033.-	88,900.-	60,400.-

จากตารางด้านบน สรุปได้ว่า การจัดงานศพก่อนดำเนินโครงการฯ การจัดงานศพระหว่างการดำเนินโครงการฯ หากเปรียบเทียบกับการจัดงานบุญเฮือนดีเต็มรูปแบบ พบว่าการจัดงานบุญเฮือนดีนั้นมีค่าใช้จ่ายที่ประหยัดได้มากกว่า ดังนี้

1. งานศพทั่วไปก่อนโครงการฯ กับ งานบุญเฮือนดี

ค่าใช้จ่าย 180,033 – 60,400 ประหยัดถึง 119,633.-บาท

2. งานศพทั่วไประหว่างโครงการฯ กับ งานบุญเฮือนดี

ค่าใช้จ่าย 88,900 -60,400 ประหยัดถึง 28,500.-บาท

4.4.3 การศึกษาดูงาน

เพื่อเป็นการเปิดมุมมองใหม่ ๆ ให้กับนักวิจัย จึงจัดให้มีการเดินทางไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ รวมทั้งสิ้น 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ศึกษาดูงานการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) ในงานสวดพระอภิธรรม ศพคุณแม่ประเสริฐ บุญยะรัง ต.ท่ามะไฟหวาน อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ วันที่ 18 กันยายน 2562

การสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) ของชุมชนนี้ พระสงฆ์จากวัดภูเขาทอง ได้นำหนังสือสวดมนต์และคำแปล “80 ปี ชาตกาลหลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ” มาแจกให้ญาติโยมที่มาร่วมงานร่วมสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) ไปพร้อมกันกับพระสงฆ์ และมีการสวดเพิ่มอีก 2 บท คือ บทแผ่เมตตา และบังสุกุล ใช้เวลาสวดประมาณ 30 นาที

ครั้งที่ 2 ศึกษาดูงานลำดับพิธีการฌาปนกิจศพพระครูสถิต คุณากร ณ วัดลำนาง ต.ไผ่ท่าโพธิ์ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร วันที่ 1 ตุลาคม 2562

การศึกษาดูงานในครั้งนี้ได้รับโอกาสให้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนวัดลำนาง ซึ่งมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ชุมชนนี้จัดงานศพแบบพอเพียงและปลอดอบายมุข

รูปแบบการจัดงานศพเป็นไปอย่างเรียบง่าย พิธีการกระชับ มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะขยะเปียกจะมีการจัดการอย่างชัดเจนเห็นได้ชัด

แต่การสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล) นั้น ยังไม่มี

รูปแบบการจัดเลี้ยงอาหารจะแตกต่างจากของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ คือ จะจัดเลี้ยงอาหารในรูปแบบของการทำโรงทาน คือ จะมีญาติสนิทมิตรสหาย คนรู้จักกัน มาร่วมเป็นเจ้าภาพจัดทำโรงทาน ไม่ได้มีการจ้างเหมาการประกอบอาหารแต่อย่างใด

ทีมงานที่มาช่วยงานในด้านต่าง ๆ จะมาร่วมด้วยช่วยกันโดยมิได้นัดหมาย จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า การมาช่วยงานศพของคนในชุมชนนี้ถือได้ว่าเป็นประเพณีปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ พอทราบข่าวการเสียชีวิตของคนในชุมชน ก็จะมาช่วยของช่วยแรงกัน โดยที่ไม่ต้องมีการขอร้องให้มาช่วย ทุกคนจะรู้หน้าที่ของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ ชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ดีที่ควรเอาเยี่ยงเป็นอย่างยิ่ง

4.4.4 มาตรฐานขั้นต่ำ / รูปแบบและลำดับพิธีการจัด “งานบุญเฮือนดี”

หลังจากการนำเสนอในเวทีใหญ่เพื่อขอมติและการลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในรูปแบบการจัด “งานบุญเฮือนดี” ของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2562 ทีมวิจัยได้ประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำหรือรูปแบบลำดับพิธีการ ที่การจัด “งานบุญเฮือนดี”

การที่ต้องมี “มาตรฐานขั้นต่ำ” นั้นเป็นเพราะว่า ชุมชนได้ตกลงกันว่า การเข้าร่วมโครงการ “งานบุญเฮือนดี” นั้น ไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของสถานะทางสังคม (ความมีชื่อเสียง การศึกษา) สถานะทางเศรษฐกิจ (ฐานะทางการเงิน) หรืออย่างใดทั้งสิ้น ทุกคนทุกครัวเรือนมีความเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมโครงการ “งานบุญเฮือนดี” อย่างเต็มที่ ซึ่งต้องปฏิบัติตาม “มาตรฐานขั้นต่ำ” ดังนี้

การบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

1. เมื่อเจ้าภาพและผู้มาร่วมงานมาพร้อมกันตามกำหนดเวลา

พิธีกร เชิญ

1.1 ประธานในพิธีจุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย

1.2 รองประธานในพิธีจุดเทียนบูชาตู้พระธรรม

1.3 ตัวแทนแขกผู้มีเกียรติ 1 ท่าน จุดธูปเคารพหน้าหีบศพ

มรรคนายก นักล่า

1.4 คำบูชาพระรัตนตรัย

1.5 อาราธนาศีล 5 สมาทานศีล อาราธนาธรรม

พระสงฆ์ในพิธี สวด

1.6 ค็นแรกสวดบทมาติกา (ซึ่งเป็นการสวดให้บุญ) ต่อด้วย สวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (ทั้งภาษาบาลี และแปล) หลังจากนั้นในคินต่อไปจะสวดเฉพาะพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (ทั้งภาษาบาลี และแปล)

มรรคนายก นักล่า

1.7 คำถวายจตุปัจจัยไทยธรรม

พิธีกร เชิญ

1.8 แยกผู้มีเกียรติที่แจ้งความประสงค์ต่อเจ้าภาพที่จะร่วมเป็นเจ้าภาพร่วมถวายจตุปัจจัยไทยธรรม ซึ่งการถวายไทยธรรม นั้น จะใช้วิธีการที่เรียกว่า “ของเจ้าภาพร่วม” รายละเอียด ดังนี้

- เจ้าภาพจัดเตรียมของจตุปัจจัยไทยธรรมไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่ง 1 ชุด มี 4 ของ ซึ่งจำนวนปัจจัยที่ใส่ซองนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ
- เมื่อผู้ประสงค์ต้องการเป็นเจ้าภาพร่วมในงานสวดพระอภิธรรมศพ แจ้งต่อเจ้าภาพ หรือ พิธีกร จะบันทึกชื่อของเจ้าภาพร่วมไว้ในสมุด และกระดาน เพื่อให้ผู้มาร่วมงานทราบ
- เจ้าภาพร่วมนำของ หรือ ปัจจัยที่เตรียมมาแล้วนั้น ใส่ในภาชนะที่เจ้าภาพได้จัดเตรียมไว้ หลังจากนั้นเจ้าภาพจะได้นำของเจ้าภาพร่วมที่ได้เตรียมไว้แล้วมอบให้กับเจ้าภาพร่วม เพื่อทำการถวายของปัจจัยไทยธรรม เมื่อถึงเวลา
- พิธีกรอ่านรายนามเจ้าภาพร่วม และเชิญให้ถวายของปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์ที่สวดในพิธี
- เมื่อถวายเสร็จเรียบร้อยแล้ว พิธีกรในฐานะตัวแทนเจ้าภาพกล่าวขอบคุณเจ้าภาพร่วม

1.9 กรวดน้ำ รับพรจากพระสงฆ์

มรรคนายก นักล่า

1.10 คำบูชาลาพระรัตนตรัย

*****เสร็จพิธีทางศาสนาในการสวดพระอภิธรรมศพ*****

2 การจัดอาหารและเครื่องดื่มรับรองแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน

ด้วยแนวคิดการจัดงาน “บุญเฮือนดี” นั้น เป็นการจัดงานศพแบบพอเพียงตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิด 3 ล. (ลด ละ เลิก) และ 3 ป. คือ

2.1 ประหยัด เพื่อให้เจ้าภาพได้มีการใช้จ่ายที่เหมาะสมไม่ฟุ่มเฟือย ไม่มีภาระหนี้สินเมื่องานแล้วเสร็จ

2.2 ประโยชน์ ทั้งต่อคนเป็น และคนตาย

2.3 ปลอดภัยในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นรูปแบบของการจัดอาหารและเครื่องดื่มจึงมีรูปแบบ ดังนี้

1. จัดเลี้ยงอาหารประเภทจานเดียว เช่น ข้าวต้ม ข้าวผัด กระเพาะปลา ฯลฯ หรือ
 2. จัดเลี้ยงอาหารแบบให้แขกได้ช่วยเหลือตัวเอง คือ สามารถรับประทานเองได้ ซึ่งเจ้าภาพจะได้เตรียมอาหารไว้รับรอง 1-3 อย่าง หรือ
 3. เหมอาหารตามสั่งเป็นหม้อ ๆ (2-3 อย่าง) หรือ
 4. จัดเป็นชุดของว่าง ซึ่งอาจประกอบไปด้วย นม, น้ำผลไม้, ขนม (ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ)
- สำหรับเครื่องดื่มที่มีไว้รับรองแขกผู้มีเกียรติ นั้น เป็นน้ำดื่มสะอาด เท่านั้น **ต้องไม่มีเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์**

3. การเคลื่อนศพสู่เมรุ ณ วัดอัมพา บ้านเล่า

หลังจากบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ผู้ตาย ก่อนเคลื่อนศพไปตั้งที่เมรุ ลูกหลานคนใกล้ชิดกับผู้ตายได้ทำพิธีขอขมาศพ เพื่อเป็นการอภัยโทษที่เคยล่วงเกินต่อกัน โดยนิมนต์พระสงฆ์ 1 รูป หรือให้ฆราวาสเป็นผู้นำกล่าวขอขมา “กายะกัมมัง วะจิกัมมัง มะโนกัมมัง อะโหสิกัมมัง โทตฺ” (ข้าพเจ้าได้ล่วงเกินต่อท่าน ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ทางใจก็ดี ขอท่านได้โปรดอโหสิกรรมด้วยเถิด)

4. พิธีแห่ศพเวียนเมรุ

การแห่ศพ ถือหลัก “พระ – กระถางรูป – รูปภาพ – ศพ – ญาติมิตร”

- 4.1 การเคลื่อนศพนิมนต์พระสงฆ์ 1 รูป เป็นผู้นำศพเวียนรอบเมรุ 3 รอบ
 - 4.2 ให้เวียนจากขวาไปซ้ายของเมรุ คือ เมรุอยู่ทางซ้ายมือของผู้เวียนโดยเริ่มจากบันไดหน้าเมรุ
 - 4.3 เจ้าภาพและญาติ ๆ ของผู้ตายเดินเข้าขบวนตามศพเวียนรอบเมรุด้วย
- เมื่อเวียนครบ 3 รอบแล้ว นำศพขึ้นตั้งบนเมรุ หลังจากนั้นญาติจัดเตรียมสำหรับอาหารคาว-หวานให้กับผู้ตาย

5. ลำดับพิธีการฌาปนกิจศพ

1. ไหว้พระ, รับศีล
2. เทศน์อาณิสส
3. ถวายปัจจัยไทยธรรม – กรวดน้ำ – รับพร

*****บำเพ็ญกุศลในศาลาธรรมสังเวช*****

4. รับมอบเงินจากกองทุนต่างๆ ซึ่งผู้ตายได้สมัครไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ (ขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ)
5. มอบเงินบริจาคเพื่อเป็นสาธารณกุศล
6. ถวายเชิงบาตร
7. ทอดผ้าบังสุกุลในศาลาธรรมสังเวช (จำนวนขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ)
8. นำเรียนประวัติของผู้ตายโดยสังเขป
9. ทอดผ้าไตรบังสุกุลบนเมรุ (จำนวนขึ้นอยู่กับเจ้าภาพ)

10.ทอดผ้าไตรบังสุกุล (ประธานในพิธี)

11.วางดอกไม้จันทน์-ประชุมเพลิง

*****เป็นอันเสร็จพิธี*****

สรุปหลังจากที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดงานบุญเฮือนดี แล้ว ได้มีการนำไปใช้ในงาน
ฌาปนกิจศพของชาวบ้านในชุมชน และพื้นที่ติดกับชุมชน ดังนี้

- งานฌาปนกิจศพคุณแม่สุวันทา วรรณพงศ์ ม.10 (เต็มรูปแบบ)
- งานฌาปนกิจศพนายปฏิพัทธ์ ดวงเงิน ม.13 (เต็มรูปแบบ)
- งานฌาปนกิจศพนายสมชาย ดีชัยภูมิ ม.9 (เต็มรูปแบบ)

ผลที่ได้

1. ลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพเหลือ 60,400.-บาท
2. ปริมาณขยะลดลง
3. ผู้ที่มาร่วมงานให้ความสนใจและตั้งใจฟังบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ (แปล)
4. ระยะเวลาที่ใช้ในวันฌาปนกิจกระชับขึ้น ปกติเสร็จประมาณ 16.00 – 16.30 น.

แต่งงานบุญเฮือนดีสามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 15.00 น.

สรุปได้ว่าการดำเนินการเก็บข้อมูลและปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ได้ช่วยสร้างการ
เปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5

คำ พิธีเผาศพเรียบง่าย จะเผากลางแจ้ง เขาไม่เผาโลงด้วย โดยชาวบ้านจะถือพื้นคนละคุ่นมาร่วมงาน เผาศพ ศพถูกวางบนกองฟืนกลางลานแจ้ง ตาปะขาวหรือสัปเหร่อก็จะจุดเพลิงที่กองฟืน ซึ่งจะใช้เวลา ราวๆ 2 – 3 ชั่วโมงกว่าศพจะมอดไหม้บนเนินสูง จนที่สุดเหลือแต่อังคารเท่านั้น”

ปัจจุบันที่วัดอัมพา บ้านเล่า จะมีการจัดงานฌาปนกิจศพปีละไม่ต่ำกว่า 20 ศพ จากการใช้ บริการของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ซึ่งบางเดือนมีมากถึง 4-5 ศพ มีความพยายามมาเป็นเวลาหลายปีของ ชุมชนทั้ง 4 หมู่ ในการที่จะให้มีการพัฒนาการจัดงานศพให้มีคุณค่ามากขึ้น อาทิเช่น โครงการงานศพ ปลอดเหล้า ซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า เป็นผู้ดูแลโครงการ โดยได้รับการสนับสนุน งบประมาณจาก สปสช. แต่ดูเหมือนว่าไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเจ้าภาพส่วนใหญ่ก็ยังคง จัดงานศพตามกระแสนิยม และตามประเพณีการจัดงานศพโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งการดื่มของมึนเมา การเล่นการพนัน และจะเห็นได้ว่าเจ้าภาพบางรายจัดงานศพให้ใหญ่โตเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองทรัพย์สิน เงินทองมากมายเกินความจำเป็น จึงส่งผลให้การจัดงานศพตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เปลี่ยนแปลงไปด้วยจากเดิมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือกันแบบให้เปล่าให้ยืมในวิถีชุมชนชนบทก็เริ่ม เลือนหายไป เปลี่ยนมาเป็นการเช่าและการจ้างเหมาหรือแม้แต่ศิลปะการตกแต่งโลงศพที่ได้รับการ ช่วยเหลืองานฝีมือ และใช้วัสดุธรรมชาติก็เปลี่ยนเป็นวัสดุที่ทันสมัยที่ไม่ใช่ธรรมชาติและต้องใช้เงินทุน มากขึ้นในการจัดงานศพ ประกอบกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบ ต่อมนุษย์ สิ่งที่ได้สัมผัสเป็นรูปธรรม คือ วัตถุ ความเจริญทางเทคโนโลยี การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสนองต่อความต้องการที่ดูเหมือนไร้ขีดจำกัด ทำให้กลืนกินวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดำรงโดยไม่รู้ตัว

เนื่องมาจากค่านิยมของเจ้าภาพและผู้ตายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ต้องมีการจัดงานศพแบบใหญ่โต ฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางการเงินของตนเองและครอบครัว เป็นเหตุให้เมื่อเสร็จสิ้นการจัด งานศพแล้วเจ้าภาพต้องเป็นหนี้ไม่ว่าจะในหรือนอกระบบ อันเป็นสาเหตุให้สถาบันครอบครัวสันคลอน ไม่มีความสุข เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง อาจถึงกับทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน จนท้ายที่สุดนำไปสู่การ หย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก หรือถ้าไม่หย่าร้าง ก็อาจจะหาทางออกด้วยกันหันหน้าเข้าหาอบายมุข เช่น ดื่มสุรา เล่นการพนัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมอีกต่อหนึ่ง

จากคำถามที่ว่า “คิดอย่างไรกับการใช้วัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในการจัดงานศพ?” คำตอบที่ได้ส่วนใหญ่ คือ “อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงจากการนำพวงหรีดมาเคารพศพ เป็นสิ่งของที่ใช้ ประโยชน์ได้และสามารถนำไปบริจาคเป็นสาธารณกุศลได้” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้คนมีความเข้าใจตรงกัน ว่าวัสดุบางประเภทที่ใช้ในการจัดงานศพเป็นวัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ไม่ย่อยสลาย ภายในระยะเวลาอันสั้นก่อให้เกิดมลภาวะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กลายเป็นขยะรกรับบ้านล้นวัด จึง มีความต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนไปใช้สิ่งของที่เป็นประโยชน์แทน

5.3 องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัย

5.3.1 ความรู้เกี่ยวกับวิถีประเพณีวัฒนธรรม

- อีตลิบสองคองลิบสี่ อันเป็นจารีตประเพณีประจำลิบสองเดือน และถือเป็น จรรยาของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ที่มุ่งเน้นไปในทางศีลธรรม

- งานบุญเฮือนดี คือ บ้านหรือเรือนที่มีการจัดงานศพ ที่ไม่ใช้งานของความทุกข์โศก แต่เป็นงานที่ส่งผ่านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อส่งต่อไปยังคนรุ่นหลังด้วยนัยแห่งจารีตและหลักธรรมอันทรงคุณค่า

5.3.2 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาคุณค่าและความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม

- การสวดพระอภิธรรม เป็นการสนองพระคุณของมารดา บิดา ตามแบบอย่าง ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์ดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดาที่ได้สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ต่อมาแม้ผู้วายชนมนั้น ๆ จะมีใช้มารดาบิดาก็ตาม แต่ก็ถือเป็นประเพณีที่ผู้บำเพ็ญกุศลจะได้อุทิศไปให้ผู้วายชนมนั้น
- พระอภิธรรมเป็นธรรมที่กล่าวถึงและสอนให้เข้าใจความจริงของสังขารที่เกิดขึ้นมาแล้วก็ต้องพบกับความแก่ ความเจ็บ และความตาย โดยมีศพเป็นตัวอย่างที่มองเห็นเฉพาะหน้า
- การนำเอาพระอภิธรรมเข้ามาเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับกุศลพิธีเนื่องในงานศพ จะเป็นวิธีหนึ่งของการป้องกันมิให้พระสัทธรรม คือ พระอภิธรรม อันตรธานหายไป
- ความสำคัญต่อคนเป็น การสวดพระอภิธรรมในงานศพ ย่อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนเป็นเห็นความจริงของชีวิต นั่นก็คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาหรือธรรมดา
- ความสำคัญต่อคนตาย เพื่อเป็นการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้ตาย ซึ่งเป็นการแสดงออกในเรื่องของการแสดงความรัก ความกตัญญูต่อคนตาย

5.3.3 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการขยะ

- รู้ถึงการแบ่งประเภทและคัดแยกขยะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งถ้ามีการแบ่งประเภทขยะให้ถูกต้องจะสร้างความสะดวกในทิ้ง เป็นการลดเวลาการทำงานของคนเก็บขยะอีกด้วย
- รู้และเข้าใจมากขึ้นว่าขยะที่เกิดจากการจัดงานศพมีมากและก่อปัญหาขยะรกร้างล้นวัด โดยเฉพาะขยะอันตรายประเภทโฟม (ใช้ประกอบบ่วงหรีด) ซึ่งใช้เวลาย่อยสลายเป็นเวลาถึง 450 ปี นั้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- เป็นการทำตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องการจัดการขยะ ซึ่งถือเป็นนโยบายระดับชาติ

5.4 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เมื่อเวลาผ่านไปแน่นอนย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เริ่มโครงการ จนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ สามารถสรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใน

ชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงตามรายวัตถุประสงค์ และการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับองค์กร ดังนี้

สรุปการเปลี่ยนแปลงตามรายวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากการถอดบทเรียนของโครงการวิจัย จะเห็นได้ว่าเกิดเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาของชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ดังนี้

1.บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ

บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพ ก่อนการวิจัยไม่รู้เกี่ยวกับวิถีประเพณีการจัดงานศพดั้งเดิม หลังการวิจัยทำให้รู้ว่าการจัดงานศพในชุมชนเมื่อ 50 – 60 ปีที่ผ่านมา นั้นมีรูปแบบที่เรียบง่ายสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คนในชุมชนต่างให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มุ่งวัตถุนิยมเหมือนปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของ “งานบุญเฮือนดี” การจัดงานศพในปัจจุบันเกิดจากค่านิยมที่ผิดและการลอกเลียนแบบกัน โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางการเงินของตนเอง ทุกอย่างต้องจ้างต้องจ่ายเงินเพื่อให้ได้มาซึ่งบริการ ทำให้ระหว่างดำเนินการวิจัย ทีมวิจัยจึงใช้คำว่า “บุญเฮือนดี” ซึ่งชาวบ้านเข้าใจได้ง่ายและยอมรับมากกว่าใช้คำว่า “งานศพสีเขียว” ในการขับเคลื่อน ซึ่งคำว่า “งานศพสีเขียว” นั้นชาวบ้านจะเข้าใจไปว่าเป็นงานศพที่มีแต่ต้นไม้ทำให้เกิดการไม่ยอมรับ

การลงพื้นที่วิจัยทำให้รู้ว่า จริง ๆ แล้วชาวบ้านต้องการที่จะหลุดพ้นจากห่วงโซ่แห่งความฟุ่มเฟือยอันก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมายนี้ แต่ยังไม่มีการกล้าคิดกล้าทำและกล้าทำ จนกระทั่งได้เกิดโครงการวิจัยนี้ขึ้นมา จึงมีใช้เรื่องยากนักที่จะร่วมกันหาหนทางที่จะนำวิถีประเพณีที่ดีเมื่อครั้งเก่าก่อนกลับมาปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับและตรงกับความต้องการของชุมชน

นอกจากนี้ ยังทำให้ได้เรียนรู้ถึงประวัติของการก่อตั้งชุมชนในยุคก่อน ว่า ชุมชนบ้านเล่า นั้นมีอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี ต้นตระกูลและรากเหง้าของชาวบ้านเล่า เดินทางย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองเวียงจันทน์ในอดีต ผู้นำชุมชนแต่โบราณนั้นมีศักดิ์นาเป็นถึงท่านหมื่น ท่านขุน เป็นปราชญ์ในราชสำนัก ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติตระกูลของคนบ้านเล่า และยังสามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้กับลูกหลานให้ได้รับรู้และเกิดความภาคภูมิใจว่า “คนบ้านเล่าล้วนแต่เป็นนักปราชญ์” (ช่างน่าภาคภูมิใจเสียยิ่งนัก) อีกทั้งยังเป็นการปลูกและปลูกจิตสำนึกรักและรักษากันเกิดของคนรุ่นลูกรุ่นหลาน

2.สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพ

ในแต่ละปีจะมีการจัดงานฌาปนกิจพิธีไม่ต่ำกว่า 20 ศพ จากการใช้บริการของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่ มีความพยายามหลายปีของชุมชนที่จะให้มีการพัฒนาการจัดงานศพให้มีคุณค่ามากขึ้น อาทิเช่น โครงการดเหล้าในงานศพ โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า เข้ามาให้การสนับสนุน แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังจัดงานศพตามประเพณีปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งมีทั้งการดื่มเหล้า เล่นการพนัน

สาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไขที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากห่วงโซ่แห่งความฟุ่มเฟือยและอบายมุขได้นั้น เชื่อว่ามาจากค่านิยมที่ไม่ถูกต้องและการลอกเลียนแบบกัน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากอิทธิพลวัฒนธรรมเข้ามาครอบงำ

ทีมวิจัยมีความต้องการที่จะร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งประสบผลสำเร็จ

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ **ลดปัญหาหนี้สิน**ที่เกิดจากการจัดงานศพ เมื่อครอบครัวไม่เป็นหนี้ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว จึงเอื้อให้เกิดความรักความสามัคคีใน **ชุมชนเกิดการช่วยเหลือกันและกัน** อีกสิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงมากก็คือ **ปัญหาขยะรบกวนบ้าน**สันวัดไม่มีให้เห็นอีกต่อไป เนื่องจากทุกคนในชุมชนต่างได้เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการขยะ เช่น การคัดแยก การจัดเก็บ การกำจัด อย่างถูกวิธี โดยขยะอันตรายที่เกิดจากการจัดงานศพลดลงเกือบเป็นศูนย์

ภาพที่ 121

ภาพที่ 122

ภาพประกอบที่ 5.1 (ภาพที่ 121 – 122) การคัดแยกขยะที่เกิดจากการจัดงานศพ

3.คุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์

เมื่อก่อนการฟังบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เป็นการฟังอย่างขอไปทีฟังอย่างเสียไม่ได้ ฟังไปคุยไป เนื่องจากไม่มีความเข้าใจในความหมายและคำสอนของบทสวดที่เป็นภาษาบาลี จึงทำให้บรรยากาศของการไปร่วมงานศพเต็มไปด้วยเสียงพูดคุยกันโหมงโหม่งแข่งกับเสียงพระสวด

เมื่อเริ่มมีการนำบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ มาแปลเป็นภาษาร้อยแก้วที่เข้าใจง่ายขึ้นในระดับหนึ่ง ชาวบ้านก็เริ่มให้ความสนใจใคร่รู้ จึงตั้งใจฟังมากขึ้น ถึงแม้ว่าอาจจะยังไม่เข้าใจเสียทั้งหมด แต่ก็ยังดีกว่าเดิม เมื่อผู้ฟังตั้งใจฟังจึงทำให้เกิดสมาธิ สติ ปัญญา ในการที่จะจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบกับชีวิตของตนเอง ทำให้เข้าใจว่าชีวิตก็คือธรรมชาติ และธรรมชาติก็คือธรรมะ นั่นเอง

4.กระบวนการจัดงานศพเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ก่อนที่จะมีโครงการวิจัยฯ การจัดงานศพของชุมชนบ้านเล่า 4 หมู่เป็นการจัดในรูปแบบปัจจุบันที่ถูกครอบงำด้วยค่านิยมที่ผิดและการลอกเลียนแบบกัน เนื่องจากถูกครอบงำด้วยลัทธิวัตถุนิยม ทุกอย่างต้องใช้เงินเป็นใบเบิกทาง ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ตกเป็นเหยื่อของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานศพตั้งแต่ สิ้นลมหายใจยันเก็บเข้ากระดูก บางครอบครัวถึงกับยอมเป็นหนี้ดีกว่าขายหน้าหากต้องจัดงานไม่สมเกียรติ (เข้าใจผิดอย่างมหันต์)

เมื่อมีโครงการวิจัยฯ เข้ามา และได้ร่วมเรียนรู้ไปด้วยกันทั้งนักวิจัยและชาวบ้าน ต่างก็มองเห็นปัญหาเหมือนกัน ต้องการที่จะแก้ไขปัญหของคนที่อยู่ในชุมชนด้วยกัน เพื่อให้ชุมชนเกิดความสุขอย่างแท้จริง ต้องการให้มีบรรยากาศของความรักความสามัคคีเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อลูกหลานในอนาคต

จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงานศพจากปัจจุบันที่มีค่าใช้จ่ายสูงมากเกินไปจนความจำเป็นเมื่อเทียบกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน นั่นก็คือรูปแบบการ “จัดงานบุญ

เอือนดี” ที่นำเอาสิ่งดี ๆ ในอดีตมาประยุกต์ให้เข้าและเหมาะสมเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นการรักษา สืบสาน ต่อยอด ประเพณีการจัดงานศพอันดีงามของชุมชน

ขั้นตอนที่ทำให้ได้มาซึ่งกระบวนการจัดงานศพเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หาแนวร่วมกระบวนการทางความคิด หรือ ลงเรือลำเดียวกัน โดย

- 1.1 การสร้างกลุ่มคนที่มีแนวคิดเหมือนกัน
- 1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้ชัดเจน
- 1.3 กำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ
- 1.4 ร่วมวางแผนออกแบบ/สร้างเครื่องมือในการค้นหาปัญหา
- 1.5 ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนรับทราบ

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล (เข้าถ้ำเสือ)

- 2.1 การเก็บข้อมูลซึ่งมีทั้งที่เป็นรายบุคคล และเก็บแบบกลุ่ม
- 2.2 รวบรวมปัญหา ความคาดหวังของชุมชน และวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.3 นำเสนอรูปแบบการจัดงานศพในเบื้องต้น
- 2.4 ลงมือปฏิบัติจริง พร้อมเก็บข้อมูล
- 2.5 ปรับปรุงพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 เชิญชวนให้มาเป็นพวกเดียวกัน (ขายของ)

- 3.1 วางแผน เตรียมรูปแบบเพื่อนำเสนอ
- 3.2 นำเสนอข้อมูลบางส่วนที่เป็นจริง เสนอรูปแบบ ขอมติในเบื้องต้น
- 3.3 รับสมัครจิตอาสา
- 3.3 จัดเวทีใหญ่เพื่อนำเสนอข้อมูลทั้งหมด ขอมติเห็นชอบ และทำ MOU
- 3.4 กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดงานศพ
- 3.5 รับสมัครเข้าร่วมโครงการงานบุญเอือนดี

ระดับบุคคล

- เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนจากการอ่านและฟังบทสวดพระอภิธรรม
- มีความมั่นคงทางอารมณ์มากขึ้น เช่น ใจเย็นขึ้น โกรธน้อยลง มีเหตุผล
- สร้างอาชีพและรายได้เสริม เช่น งานพิธีกร
- เห็นคุณค่าของเวลา

ระดับกลุ่ม

- เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ
- เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัย
- เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงการทำงานเป็นทีม

ระดับชุมชน

- เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงานศพในปัจจุบันเป็นงานบุญเอือนดี
- เกิดค่านิยมภายใต้แนวคิด “ประหยัด ประโยชน์ ปลอดภัย”
- ลดปริมาณขยะจากการจัดงานศพ

- ลดภาระหนี้สินอันเกิดจากการจัดงานศพ
- คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น (จิตอาสา)
- มีการขยายผลไปสู่หมู่บ้านข้างเคียง ได้แก่ หมู่ 9 บ้านหนองแขว และชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านต่างๆ ดังนี้ การจัดการขยะ จิตอาสา

ระดับองค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า

- เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการขยะ
- ให้การสนับสนุนถังขยะขนาด 100 ลิตร แก่โครงการฯ เพื่อจัดทำเป็นถังคัดแยกขยะแต่ละประเภท และสามารถนำไปใช้ในงานศพได้ทั้งที่บ้านและวัด
- สนับสนุนและส่งบุคลากรให้ทำงานร่วมกับโครงการฯ ในฐานะนักวิจัย

โรงเรียนบ้านเล่าวิทยาคาร

- ให้ความร่วมมือส่งนักเรียนมาร่วมเป็นจิตอาสาช่วยงานฌาปนกิจศพ (วันประชุมเพลิง) ภายใต้แนวคิด “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

5.5 ปัญหาและอุปสรรค

พบว่าตลอดระยะเวลาในการดำเนินโครงการฯ มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้น ดังนี้

5.5.1 ปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการประดับตกแต่งสถานที่ (เมรุ) ในชุมชน โดยที่กลุ่มนี้ไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ

5.5.2 ปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มอาชีพพิธีกร (งานศพ) ที่มีอยู่ในชุมชน โดยหากเจ้าภาพงานศพที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องการให้กลุ่มนี้มาทำหน้าที่พิธีกรในงานศพมักจะถูกปฏิเสธ โดยอ้างว่าให้ใช้พิธีกรของโครงการฯ ทั้งนี้โครงการฯ ก็ได้มีการเชิญชวนให้กลุ่มนี้เข้าร่วมเป็นจิตอาสางานพิธีกรแต่ได้รับการปฏิเสธ

5.5.3 ปัญหาความขัดแย้งกับผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการงานศพ เนื่องจากปัจจุบันนี้สิ่งของต่าง ๆ เช่น โลงิน โลงิ้น โต๊ะ เก้าอี้ เต้นท์ การประดับตกแต่งสถานที่ ฯลฯ สามารถใช้บริการจากทางวัด และโครงการฯ ได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย จึงเป็นการลดรายได้ของผู้ประกอบการเหล่านี้

5.6 ข้อเสนอแนะ

5.6.1 ควรมีการจัดตั้งกองทุน “บุญเฮือนดี” เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการจัดงานศพ และเพื่อใช้จ่ายในการจัดหาวีรสตุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดงานศพ ซึ่งภายหลังจากการได้รับคำแนะนำจากชุมชนแล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมกันจัดตั้งกองทุน “บุญเฮือนดี” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยได้นำทุนทรัพย์จากการทำบุญให้กับโครงการฯ ของเจ้าภาพงานศพที่เข้าร่วมโครงการฯ มาเป็นทุนตั้งต้นโดยความเห็นชอบของนักวิจัยทุกคน และพระมหาสังคม ช่างเหล็ก เจ้าอาวาสวัดอัมพวา บ้านเล่าหัวหน้าโครงการฯ ยังได้มอบปัจจัยไทยธรรมที่ได้รับจากการสวดพระอภิธรรมศพ และจากงานฌาปนกิจศพทุกงานที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้กองทุน “บุญเฮือนดี” อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนในระยะยาวสืบไป

บรรณานุกรม

- กมล สดุดะประเสริฐ (2540). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กระทรวงศึกษาธิการ
- การพัฒนาอย่างยั่งยืน : วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤศจิกายน 2561 เข้าถึงได้จาก www.salforest.com
- ชนิษฐา กาญจนรังสี (2544). แนวคิดการวิจัยและการพัฒนาวิธีการและเทคนิคของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤศจิกายน 2561 เข้าถึงได้จาก <http://www.rajabhat.ac.th/>
- คณะกรรมการการแผนกตำรา. อภิธัมมัตถสังคหะ และ อภิธัมมัตถวิภาวินีฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2539.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวัน การพิมพ์, 2533
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. อภิธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2551
- บุญมี เมธางกูร. ความมหัสจรรย์ของจิต. กรุงเทพมหานคร : เลียง เชียง, 2554
- บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ และคณะ (2551). งานวิจัย “การจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง”
- ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2525
- พระอมรเมธาจารย์, พระเมธีธรรมาภรณ์ และคณะ. พระไตรปิฎกปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2538
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2535
- สุจิตต์ วงษ์เทศ (2560). งานศพยุคแรกอุษาคเนย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ นานาแสด, 2560
- สุภางค์ จันทวานิช (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง. วันที่ค้นข้อมูล 29 พฤศจิกายน 2561 เข้าถึงได้จาก www.eto.ku.ac.th
- เหตุใดจึงมีการสวดพระอภิธรรมในงานศพ. มหัทธโน. : วันที่ค้นข้อมูล 21 มีนาคม 2562 เข้าถึงได้จาก <https://www.truelookpanya.com>
- อลิศรา ชูชาติ และคณะ (2538). เทคนิคการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม. นครปฐม : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานอาเซียน

อินแก้ว เรือนปานนท์. (2545) งานวิจัย “การจัดการงานศพด้วยความพอเพียง บ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง”

เอือนดี : นัยแห่งชีวิต : วันที่ค้นข้อมูล 22 เมษายน 2562 เข้าถึงได้จาก
<http://oknation.nationtv/blog/rakmananya>

ภาคผนวก

1. เครื่องมือเก็บข้อมูลแบบต่าง ๆ

การตั้งคำถาม

ตัวอย่างคำถามสำหรับการสำรวจความคิดเห็นตัวแทนชุมชน

หมู่ 2, 10, 13 และ 14 ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ

1. ท่านเคยได้ยินเกี่ยวกับ โครงการ “การจัดงานศพสีเขียว” หรือไม่? จากที่ไหน?
2. ท่านทราบหรือไม่ว่าโครงการ “การจัดงานศพสีเขียว” เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันกองทุนส่งเสริมการวิจัย เพื่อช่วยแก้ไขปัญหของชุมชน 4 หมู่ (ม.2,10,13 และ14)?
3. ปัญหาอะไรบ้างที่เกิดจากการจัดงานศพในรูปแบบปัจจุบัน?
4. ท่านคิดหรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการ “การจัดงานศพสีเขียว” ว่าเป็นอย่างไร?
5. ท่านเข้าใจว่า “สีเขียว” ในที่นี้ หมายถึง หรือ แสดงถึงอะไร?
6. ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับการใช้สิ่งของที่สามารนำไปใช้ประโยชน์ได้แทนการนำพวงหรีด?
7. การจัดงานศพแบบปลอดอบายมุข ท่านคิดว่าดีหรือไม่? เป็นไปได้หรือไม่? อย่างไร?
8. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดเลี้ยงอาหารในงานศพในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร?
9. ท่านต้องการให้การจัดเลี้ยงอาหารในงานศพออกมาในรูปแบบใด?
- 10.ท่านเชื่อหรือไม่ว่าการจัด “งานศพสีเขียว” สามารถช่วยเจ้าภาพลดทอนค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ได้? อย่างไร? (ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าจ้างแม่ครัว ค่าตกแต่งสถานที่ ฯลฯ)
- 11.ท่านเชื่อหรือไม่ว่า “การจัดงานศพสีเขียว” สามารถลดปัญหาขยะล้นบ้าน ล้นวัด ได้?
- 12.จำเป็นหรือไม่ว่าการตกแต่งสถานที่จัดงานศพต้องใช้เฉพาะสีดำ สีขาว เท่านั้น?
- 13.ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่โครงการ “การจัดงานศพสีเขียว” ประดับตกแต่งสถานที่ด้วยสีเขียว สีขาว เป็นหลัก?
- 14.ของชำร่วยที่แจกในงานศพจำเป็นต้องมีหรือไม่? ถ้าจำเป็นควรเป็นอย่างไร?
- 15.ท่านคิดอย่างไรกับการจุด พลุ ตะไล ปะทัด ในงานศพ?
- 16.ท่านเข้าใจถึงขั้นตอนหรือลำดับพิธีการจัดงานศพ
 - 16.1 พิธีสงฆ์ / ศาสนพิธี
 - 16.2 พิธีทางฆราวาส
- 17.การจัดงานศพที่บ้าน กับจัดที่วัด แตกต่างกันอย่างไร?
- 18.หากมีความจำเป็นต้องจัดงานศพ ท่านเลือกจะจัดที่ไหนระหว่างบ้าน กับ วัด? เพราะเหตุใด?
- 19.การบริหารจัดการปัจจัยจากเจ้าภาพร่วม ปัจจุบันเป็นอย่างไร?
- 20.ท่านคิดว่าการบริหารจัดการปัจจัยจากเจ้าภาพร่วม ควรเป็นอย่างไร?
- 21.ท่านคิดว่าควรมีคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือท่านในการจัดงานศพสีเขียวหรือไม่?
- 23.ท่านคิดว่าชุมชนของท่านควรมีส่วนร่วมในการจัดงานศพสีเขียวหรือไม่? อย่างไร?
- 24.ท่านคิดว่าการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์นั้น สวดให้ใครฟัง?

- 25.ท่านเข้าใจในบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ที่สวดในงานศพ หรือไม่?
- 26.ถ้าเข้าใจ ท่านเข้าใจว่าอย่างไร?
- 27.ถ้าไม่เข้าใจ ท่านต้องการที่จะเข้าใจในคำสอนของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์หรือไม่?
- 28.ท่านต้องการให้บทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ มีรูปแบบใด? อย่างไร?
- 29.ท่านคิดว่าคำสอนในบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ มีความสำคัญหรือไม่? มีประโยชน์ในด้านใด? ต่อใคร? อย่างไร?
- 30.รูปแบบของการจัดงานศพสีเขียวๆ ในความคิดของท่านควรเป็นอย่างไร?

แบบสอบถาม

แบบสอบถามโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โครงการกระบวนการ “จัดงานศพสีเขียว” เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา หมู่ 2, 10, 13 และ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ
สนับสนุนโดยสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์
4. เพื่อศึกษากระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า

คำชี้แจง : กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน () ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

1. หมู่บ้าน () หมู่ 2 () หมู่ 10 () หมู่ 13 () หมู่ 14
2. เพศ () ชาย () หญิง
3. อายุ () 25 ปี () 26 ปี – 50 ปี () 51 ปี – 75 ปี () มากกว่า 75 ปี
4. การศึกษา () ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 () ประถมศึกษาปีที่ 6
() มัธยมศึกษาปีที่ 3 () มัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า
() อนุปริญญา-ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพ () รับจ้าง () รับราชการ () เกษตรกร () อื่นๆ.....

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลเฉพาะ

6. ท่านคิดว่าตนเองเข้าใจคำว่า “การจัดงานศพสีเขียว” หรือไม่
() เข้าใจ () เข้าใจน้อย () ไม่เข้าใจ
7. เคยมีการนำเรื่อง “การจัดงานศพสีเขียว” ว่าควรมีรูปแบบใดมาปรึกษากับท่านหรือไม่
() เคย () ไม่เคย
8. ท่านเคยเป็นเจ้าภาพจัดงานศพในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาหรือไม่
() เคย () ไม่เคย
9. ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพที่ท่านจัดในแต่ละครั้ง ประมาณ (สำหรับผู้ที่ตอบข้อ 8. เคย)
() ต่ำกว่า 30,000 บาท () 30,000-50,000 บาท () 50,001-70,000 บาท
() 70,001-90,000 บาท () 90,001-110,000 บาท () 110,001-130,000 บาท
() 130,001-150,000 บาท () 150,001-170,000 บาท () 170,001-190,000 บาท
() 190,001-210,000 บาท () มากกว่า 210,001 บาท
10. ค่าใช้จ่ายจากคำถามข้อ 9. แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายด้านใด ประมาณเท่าใด

10.1 การจัดเตรียมเอกสาร (หลังเสียชีวิต)	จำนวน.....บาท
10.2 ค่าโลงศพ รวมค่าฉีดยารักษาสภาพศพ	จำนวน.....บาท

- 10.3 พืชสวดบำเพ็ญกุศล (ของปัจจัย ดอกไม้ ธูป เทียน) จำนวน.....บาท
- 10.4 พืชเก็บอัฐิ จำนวน.....บาท
- 10.5 พืชอุปถัมภ์ (ของปัจจัย ค่าผ้าไตร ผ้าบังสุกุล ดอกไม้จันทน์ ของขำร่วย) จำนวน.....บาท
- 10.6 ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม จำนวน.....บาท
- 10.7 ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง (แม่ครัว, พิธีกร, มรรคทายก, สัปเหร่อ, รถแห่, อปพร.) จำนวน.....บาท
- 10.8 ค่าเช่า (เต็นท์, โต๊ะ, เก้าอี้, เครื่องเสียง) จำนวน.....บาท
- 10.9 ค่าพิมพ์การ์ดและแจกการ์ด จำนวน.....บาท
- 10.10 อื่น ๆ (ถ้ามี)..... จำนวน.....บาท
- 11.ท่านคิดว่าค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ จากคำถามข้อ 9. มีค่าใช้จ่ายเป็นอย่างไร
☐ น้อย ☐ ปานกลาง ☐ มาก ☐ มากเกินไป
- 12.ท่านคิดว่า “การจัดงานศพสีเขียว” สามารถลดค่าใช้จ่ายลงได้หรือไม่
☐ ลดลงได้ ☐ ไม่ได้
- 13.ท่านคิดว่า “การจัดงานศพสีเขียว” สามารถลดออบายมุขลงได้หรือไม่
☐ ลดลงได้ ☐ ไม่ได้
- 14.ท่านคิดว่า “การจัดงานศพสีเขียว” สามารถลดปริมาณขยะได้หรือไม่
☐ ลดลงได้ ☐ ไม่ได้
- 15.ท่านคิดว่า การงดรับพวงหรีดที่ทำจากวัสดุที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โฟม พลาสติก ดอกไม้แห้ง ฯลฯ เป็นไปได้หรือไม่
☐ เป็นไปได้ ☐ เป็นไปไม่ได้
- 16.ท่านคิดว่า การใช้สิ่งของที่เป็นประโยชน์แทนการใช้พวงหรีด เป็นไปได้หรือไม่
☐ เป็นไปได้ ☐ เป็นไปไม่ได้
- 17.ท่านคิดว่า “การจัดงานศพสีเขียว” สามารถสร้างกลุ่มอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชนได้หรือไม่
☐ ได้ ☐ ไม่ได้
- 18.ท่านคิดว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการ “จัดงานศพสีเขียว” หรือไม่
☐ ควร ☐ ไม่ควร
- 19.ท่านคิดว่าควรมีคณะกรรมการรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อให้ความช่วยเหลือในการ “จัดงานศพสีเขียว” หรือไม่
☐ ควร ☐ ไม่ควร
- 20.ท่านคิดว่า “การจัดงานศพสีเขียว” จะเกิดขึ้นได้ようเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมหรือไม่
☐ เกิดขึ้นได้ ☐ ไม่เกิดขึ้น
- 21.ท่านคิดว่า “บทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์” ที่ใช้สวดในงานศพ นั้น ใช้สวดเพื่อใคร
☐ เพื่อคนเป็น ☐ เพื่อคนตาย
- 22.ท่านคิดว่าเหตุใดจึงมีการสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ ในงานศพ

() เพื่อให้คนตายได้ขึ้นสวรรค์ () เพื่อให้คนเป็นเห็นความจริงของชีวิตตามธรรมชาติ

23. ท่านมีความเข้าใจคำสอนจาก “บทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์” ที่ใช้สวดในงานศพ หรือไม่

() เข้าใจ () ไม่เข้าใจ

24. ท่านต้องการที่จะเข้าใจถึงคำสอนใน “บทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์” หรือไม่

() ต้องการ () ไม่ต้องการ

25. ท่านต้องการให้มีการแปล “บทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์” เป็นภาษาไทยหรือไม่

() ต้องการ () ไม่ต้องการ

26. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โครงการกระบวนการ “จัดงานศพสีเขียว” เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา หมู่ 2, 10, 13 และ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ
สนับสนุนโดยสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานศพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไข ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์
4. เพื่อศึกษากระบวนการจัดงานศพสีเขียวเพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านเล่า

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

1. ผู้สัมภาษณ์
2. ผู้ให้สัมภาษณ์
3. หมู่บ้าน () หมู่ 2 () หมู่ 10 () หมู่ 13 () หมู่ 14
4. อาชีพ () รับจ้าง () รับราชการ () เกษตรกร () อื่นๆ.....

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลเฉพาะ

4. ท่านเห็นด้วยกับการวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดงานศพสีเขียว เพื่อความยั่งยืนของชุมชนและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา หมู่ 2, 10, 13 และ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ” หรือไม่
() เห็นด้วย () ไม่เห็นด้วย
5. ท่านคิดว่าประเด็นเหล่านี้ ควรนำมาพิจารณารูปแบบการ “จัดงานศพสีเขียว” หรือไม่ (พิจารณาจากตารางด้านล่าง)

อาหาร	เครื่องดื่ม	พวงหรีดและของชำร่วย	พิธีกรงานศพ	การตกแต่งประดับสถานที่	ความร่วมมือของชุมชน
ลดปริมาณอาหารที่จัดเลี้ยง	งดเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์	งดรับพวงหรีดที่ทำจากโฟมหรือวัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	ให้เจ้าภาพบริหารจัดการของปัจจัยจากเจ้าภาพร่วมเอง	ใช้สีขาว ดำ เขียวในการประดับสถานที่	มีคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพ
จัดเป็นอาหารจานเดียว	งดน้ำอัดลม	ใช้สิ่งของที่มีประโยชน์/สิ่งของที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแทนพวงหรีด	ดำเนินพิธีการให้เร็วขึ้น	ใช้สีอื่นที่ไม่ฉูดฉาดประดับสถานที่ได้	สร้างกติกากลุ่มชุมชน
จัดเป็นชุดของว่าง	งดใช้น้ำแก้วเจาะ/ขวดพลาสติก	ให้เจ้าภาพบริหารจัดการขยะ ห้ามไม่ให้ทิ้งเป็นภาระแก่วัด	มีการแปลความหมายของบทสวดพระอภิธรรม 7 คัมภีร์	ใช้สีไม่ฉูดฉาดและสีที่ผู้เสียชีวิตสั่งไว้	ใช้บริการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
ลด / ละ / เลิก การจ้างแม่ครัว	ใช้แก้วน้ำสแตนเลส / แก้ว	ของชำร่วยควรเป็น ยาต้ม ยาหม่อง แก้ว ถ้วย ร่ม ถักผ้า หนังสือ ฯลฯ	จัดงานที่บ้าน	ให้ใช้ต้นไม้	

() เห็นด้วย

() ไม่เห็นด้วย

6. ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาท่านเคยเป็นเจ้าภาพจัดงานศพ หรือไม่

() เคย

() ไม่เคย

7. ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพต่อครั้ง ประมาณ

() ต่ำกว่า 30,000 บาท () 30,000 – 50,000 บาท () 50,001 – 70,000 บาท

() 70,001 – 90,000 บาท () 90,001 – 110,000 บาท

() 110,001 – 130,000 บาท () 130,001 – 150,000 บาท

() 150,001 – 170,000 บาท () 170,001 – 190,000 บาท

() 190,001 -210,000 บาท () มากกว่า 210,001 บาท

8. แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายด้านใด ประมาณ

8.1 การจัดเตรียมเอกสาร (หลังเสียชีวิต)

จำนวน.....บาท

8.2 ค่าโลงศพ รวมค่าฉีดยารักษาสภาพศพ

จำนวน.....บาท

8.3 พิธีสวดบำเพ็ญกุศล (ของปัจจัย ดอกไม้ ธูป เทียน)จำนวน.....บาท

8.4 พิธีเก็บอัฐิ

จำนวน.....บาท

8.5 พิธีฌาปนกิจ (ซองปัจจัย ค่าผ้าไตร ผ้าบังสุกุล ดอกไม้จันทน์ ของขำร่วย)

จำนวน.....บาท

8.6 ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม

จำนวน.....บาท

8.7 ค่าตอบแทน/ค่าจ้าง (แม่ครัว, พิธีกร, มรรคทายก, สัปเหร่อ, รถแห่, อปพร.)

จำนวน.....บาท

8.8 ค่าเช่า (เต็นท์, โต๊ะ, เก้าอี้, เครื่องเสียง)

จำนวน.....บาท

8.9 ค่าพิมพ์การ์ดและแจกการ์ด

จำนวน.....บาท

8.10 อื่น ๆ (ถ้ามี).....

จำนวน.....บาท

9.ข้อเสนอแนะ หรือเสนอประเด็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบฟอร์ม

ใบสมัครจิตอาสา “งานบุญเอือนดี” บ้านเล่า 4 หมู่ (หมู่ 2, 10, 13 และ 14)

ข้าพเจ้านาย/นาง/นางสาว.....นามสกุล.....
 บัตรประจำตัวประชาชนเลขที่.....บ้านเลขที่.....หมู่.....
 ตำบล.....บ้านเล่า.....อำเภอเมืองชัยภูมิ.....จังหวัดชัยภูมิ.....โทรศัพท์.....
 ปัจจุบันประกอบอาชีพ.....สถานที่ทำงาน.....
โทรศัพท์.....
 ข้าพเจ้ามีความสนใจขอสมัครเป็นจิตอาสา “งานบุญเอือนดี” บ้านเล่า 4 หมู่ (หมู่ 2, 10, 13 และ 14)
 ในส่วนงาน

☐	จัดสถานที่ (บ้านงาน และวัด)	☐	ตกแต่งเมรุ
☐	มรรคทายก	☐	พิธีกร (บ้านงาน และวัด)
☐	พิธีการ และประสานงาน (ตามจุดต่าง ๆ)		

ข้าพเจ้ามีความเข้าใจดีว่าจิตอาสา “งานบุญเอือนดี” เป็นการทำงานที่ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวและ
 ไม่มีค่าตอบแทน
 เป็นงานที่ทำด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม และเพื่อให้ “งานบุญเอือนดี” เป็นไปอย่าง
 สมบูรณ์เรียบร้อย และยั่งยืนสืบต่อไป

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
 ()
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....ผู้รับสมัคร
 ()
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หลักฐานการสมัคร :

1. สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน 1 ฉบับ
2. สำเนาทะเบียนบ้าน 1 ฉบับ

2. ประวัตินักวิจัยและที่ปรึกษา

ทีมวิจัย

1) พระมหาสังคม ช่างเหล็ก, ดร. หัวหน้าโครงการฯ

ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 247 หมู่ 14 ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000
 การศึกษา ระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
 ระดับปริญญาโท ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 การทำงาน เจ้าคณะตำบลรอบเมือง อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ และ
 เจ้าอาวาสวัดอัมพา บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ
 สถานที่ทำงาน วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 97 หมู่ 14 บ้านโนนเหลื่อม ต.นาฝาย อ.เมืองชัยภูมิ
 จ.ชัยภูมิ 36000
 ผลงานทางวิชาการ

- 1.บทความวิชาการเรื่อง “อุทยานการศึกษาในวัด : แนวคิดสู่การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
- 2.บทความวิชาการเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาปัญญาในพุทธปรัชญาเถรวาท”
- 3.บทความวิชาการเรื่อง “หลักธรรมการพัฒนาในการจัดการทุนมนุษย์”

2) นายราชัญ ฐานสมบุรณ์ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 75 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000
 การศึกษา ป.ว.ส. สาขาช่างยนต์ โรงเรียนเทคโนโลยีช่างกลพาณิชย์การนครราชสีมา
 การทำงาน เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่น ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 บ้านเล่า
 สถานที่ทำงาน 75 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

3) นายบำรุง กุลนาฝาย นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 271/2 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000
 การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 การทำงาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง
 สถานที่ทำงาน 271/2 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

4) นายทองล้วน จันทร์มา นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 169/2 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000
 การศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเล่าวิทยาคาร
 นครธรรมโท
 การทำงาน มรรคทายก วัดอัมพา บ้านเล่า

สถานที่ทำงาน 247 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

5) นายพรหมจันทร์ ชนะหาญ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 172/1 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเล่าวิทยาคาร

การทำงาน เกษตรกร

มรรคทายก วัดอัมพา บ้านเล่า

สถานที่ทำงาน 247 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

6) นางแจ่ม อ้อทอง นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 321 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา อาชีวะปลาย (การช่างสตรีชัยภูมิ)

การทำงาน ข้าราชการบำนาญ (สพฐ)

สถานที่ทำงาน 321 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

7) นางพรพิธ วรเทพนันทกิจ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 4/4 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปริญญาตรี โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป ภาค กศ.ปช. รุ่นที่ 1
สถาบันราชภัฏชัยภูมิ (มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ)

การทำงาน พนักงานรัฐวิสาหกิจ (เกษียณ)

สถานที่ทำงาน 4/4 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

8) นางประไพ ฐานวิสัย นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 195 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปริญญาตรี (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

การทำงาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า หมู่ 14 บ้านเล่า

สถานที่ทำงาน 195 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

9) นางผ่องศรี ฐานวิเศษ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 291/5 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา อนุปริญญา วิทยาลัยครูพระนคร กรุงเทพฯ

การทำงาน กรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

สถานที่ทำงาน 291/5 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

10) นางวิจิตรา พงษ์พานิช นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 345 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร် มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การทำงาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง

สถานที่ทำงาน 345 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

11) นางชนิดาภา ทองสมบัติ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 137/2 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปวส. คหกรรมศาสตร์ทั่วไป วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา

การทำงาน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า หมู่ 14 บ้านเล่า

สถานที่ทำงาน 137/2 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

12) นางดวงใจ วรรณพงษ์ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 74 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา โรงเรียนชัยภูมิไพไลเทคนิค สาขาพาณิชยกรรม แผนก พาณิชยการ

การทำงาน โรงพยาบาลชัยภูมิ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ

สถานที่ทำงาน โรงพยาบาลชัยภูมิ อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ

13) นางสาววิญญา อางองค์ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 141 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

การทำงาน เกษตรกร

สถานที่ทำงาน 141 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

14) นางทองหลอม ชนะพาล นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 272 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4

การทำงาน เกษตรกร

สถานที่ทำงาน 272 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

15) นางพนิดา คำจันทน์ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 114 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปริญญาตรี บริหารการจัดการท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

การทำงาน เกษตรกร

สถานที่ทำงาน 114 หมู่ 14 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

16) นางศิลทาน ผลเต็ม นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 52 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การทำงาน ค้าขาย

สถานที่ทำงาน 52 หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

17) นางสาวหนึ่งฤทัย ฐานวิเศษ นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 291/5 หมู่ 10 บ้านโนนสะอาด ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 โรงเรียนสตรีชัยภูมิ

การทำงาน -

สถานที่ทำงาน -

18) นางขวัญเรือน บุษราคัม นักวิจัย

ที่อยู่ปัจจุบัน 347 หมู่ 13 บ้านห้วยม่วง ต.บ้านเล่า อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000

การศึกษา ปริญญาโท หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะรัฐศาสตร์ (ภาคพิเศษ)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปริญญาตรี (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การทำงาน พนักงานจ้าง ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า

สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า หมู่ 2 บ้านเล่า ต.บ้านเล่า
อ.เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ 36000